

NAJVEĆA KNJIŽEVNA DEBATA 100 NAJBOLJIH ROMANA

Kako su glasali Svetislav Basara, Miljenko Jergović, Srđan Dragojević,
Olja Bečković, Vladimir Kostić, Aleksandar Misojčić, Marko Tomaš...

9 772217 805006

BROJ 756 • CENA 350 DINARA
• 09.3.5.6 • BH 6.5 KM • HR 4.5 €
• SLO 4.5 € • MK 200 DEN

Nezavisnik

9. JUL 2026.

350 DINARA

ODMAZDA ZA KAPITENA

Kako je napravljen
plan da se ugrozi
legendarni igrač

Uspion, pad
i novi poslovi
Slaviše Kokeze

Zašto i danas ćute
i čega se plaše
Vidićeve kolege

Kako se u
novembru 2013.
videlo koliku će
moć imati navijači

„Ovaj sistem je destruktivan i kratkoročan. Postavlja ljude na funkcije sa sumnjivim namerama... Samo ih pitajte odakle im novac i kako su ga zaradili!“

Nemanja Vidić
u pismu javnosti,
novembar 2020.

SLUČAJ VIDIĆ NAJMRAČNIJA PRIČA SRPSKOG FUDBALA

živimo bolje zajedno

Putno osiguranje.

Osiguranje
doma gratis
dok ste
na putu

Bolje sada.

uniqa.rs

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretpplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Dušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovančić, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Politika

- 4** | Uvodnik
Veljka Lalića
Pačija škola
- 5** | Lice nedelje
Ana Banko
- 6** | Fudbal
i politika
Kako je Tramp
poneo loptu kući
- 8** | Dragoljub
Draža Petrović
Šta ću raditi
u Karlobagu
- 12** | Zoran Panović
Ko je dostojan?

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Makron je krenuo,
pre deset godina,
u osvajanje
Jelisejske palate
sa sloganom „Ni
desnica, ni levica“,
obećavajući
bezbolnu
revoluciju,
prevazilaženje
klasične podele
na levicu i desnicu
u ime borbe
protiv ekstremne
desnice i klana Le
Penovih. Devet
godina kasnije,
francusko društvo
je još drastičnije
podeljeno po
geografskom,
obrazovnom,
svetonazornom i
imovinskom šavu

Bukvalizam

„Dobro jutro, Beograde“, rekao bi
Duško Radović, a prošlog petka
stvarno bi imao šta i da vidi... **22**
Piše Milica Rilak

Šta smeru Putin

Vesti o tome da su uzeli neko seoce
ne služe propagandi. Pad
Konstantinovke koji je bio vest
u naslovima u mesecima unazad
više nije bitna tema **26**
Piše Aleksandar Radić

Sve po planu?

Bilo je preokreta, čudesnih zapleta,
mnogo politike, strašnih
uzbuđenja, ali analiza Mundijala
pokazuje da su favoriti manje-više
uradili ono što je projektovano **38**
Piše Vladimir Novaković

Pa da, rekao bi neko ko je
prespavao naš kolegijum, nema
nikakve sumnje da, u jeku
Svetskog prvenstva – možda
politizovanog preko svake mere,
ma do odvratnosti, ali i dalje
sa sjajnim utakmicama – jedan
fudbaler, kojeg je fotografisao
Nebojša Babić, ukrasi naslovnicu.
Avaj, kolega, Nemanja Vidić nije
tu zbog učinka na terenu, već
zbog svega onoga dobrog što je
pokušao da uradi kada je okončao
karijeru (a neki bi rekli da pokušava
i dalje), a zbog čega je, iako kapiten
Manchester junajteda, pre pet
godina mogao da izgubi glavu.
Naš dosije o slučaju Vidić-Kokeza
otkriva sve mračne strane
domaćih moćnika, ne samo u
fudbalu, i nije baš lako štivo.
A kad smo kod štiva, ne možemo
da se načitamo domaćih romana,
i to najboljih. Sve o velikoj akciji
Nedeljnika i Velikih priča u ovom
broju...

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI	12.000
24 MESECA	19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Pačija škola

*Od FIFA i Trampa do Vidića i fudbala:
Ako hoda kao patka, izgleda kao patka...*

Upretprošlom broju Nedeljnika Dušan Telesković je oko zvučnog topa iskoristio jezičku pitalicu: „Ako hoda kao patka, izgleda kao patka i kvače kao patka, šta je to?“ I ja odavno mislim da je to danas glavno pitanje. Oko svega. Evo, na primer, oko fudbala koji danas svi gledamo i o kojem svi sve vreme pričamo, dok se ne umeša Tramp. Ili neka klasična budala iz Paragvaja. Samo još Mbape o svemu priča, makar to bili katarski šeići, njegov predsednik ili luda paragvajska senatorka Seleste Amarilja, koja ga je izvredala kako je odvratno i prenosititi.

TO JE PRIČA I O KANDIDATU za senatora Mejna, dakle moguće ključnom mestu na sledećim međuizbiorima, Gremu Platneru. Imao je nacistički znak na grudima, razne prijave za nasilje, govor mržnje na Reditu. I sve prolazi. Kao promenio se. I sad optužba za silovanje.

Zar stvarno uvek mora da se čeka do kraja? Kao kod policije.

TRAMP JE ZABAVAN, UKOLIKO NEMATE POSLA s njim. Nije znao šta je crveni karton, pa čak iz ovog što je pričao ni da su mogli da zamene igrača, da igramo 11 na 11. Ali Poketino nije rekao ništa, ovog dečka su ubili, nije pipnuo loptu, ceo svet je navijao za Belgiju, iako su Amerikanci odlično igrali pre toga. I to vam je tako.

Problem je veći od jedne utakmice. Prvo, ne smeju da se mešaju politika i sport, iako se u fudbalu oduvek mešaju, tako da niti je on smeo da zove, niti oni da reaguju. Ali okej, FIFA je verovatno najkorumpiranija organizacija u istoriji. I jedina razlika je što je Blater radio na kovertu, a Infantino na koine.

MENE JE IZZENADILO ŠTO FUDBALE-RI NISU reagovali. Iako nisu to uradili ni oko odnosa prema kolegama iz Irana.

I to je to nereagovanje, dok ne dođe do vas. I onda za ovaj broj Nedeljnika na priču o pokušaju ubistva kapite na srpske reprezentacije nije odgovorio nijedan srpski fudbaler. Bukvalno smo razmišljali da pustimo kao onu listu s emisija, „odbili su da pričaju...“

Iako je meni to glupo.

ZANIMLJIVO JE KAKO LJUDI MISLE DA se sve to njih ne dotiče. Kao što su sigurno mislili na Olimpijadi u Minhenu 1936, kada je Norveška razbila Nemačku, kao sada Brazil. Tako i Amerikanci veruju da je prošla bura. Haos s Maskom, udari na univerzitete, Ustav, državljanstva.

Je l' prošlo?

NE IDE TO TAKO. TO SU sve procesi.

U kojima je najvažnija osnova, zbog koje se i dalje ne plašim za Ameriku, a odavno se plašim za Srbiju: demokratija.

Možda to nije najsavršeniji sistem na svetu. Ali je jedini koji ostavlja vrata da se promeni kad nešto ne valja.

Kad ljudi glasaju i pogrešno, glasali su. Ali postoje neki naredni izbori.

Sve drugo je uništavanje slobode. I kolektivne. I lične.

Prihvatanje stvari. Sudbine. Unutrašnje emigriranje.

SA FIFA SMO TO PRIHVATILI OD početka. I sa UEFA, da se ne lažemo, gde City godinama krši pravila, vodi se istraga za 115 pritužbi, a kažnjava se Everton.

Gvardiole ti?

I ZATO FUDBAL JESTE NAJBOLJI PRIMER trenutka u kojem živimo.

Siromašna deca dobijaju slavu, sada srećom i novac, za razliku od Pax Romana.

Bogati uživaju na stadionima, a sveti na pred TV-om koji je najveći izum modernog doba.

FUDBAL JE NAJVEĆI, JER SE NE menja, kao Amerika, od Deklaracije o nezavisnosti do danas.

Dodaju se neki amandmani, ograničavaju mandati, kad neko uzme četvrti, ali utakmica je ista.

I mogućnost da pobeđi slabiji.

Do prošle nedelje.

PRAVILA NE MOGU DA SE MENJAJU kad ne odgovaraju nekom moćniku. Jer je njegova prednost u startu ogromna.

Primer o kojem sam pisao prošle nedelje – deca koja se postave na trkačkoj stazi, pa iskoračuju na bazična pitanja privilegija koje su imali.

I trče odatle.

KAD POBEDI NEKO IZ ZADNJEG REDA, kao Tesla, kao Novak, kao toliko primera, tada se piše istorija.

I knjige.

ALI MOĆ OSTAJE U RUKAMA ONIH za koje imamo i izraz „American naivety“.

Amerike ti? Kako su naivni ovi što vladaju svetom sto godina?

Ovi iz BlackRocka koji su kupili svet.

Zar su oni naivni?

I ZATO DA VAM OTKRIJEM POENTU s početka teksta. To jeste patka!

Kad nešto izgleda kao zloupotreba moći, ponaša se kao zloupotreba moći i zvuči kao zloupotreba moći, onda vam ne treba još jedan dokaz da je to zloupotreba moći.

I ŠTA MOŽE DA SRUŠI TOG patka? Pa pačići mali...

Sećate se...

Učio ih, učio

I knjigom i prutom.

...

Cela muka njegova

Ostade zaludu. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*Najlakše je reći:
„Ako si bolestan, sam
si kriv jer nisi dovoljno
pazio na svoje zdravlje.“*

Reći i otići.

*Ali sigurno je mnogo teže
ostati i razumeti.*

*Objasniti, a ne zbuniti,
Pomoći, a ne suditi.*

Prof. dr Ana Banko

SPECIJALISTA
MIKROBIOLOGIJE SA
PARAZITOLOGIJOM,
SUPSPECIJALISTA
VIRUSOLOGIJE, AUTORKA
KNJIGE „HELTIZAM“

MUNDIJAL FUDBAL, POLITIKA I ONO IZMEĐU

Kako je Tramp izbušio fudbal

Znali smo i pre intervencije predsednika SAD da je fudbal u kandžama korupcije i moćnika. Ali nikada u ovom veku to nije bilo toliko ogoljeno

Piše Luka Lukić

Pravila u međunarodnom fudbalu ne važe jednako za svakoga. Postoje tamo neki propisi, u koje se FIFA kune, ali prema njima postupa samo kada druga strana nema moć da se suprotstavi.

Predsednik Sjedinjenih Američkih Država Donald Tramp i predsednik FIFA Đani Infantino pokazali su, u još jednom udruženom zločinačkom poduhvatu, da su fudbalske propozicije samo mrtvo slovo na papiru. Samo jedan Trampov poziv bio je dovoljan da međunarodna fudbalska organizacija ukine suspenziju Folarinu Balogunu, najboljem strelcu SAD, zbog koje ne bi mogao da nastupi u četvrtfinalnom meču protiv Belgije.

Tramp je u ponedeljak tokom dana, uoči utakmice, potvrdio da je od FIFA tražio da preispita Balogunovu suspenziju. Novinarima u Ovalnom kabinetu rekao je da „vrlo dobro razume sport“, kao i da ne veruje da je Balogun napravio faul. Vrsni poznavalac fudbala, kakvim Tramp sebe smatra, ne bi ni dovodio u pitanje da li je Balogun trebalo da dobije crveni karton za gaženje Tarika Muharemovića po skočnom zglobu. Takođe, bilo bi mu jasno da zbog takvog faula zaslužuje kaznu neigranja bar prvog narednog meča. Pored mnogih klimoglavaca, bio je tu i senator Ted Kruz, da javno zahvali „u ime svih Amerikanaca“, što je „sklonio onaj smešni crveni karton“.

Nije problem ako se Tramp ne razume u fudbal. Predsednik jedne države ne mora da bude stručnjak za sport. Problem nastaje kada se najuticajniji čovek u jednoj od najmoćnijih zemalja na svetu meša u odluke najveće fudbalske organizacije. Još je veći problem što ta fudbalska organizacija i ne pokušava da se odupre pritiscima. Predsednik FIFA Đani Infantino pognuo je glavu i postupio po Trampovom naređenju. Priznao je čak da njih dvo-

jica redovno razgovaraju o pitanjima vezanim za Svetsko prvenstvo.

Iz Ciriha mogu do besvesti da umanjuju značaj Trampovog poziva Infantinu, ali predsednik SAD previše uživa u demonstraciji sile da bi ćutao o tome.

Infantino se već duže vreme ulizuje Trampu. Tokom cele prošle godine, američki predsednik je vodio javnu kampanju da dobije Nobelovu nagradu za mir. To mu nije pošlo za rukom, pa se Infantino dosetio da bi FIFA mogla da ustanovi svoju nagradu za mir i da je dodeli upravo Trampu.

Fudbalski savez Belgije izdao je saopštenje u kom navodi da je „zaprepaščen odlukom“. Tražili su objašnjenje, ocenivši da je FIFA postupila u suprotnosti sa sopstvenim pravilima, kao i sa smernicama koje je predstavnicima reprezentacija iznela na sastanku uoči Svetskog prvenstva i u dopisu koji je savezima poslala u maju. FIFA je odbila da Belgiji objasni svoju odluku. Prepoznatljiva imena svetskog fudbala, legendarni igrači, treneri i predstavnici drugih nacionalnih saveza, prepoznali su nepravdu i digli svoj glas. Predsednik Fudbalskog saveza Nemačke Bernd Nojendorf zatražio je hitno objašnjenje od FIFA. Selektor Norveške Stole Solbaken rekao je da je ovo velika greška i da je ovako nanesena šteta samom Svetskom prvenstvu, ali i reprezentaciji SAD.

Belgijski reprezentativci dobili su novi motiv kada su shvatili da će Balogun igrati. Pravda se u ovakvim situacijama ne dostiže na sudu, nego na fudbalskom igralištu. Šarl de Ketelare uzeo je stvari u svoje ruke. Odigrao je gotovo savršen meč i uz dva gola i jednu asistenciju za Vanakena presudio Amerikancima. Na kraju je Romelu Lukaku zatresao mrežu SAD, za konačnih 4 : 1, i tako stavio tačku na ovu utakmicu.

Predsednik nije spasao Baloguna. Zapravo, mladi Folarin, koji je svojim talentom i karakterom bio epitom celog tima, odjednom je postao zaštitno lice političke nameštaljke.

„Poslednjih dana smo osetili ozbiljno nepoštovanje ovde u Americi“, izjavio je posle meča golman Belgije Tibo Kurtoa. „Pričalo se kako će nas lako počistiti, ali mislim da smo danas pokazali kakva smo zapravo ekipa. Odigrali smo vrhunski meč.“

I belgijski kapiten Juri Tilemans priznao je da je čitava ova ujdurma oko Baloguna samo dodatno motivisala njegovu ekipu.

Zar nije, na kraju krajeva, sve ovo bilo tako tipično za predsednika Amerike – da uzme nešto što sasvim lepo funkcioniše, umeša prste i sve istog trenutka upropasti. **N**

**PREDSEDNIK
NIJE SPASAO
BALOGUNA.
ZAPRAVO,
MLADI FOLARIN,
KOJI JE SVOJIM
TALENTOM I
KARAKTEROM BIO
EPITOM CELOG
TIMA, ODJEDNOM
JE POSTAO
ZAŠTITNO LICE
POLITIČKE
NAMEŠTALJKE**

STADA Zdravstveni izveštaj:

82 odsto Evropljana podržava veću ulogu veštačke inteligencije u zdravstvu

Zdravstveni izveštaj STADA grupe za 2026. godinu prikazuje evropski zdravstveni pejzaž oblikovan preplitanjem različitih sila – zdravstveni sistemi pod stalnim pritiskom, stanovništvo osnaženo da preuzme svoje zdravlje u sopstvene ruke, ali i brzo usvajanje veštačke inteligencije (AI) u svakodnevnoj ličnoj nezi. Ovogodišnje istraživanje pokazuje da, po prvi put, više od polovine Evropljana uveliko ovu tehnologiju koristi u zdravstvene svrhe.

Širom kontinenta, zadovoljstvo zdravstvenim sistemima se nije popravilo. Svega 56 odsto ljudi je zadovoljno, što je praktično nepromenjeno u odnosu na 58 odsto zabeleženih prošle godine, i nastavak višegodišnjeg trenda nakon pandemije.

Kao najveće zdravstvene izazove 67 odsto Evropljana ukazuje na nedostatak zdravstvenih radnika i posledično duge liste čekanja. Dostupnost pristupačne zdravstvene zaštite je takođe ugrožena, pri čemu 43 odsto to navodi kao najveću brigu, pored starenja stanovništva, kao i hroničnih zdravstvenih problema (56 odsto) i rastućeg broja ljudi pogođenih problemima mentalnog zdravlja (53 odsto). Na pitanje šta bi prvo promenili kada bi bili ministri zdravlja, čak 58 odsto Evropljana bi dalo prioritet smanjenju lista čekanja povećanjem dostupnosti zdravstvenih radnika, a 49 odsto bi poboljšalo pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti.

Kao odgovor na ovaj pritisak, Evropljani preuzimaju aktivniju ulogu u upravljanju svojim zdravljem. Čak 78 odsto se oseća dobro pripremljeno da se brine o sebi (u Srbiji 80 odsto građana kaže isto), 94 odsto Evropljana primenjuje samolečenje za barem neke zdravstvene probleme.

U skladu sa ovom rastućom svesću i oslanjanjem na sebe u zdravstvenim pitanjima, veštačka inteligencija je prešla u svakodnevnu upotrebu. Čak 55 odsto Evropljana je trenutno koristi u vezi sa svojim zdravljem, dok je 82 odsto otvoreno za to da AI ima određenu ulogu u nji-

Diskusija o osnaženim, samostalnim pacijentima se ubrzava, a veštačka inteligencija pokreće ovaj razvoj znatno bržim tempom

Peter Goldschmidt, generalni direktor STADA grupe

hovoj nezi. Građani Srbije i Rumunije (po 74 odsto) prednjače u Evropi u korišćenju AI alata kada je reč o zdravstvenim pitanjima. Značajan udeo građana Evrope (43 odsto) čak bi bio spreman da svoje kompletne zdravstvene kartone učini dostupnim veštačkoj inteligenciji kako bi se poboljšala dijagnoza, prevencija ili lečenje.

„Diskusija o osnaženim, samostalnim pacijentima se ubrzava, a veštačka inteligencija pokreće ovaj razvoj znatno bržim tempom“, objašnjava generalni direktor STADA grupe Peter Goldschmidt. „Evropljani više nisu samo pacijenti koji čekaju u redu. Oni su aktivni učesnici koji kombi-

nuju lično delovanje, digitalne alate i profesionalne savete u nešto novo.“

Većina Evropljana opisuje svog lekara opšte prakse (77 odsto) i farmaceute (57 odsto) kao glavni uticaj u donošenju odluka u vezi sa zdravljem. Veštačka inteligencija je dobrodošla kao zdravstveni asistent, ali Evropljani žele da odluke i dalje donose stvarne osobe. Nalazi Zdravstvenog izveštaja STADA grupe za 2026. opisuju zdravstvenu realnost u kojoj osnaženi pacijenti, digitalni alati i ljudska ekspertiza više nisu odvojeni svetovi.

„Među mnogim jasnim nalazima ovog izveštaja je da ova promena nije privremeno rešenje za preopterećeni sistem, ona sama postaje model“, zaključuje Peter Goldschmidt.

Zdravstveni izveštaj STADA grupe je nezavisna reprezentativna onlajn studija koju je za STADA grupu sproveo Human8 tokom februara i marta 2026, na uzorku od skoro 20.000 ispitanika iz Austrije, Belgije, Bugarske, Češke, Francuske, Nemačke, Mađarske, Irske, Italije, Kazahstana, Litvanije, Poljske, Portugala, Rumunije, Srbije, Slovačke, Španije, Švajcarske, Ujedinjenog Kraljevstva i Uzbekistana.

JESI LI VIDEO OVO?

Znam! Prodavaću majice „Ua Šešelj!“ u Karlobagu

Kad me pitaju šta ću uskoro kada novinarstvo u Srbiji skroz propadne a ja ne znam ništa drugo da radim osim da u paklenom dedlajnu nažvrljam pokoji tekst, spremno izgovaram neku od podvarijanti moje budućnosti

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

O sunčani Tomiću, Blago tebi. Bio si na Lopudu, ostrvu koje pamtim iz detinjstva jer smo tamo godinama porodično letovali u pansionu „Kod Tereze“. Tih godina na ligeštulima lopudske plaže bilo je raznog poznatog sveta iz Beograda – kompozitor Zoran Hristić, Stanislava Staša Pešić, Ceca Bojković i suprug Miša Žutić. Sa njihovom ćerkom Kajom Žutić igrao sam se u pesku. Odrasli su uveče išli u obližnju konobu koju je držao Dragoljub Bakić, slavni beogradski arhitekta.

Ujutru, pre prvih petlova, moj otac je sa Ivanom, Terezinim mužem, išao da vade mreže iz mora. Jednom sam išao i ja, i taj ribolov pamtim jer sam rukom uhvatio nekog ogromnog ljigavog crva iz mreže i strašno me je opeklo.

Deo večernje šetnje bio je i svraćanje do pekare lopudskog hotela Grand, gde je radio Terezin muž, on bi nam davao vruće kifle sa krupnim zrnima morske soli na korici.

Svaki odlazak na Lopud pamtim i po tome što smo naš „reno 4“ ostavljali na privatnom parkingu kome je hlad pravila vinova loza uvezana nad privatnim dvorištem u Trstenom, poslednjem kontinentalnom selu prekoputa ostrva, jer je Lopud bio mali raj bez bilo kakvog automobila, osim što je jedan traktor razvozio piće i druge potrepštine sa trajekta i brodova do konoba, piljara, hotele i pansiona.

Iz Trstenog, gde smo stigli posle pola dana puta iz Beograda, zvali bismo Terezu na fiksni broj, bila su to lepa vremena bez mobilnih, onda bi Terezin sin dolazio po nas barkom, i svaki put kad bismo ga zvali da krene po nas on bi nam rekao: „Veliko nam je more“ – što je značilo da moja mama tog momenta počinje splet molitvi Isusu Hristu, mada mnogo više Posejdonu i Neptunu, koje bi nastavila i dok smo preko visokih talasa koji su zalivali naše kofere jezdili ka lopudskom molu. Kada bismo uplovili, mama bi bila mnogo bolje.

Terezu pamtim kao mršavu prostodušnu ženu koja se prezivala Tomić, ima vas Tomića, moj Tomiću. Po ceo dan nije izlazila iz kuhinje, trebalo je spremati doručak, ručak i večeru za goste, koža joj je bila tako bela u poređenju sa nama sveže pocrnelima, da smo brinuli za nju, ali združena beogradska „grupa za pritisak“ svih 15 dana letovanja nije uspevala da Terezu namami na plažu. Tada sam skapirao da vi primorci kojima je more svakodnevni deo života nešto i ne volite da se kupate.

Ili je to zato što morate da se vijate sa gostima od maja do oktobra, kao i Tereza, pa je moj otac Bogoljub, solidarišući se sa Terezinim letnjim mukama, na svaki rimokatolički Božić iz Beograda slao pismo na adresu: Pansion „Kod Tereze“, Obala Iva Kuljevana bb, 20222 Lopud.

U pismo bi moj otac stavio jedan mali nožić i napisao: „Jedva čekam Božić, da si kupim nožić, da ubijem sebe, jer me svako...“, stih koji je opisivao muke primoraca, poput Tereze, koji avetinjski beli jure od

proleća do jeseni po svojim smeštajima da bi ugodili gostima, ne stignu ni da se brčnu u Jadranu, i onda im gosti usred zime šalju nožiće, da prekrate muke, u znak solidarnosti za njihovu letnju golgotu.

Jugonostalgija u Srba, čvrsto verujem, moj Tomiću, postoji samo zato što je Hrvatska imala jugoslovensko more, koje je u to vreme bilo i naše srpsko more, te da nije bilo Jadranskog mora, jugonostalgija bi bila upola manja pojava među lokalnim srpskim življem od Horgoša pa skoro do Dragaša. Jerbo bismo se, bez hrvatskog Jadrana, mi muškarci jugonostalgично sećali samo Jugoslovenske narodne armije, a žene bi se sećale samo Zdravka Čolića, onog mlađeg, neofarbanog.

Zato i dan-danas, već u zrelih godina – kad me pitaju šta ću uskoro kada novinarstvo u Srbiji skroz propadne a ja ne znam ništa drugo da radim osim da u paklenom dedlajnu nažvrljam pokoji tekst, spremno izgovaram neku od podvarijanti moje budućnosti: iznajmljivaću pedaline na plaži u Fažani; biti vodič za ruske turiste u voziću koji jezdi kroz Nacionalni park Brijuni; peći i prodavati girice u fišeku sa pomfritom na šetalištu u Rovinju; ili – imam originalni brend – valjaću majice sa logom „Uaaa Šešelj!“ na rivi u Karlobagu, koje bi verovatno dobro išle i u Ogulinu, Karlovcu i Virovitici, samo njih izuzimam kao moguće lokacije mog budućeg življenja, jer nemaju more.

Moja žena se ipak setila nečeg boljeg – i to baš onog o čemu si mi ti pisao u tvom

prošlom pismu, dragi Ante – počela je da se bavi povrtarstvom. Kojim se nikada pre nije bavila.

I dok si ti razočaran prizorom sa Lopuda – da čitava šuma organskog limuna propada jer niko nema vremena za poljoprivredu pošto treba zbrinuti bulumente turista – moja supruga, po zanimanju likovna ilustratorica, sa komšijama u dvorištu naše zgrade u strogom centru Beograda napravila je plastenik za uzgoj povrća.

U početku sam vrteo glavom u neverici.

– Ali, draga, mi stanujemo 25 metara od Bajlonijeve pijace. Tamo postoji, vrlo povoljno, paškanat, šargarepa, lubenica, paradajz, što pink paradajz, što volovsko srce paradajz, što čeri paradajz, što onaj običan paradajz koji više i ne postoji u konkurenciji svih ovih pomenutih paradajza, imaju još tikvice, krastavac, bosiljak, peršun, luk, rotkvice, zelje, blitvu, baš sve ovo što si ti posadila u bašti naše zgrade 500 metara vazdušnom linijom od Terazija i 25 metara od Bajlonija – kazao sam.

Pogledala me je onim pogledom, znaš onim pogledom, moj Ante, kojim nas žene gledaju kada žele da istaknu urođenu mušku glupost s kojom se susreću od prvih dana našeg diskretnog držanja za ruku i ovlašnih poljubaca.

– Znaš li ti, Dragoljube – kazala je, a uvek kad me oslovi sa Dragoljube, siguran sam da će snažno poentirati na račun moje raskošne inteligencije – kakvim sve hemikalijama prskaju to što si nabrojao, a ti to kupuješ na pijaci?

– Ne znam, zaista, kupujem stalno i

nikom od nas ništa nije falilo – pokušao sam da izvučem jak argument iz rukava.

– Ovo sve u našem plasteniku je neprskano! – poentirala je.

– Neprskano! – uzviknuo sam – A, pa to je onda druga stvar – pokušao sam da ne izgledam ironično.

Znaš ono kada u „Vrućem vetru“ Žika Milenković dolazi na rođendan unuku sa belim koferom.

I sin Šurda ga pita: „Šta si mu doneo?“

A Žika će: „Jabuke.“

Šurda ga pogleda: „Uuuu, al' si se istrošiiii!“

Žika se namršti autoritativno i kaže značajno: „Neprskane!“

Ujak koga glumi Čkalja na kraju sarkastično poentira: „Ako su neprskane, onda je to druga stvar.“

Tako sam i ja pokušavao da ne izgledam mnogo ironično, ali za mene tek tada počinje pakao poljoprivredne proizvodnje u centru Beograda.

– Dragoljube, idi do poljoprivredne apoteke i uzmi mi 50 kila humusa, ali ne onog za cveće, traži za povrće – svaki drugi dan dobijam takvu direktivu, i onda sa džakom humusa pičim po Dorćolu, moleći boga da ne nađem na nekog zaludnog paparaca režimskog tabloida.

Jednom sam čak vukao u nekom ogromnom koferu 75 kila humusa iz Višnjice, gradskim autobusom, iz radnje gde je humus duplo jeftiniji nego u onoj poljoprivrednoj apoteci na Dorćolu, a onda su zahtevi postali dosta bizarniji.

Znaš, Tomiću, da ja vozim bicikl po

mioničkom kraju svakog vikenda, pa me je jedne subote pozvala supruga sa genijalnom idejom.

– Treba da nešto doneseš kad se budeš vraćao – kazala je, više mazno nego zapovedno.

Razmišljao sam: hm, prošli vikend sam nosio za Beograd pun

kofer koprive i listova maslačka, zato što je supruga videla na Jutjubu da se od toga pravi neki „preliv“ za povrće, pa ono biva još više neprskano nego što bi bilo. Pretprošli vikend sam nosio pun kufer slame, jer se slama takode, ne znam da li si to znao, Tomiću, stavlja oko povrća, nisam baš sto odsto siguran zašto.

Šta bi sada moglo da bude?

– Vidi, molim te, nađi tamo negde stajsko đubrivo, ne treba mnogo, jedan džak i donesi, od stajskog đubriva ima da bujaju ove naše povrćke – kazala je, a fotografija povrćke, kako im tepa, pun mi je Vajber, jer kako je krastavac pustio cvet, dobio sam paket slika, mala lubenica je jako fotogenična pa ju je supruga slikala iz svih uglova, prvi paradajz smo proslavili skoro kao kad su nam se rodile ćerke.

– Stajsko đubrivo! – tada je i moja epska tolerancija popustila.

Ipak, trudio sam se da budem hladno-krvan.

– Čekaj, draga, ipak sam ja neka javna ličnost, idem vozom za Beograd, misliš li da je pametno da sa kilogramima smrdljive kralje balege idem od Lajkovca do Prokopa, pa preko Terazija do Dorćola? – pitao sam.

– Ne znam, pokušaj! Cmok, cmok... – čuo sam sa druge strane telefonske linije nešto kao cmok.

Naravno, moj Tomiću, da zadatak ni- sam ispunio, imam i ja neke „crvene linije“, ali ovo sam ti napisao tek da budeš bezbrižan nad sudbinom hrvatske propale poljoprivrede, o kojoj si mi pisao, jer ako se moja žena i ja preselimo tu kod vas, što planiramo kad ovde uskoro sve propadne, budi siguran da će svaki pedalj zaparloženih prostranstava diljem vaše zemlje biti kultivisan po receptu sa Dorćola.

S tim što ću ja, ipak, dok žena bude dizala hrvatsko povrtarstvo, pokušati da rentiram pedaline na plaži u Fažani. Bok, stari. **N**

Šest priča o tome kako se menja politika u Srbiji

Kad se kaže moramo da menjamo politiku, niko ne pomisli moramo da napišemo novi pravilnik, smernice, uredbu, program ili zakon. A menjanje politike je upravo to – stvaranje novih, boljih pravila koja će ubuduće važiti za sve. U najboljoj varijanti, ta se nova pravila donose u saradnji sa građanima. Predstavljamo šest priča u kojima su zainteresovani građani u saradnji sa institucijama doneli nova pravila u svojim zajednicama. Sve promene koje su uveli dolaze iz prakse evropskih zemalja. U tome im je pomogao EU Resurs centar za civilno društvo, najveća platforma za podršku organizacijama i neformalnim grupama građana u zemlji, koju već četiri godine vodi Beogradska otvorena škola, uz podršku Delegacije EU u Srbiji. Iako je utisak da institucije nemaju sluha za ideje građana i da nema mnogo primera dobre saradnje, priče pred vama pokazuju da je menjanje politike na ovaj način – ipak, moguće.

Institucija: Centri za socijalni rad u Zrenjaninu i Šapcu
Organizacija: Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S

ŠTA SE PROMENILO: Dokumenta na „lakom jeziku“ dostupna osobama sa intelektualnim teškoćama

Centri za socijalni rad u Zrenjaninu i Šapcu dobili su informativne materijale na „lakom jeziku“! Reč je o brošurama napisanim jednostavnim, razumljivim jezikom, koje korisnicima sa intelektualnim teškoćama pojašnjavaju njihova prava. Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S napravila je dve brošure u tzv. „easy-to-read“ formatu – o ličnom pratiocu deteta i personalnoj asistenciji kao i o starateljstvu i poslovnoj sposobnosti. Brošure su dostupne korisnicima u centrima za socijalni rad u oba grada, vode ih korak po korak kroz njihova prava i to kako da ih ostvare.

KRALJEVO

Organizacija: Kraljevački razvojni centar
Institucija: Grad Kraljevo, Sekretarijat za finansije

ŠTA SE PROMENILO: Grad Kraljevo povećao budžet za redovno nasipanje gradske deponije na predlog građana

Pionirski uspeh Kraljevčana – uspeali su da izmene budžet Grada Kraljeva za 2026. godinu. Na predlog Kraljevačkog razvojnog centra sredstva za redovno nasipanje gradske deponije na Kulagića adi povećana su za više od 40 odsto. Redovnim nasipanjem zemlje ili peska sprečavaju se isparavanje gasova, izbijanje požara i dalje zagađivanje okoline. Deponija na Kulagića adi nalazi se tik uz Zapadnu Moravu, prostire se na oko 20 hektara, a na nju se svakodnevno odloži oko 135 tona otpada. Građani danas prate da li gradska uprava redovno sprovodi ono što je usvojeno.

Institucija: Sekretarijat za saobraćaj, Grad Beograd
Organizacija: „Ulice za bicikliste“

ŠTA SE PROMENILO: Grad uveo obavezu da se u objektima grade i parkinzi za bicikle

U objektima koji se budu gradili ili renovirali ubuduće će biti obavezni parkinzi za bicikle! Ovo je rezultat rada organizacije „Ulice za bicikliste“ i gradskog Sekretarijata za saobraćaj koji je uvažio dobro poznavanje biciklističkog saobraćaja koju ovo udruženje ima. Zajedno su izradili normative koji propisuju koliko je mesta za parking bicikala potrebno u različitim objektima. Obaveza se odnosi i na železničke i autobuske stanice kao i na stajališta gradskog prevoza u opštinama u kojima ima uslova za bicikliranje.

POŽAREVAC

Institucija: Gradska uprava (Gradski većnik zadužen za obrazovanje i prosvetu)
Organizacija: Udruženje „Uključi sve!“

ŠTA SE PROMENILO: Grad uveo posebne kriterijume za stipendije studenata sa hendikepom

Studenti sa hendikepom, kao i studenti koji boluju od hroničnih i težih bolesti iz Požarevca ubuduće će lakše dobijati gradske stipendije. Na inicijativu udruženja „Uključi sve!“, Grad Požarevac je izmenio Pravilnik o stipendiranju pa se studenti iz ove kategorije sada rangiraju na posebnoj listi. Dosadašnja praksa ih je stavljala u neravnopravan položaj jer su važili opšti uslovi, poput starosne granice i visokog proseka ocena. Ova izmena jednog gradskog dokumenta već je donela opipljivu promenu u životu troje studenata koji su ostvarili pravo na stipendiju ove godine. Promenom Pravilnika napravljena je sistemska izmena koja će pomoći i narednim generacijama požarevačkih akademaca.

BEOGRAD

Institucija: Ministarstvo zdravlja, Uprava za biomedicinu
Organizacija: „Donorstvo je herojstvo“

ŠTA SE PROMENILO: Država se obavezala na stalnu kampanju informisanja javnosti o značaju dobrovoljnog doniranja organa

Ljudi čiji život zavisi od toga da li će im na vreme biti presađen novi organ godinama vode bitku za promociju dobrovoljnog davalatstva ljudskih organa. Mic po mic, tako izgleda taj napredak. Ipak, i ovde brojimo neke pobede. Uprava za biomedicinu Ministarstva zdravlja prihvatila je predlog organizacije „Donorstvo je herojstvo“ i sada na sajtu ovog ministarstva može da se prati broj izvršenih transplantacija. Na njihovu inicijativu, takođe, država je donela Program promocije dobrovoljnog davalatstva ljudskih organa i obavezala se time da će biti u stalnoj kampanji informisanja javnosti na ovu temu. Građani nemaju poverenja u sistem kad je reč o transplantaciji organa i upravo zato je važno da država počne da edukuje građane i razbija predrasude. Važno je da država što pre počne sistemski to da radi.

ALEKSINAC

Institucija: Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj, Opština Aleksinac
Organizacija: Društvo za razvoj kreativnosti

ŠTA SE PROMENILO: Opština olakšala uslove poljoprivrednicama za subvencije

Žene poljoprivrednice iz Aleksinca i okolnih sela imaju dodatni bod prilikom rangiranja za dodelu podsticaja u poljoprivredi! Jezikom moderne politike rečeno – opština je uvela rodni kriterijum za sve javne pozive za subvencije u poljoprivredi.

Povećan je i broj žena koje su dobile subvencije za samozapošljavanje koje su im obezbedili opština i Nacionalna služba zapošljavanja. Promenu su zajedno napravili opštinska Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj i lokalna organizacija Društvo za razvoj kreativnosti.

Jedna mala promena lokalnog dokumenta menjaće ženama život u ovom kraju i sad i ubuduće.

Surfovanje na ideološkim razlikama U potrazi za „dostojnim“

Greška je u sistemu mišljenja da medijske slobode i pravnu državu donose dobar REM, dobra tužilaštva, ombudsmani i druge nezavisne institucije ako uspeju da budu nezavisni. Sve to donosi samo jaka politička alternativa, sposobna da režim natera na realne ustupke, ona koja ima kapacitet da preuzme vlast i onda može da stvori uslove medijima i pravosuđu da dovoljno slobodno i profesionalno rade svoj posao

Na Mundijalu u Brazilu 2014. Nemačka je osvojila četvrtu svetsku titulu i od tada ne mogu da stignu do 16 najboljih fudbalskih reprezentacija na svetu. Dakle, odavno više ne važe nekada često citirane reči čuvenog engleskog fudbalera Garija Linekera da je „fudbal jednostavna igra; 22 igrača jure loptu 90 minuta i na kraju uvek pobeđuju Nemci“. Tek bi bilo apsurdno citirati Linekera povodom učešća fudbalske reprezentacije Nemačke na aktuelnom Mundijalu gde ih je u šesnaestini finala eliminisao Paragvaj. Da demantuju Linekera Nemci su na svetskim prvenstvima u fudbalu pobeđivale i balkanske reprezentacije –

Hrvatska, Srbija i Bugarska.

Kao što odavno ne važi Linekerova izjava, odavno ne važi ni ono „CIA – Teheran – Kominternu – Vatikan“ (nekad i masoni), a što je bila kičma Miloševićeve propagande devedesetih godina prošlog veka u smislu ko kuje zavere (u saradnji) protiv slobodne Srbije.

Da to još važi, valjda Boris Bratina, ministar informisanja i telekomunikacija Srbije, ne bi u Teheranu kao izaslanik Vlade Srbije prisustvovao ceremoniji oproštaja od bivšeg vrhovnog vođe Irana, ajatolaha Alija Hamneija. U društvu predstavnika Rusije, Kine, Pakistana, Iraka, Tadžikistana, Turkmenistana i Gruzije. Da Iran u odnosu na Srbe nije više deo osovine zla potvrdila je i poseta tadašnje

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

predsednice Skupštine Maje Gojković Iranu 2015. koja je ostala u sećanju i zbog kontroverznog nošenja hidžaba.

Avgusta 2017. Maja Gojković bila je jedna od gošći na inauguraciji predsednika Irana Hasana Rohanija, ali se za razliku od prve zvanične posete bolje stilski pripremila – obukla je bila pantalone, a glavu pokrila maramom, kako nalažu tamošnji običaji. Uglavnom, Bratinina poseta Iranu došla je u politički delikatan trenutku. Ali sigurno nije toliko „delikatna“ da bi suštinski poremetila odnose Vučića na Zapadu kako se nada srpska prozapadna opozicija. A kako mi kaže neko ko je upućen u te stvari.

Ni Kominternu se više ne pominje kao nekad. Po tom pitanju simbolički je bitan jun 2024. godine kada je Aleksandar Vulin, tadašnji potpredsednik Vlade, tokom državne posete Moskvi, odao počast sovjetskom vođi i prvom generalnom sekretaru Centralnog komiteta Komunističke partije Sovjetskog Saveza – Josifu Visarionoviču Džugašviliju Staljinu. Iako Vučić ponekad voli da koketira sa Titom, izjavom iz 2019. – „Nikad više četrdeset osma“, kao i ovim Vulinovim gestom, aktuelni režim u Srbiji stao je retroaktivno 1948. na stranu Staljina, a protiv Tita i titoista koji su, doduše i staljinističkim metodama na Golom otoku, branili suverenitet zemlje.

Ako se pokazuje respekt prema Staljinu, ne mogu toliko da ne valjaju njegovi instrumenti međunarodne kontrole „radničkog pokreta“ i bratskih komunističkih partija – Kominterni i potonji Informbiro. Kroz frazu „internacionalizam“, obe ove organizacije služile su imperijalnoj hegemoniji SSSR-a i izvozu Staljinovog kulta. Putinov „izbalansiran“ odnos prema Staljinu, nekad i otvorena simpatija, te ogromna popularnost koju uživa ruski predsednik širom „srpskog sveta“ uticali su da se ni Kominterni ne pominje kao nekada. Čak, neka nova crveno-crna „kominterni“ može biti i poželjni model, gde bi se neostalinisti našli u zagrljaju sa antibriselskim desničarskim partijama u Evropi.

Nije dobra Nemačka koja se naoružava kao najbitnija država EU zbog Ukrajine, ali bila bi dobra neka Nemačka Alternativa za Nemačku koja bi napravila osovину Berlin–Moskva i vratila stvari na nultu tačku – na sporazum Molotov–Ribentrop, samo ovoga puta bez Hitlera i bez verolomne „Barbarose“. I ponudila suverenistima pervertiranu verziju De Golove Evrope „od Atlantika do Urala“.

Prošli papa Francisko nije proglasio Stepinca za sveca, mnogima u Hrvatskoj zbog toga nije bio omiljen, pa otuda ni antisrpstvo Vatikana tokom njego-

Za partiju koja ima više članova nego Savez komunista Srbije neposredno nakon Titove smrti (kad je taj broj bio najveći i zbog iskazivanja vernosti mrtvom Titu), bilo bi neozbiljno da ima „nestranačku“ ličnost za predsedničkog kandidata. Jer kakav onda kvalitet daje unutarstranačka kompeticija?

vog pontifikata nije bilo toliko uverljivo.

Franciskov naslednik – američki kardinal Robert Francis Prevost, koji je izabrao ime Lav XIV, za poglavara Katoličke crkve izabran je 8. maja 2025. godine. Na isti dan kad je u selu Brezarić blizu Krašića a nedaleko od Zagreba, rođen Alojzije Stepinac. Pa je Hrvatska biskupska konferencija maja prošle godine bila uputila čestitku novom papi Lavu XIV u kojoj uz iskaz odanosti i vernosti, izdva-ja i da je poglavar Rimokatoličke crkve izabran na dan rođenja Alojzija Stepinca što, kako navode, vide kao znak da će mu pontifikat, poput Stepinčevog sve- dočanstva, biti svetionik nade u vreme- nima iskušenja. Što naravno znači i želje da se Stepinac konačno proglasi za sve- ca. Zasada se to ne najavljuje, a Vatikan još nije priznao ni takozvano Kosovo pa

otuda ni on više nije u istom intenzitetu član „koalicije voljnih“ zaverenika protiv srpstva kao što je to bilo devedesetih godina prošloga veka.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić prisustvovao je ovog jula prijemu koji je povodom Dana nezavisnosti organizovala ambasada SAD u Srbiji i uputio čestitke američkom narodu i predsedniku Donaldu Trampu pozelevši im mir, uspeh i prosperitet. „Verujem da naše istorijsko savezništvo može da bude dobar temelj za izgradnju još boljih odno- sa u budućnosti.“ Te reči kao i primetno prisustvo drugih predstavnika vlasti na prijemu, sigurno ne znače „CIA snajka, CIA“. SAD su 4. jula 2026. godine obele- žile veliki jubilej – 250 godina od potpi- sivanja Deklaracije o nezavisnosti. I niko od vodećih režimskih ideologa tom pri- likom nije rekao da je „svaka srpska ta- raba starija od Amerike“. Što je nekad bila omiljena floskula. Ali srpska tara- ba, ne srpska država.

Evo, Tramp je ponovo, pre neki dan, na svojoj platformi „Truth Social“ po- delio članak „Foks njuza“ u kom je Vu- čić izjavio da je podrška Americi naglo skočila za vreme aktuelne administra- cije. Vučićevi tabloidi naglašavaju: Li- der SAD još jednom je pokazao koliko uvažava mišljenje predsednika Srbije. I onda se setim kako mi je jedan opozi-

cioni lider samouvereno objašnjavao da je Amerika „definitivno otpisala Vučića“. U pomenutom intervjuu za „Foks“ Vučić je naveo da su odnosi sa SAD doživeli dramatičnu transformaciju, a da bi Tramp u Srbiji bio „dočekan s oduševljenjem“. Američki predsednik je ranije objavio intervju koji je Vučić dao mreži „Breitbart“ krajem maja. Valjda je donekle Tramp uspeo da doaka američkoj „dubokoj državi“, pa Srbiji ni CIA više nije pretnja kao nekada.

Šta su danas masoni i iluminati u odnosu na američke tehnofeudalce kojima sudbina srpstva sigurno sama po sebi nije prioritet?

Dobro, ako nisu CIA, Vatikan, Teheran, masoni, ko je onda? U suštini sve se nekako na kraju uvek svodi na savez Zagreba i Prištine sa izvesnim senzibilitetom za Albaniju (koja je takođe u tom savezu) zbog specifičnih veza Vučića i Edija Rame. U četiri ruke pišu pisma EU. Naravno i Podgorica. I „žuta duboka država“. Stereotipno se pominju i Englezi, mada Vučić javno demonstrira dobre bilateralne odnose sa tom zemljom. Ponekad, kao ovih dana, ispliva i Holandija koja Srbiji ne dopušta da otvori klaster 3. A Evropska komisija bi da se otvori.

Baltičke države sumnjiče Srbiju zbog Rusije, Turci naoružavaju takozvano Kosovo, ali Vučić ceni Erdogana kao velikog lidera. Ali ne pominje se više nešto ni „zelena transversala“. Osećaj je da se srpska istina probija više u svet nego devedesetih. Sad se radujemo novom svetskom poretku kao što smo se borili protiv novog svetskog poretka nastalog slomom neprežaljenog Sovjetskog Saveza.

Uglavnom, ko god da je, „nisu uspeali da nas slome“, kako predsednik SNS Miloš Vučević poručuje iz Novog Žednika kraj Subotice, gde je razgovarao sa građanima i istakao da je vredan i pošten narod zajedno sa predsednikom Vučićem sačuvao državu. Danas je Srbija na nogama! Nije bačena u blato i nije uništena, kako su spremali u njihovim „kuharicama“ – naveo je Vučević. Ako su „kuharice“, onda su to znači ipak ustaše. Ali izgleda ne i one koje sa Krka šalju naftu u Pančevo.

Pre Novog Žednika, Vučević je dao intervju nedeljniku „Kompas“. Sa ovakva

Sjedinjene Države su 4. jula 2026. godine obeležile veliki jubilej - 250 godina od potpisivanja Deklaracije o nezavisnosti. I niko od vodećih režimskih ideologa tom prilikom nije rekao da je „svaka srpska taraba starija od Amerike“. Što je nekad bila omiljena floskula

dva nastupa on deluje kao neko ko ima kapacitet da bude predsednički kandidat SNS. Šta je normalnije nego da predsednik najveće partije u Srbiji, pritom podržan snažno od Vučića, bude kandidat i favorit na predsedničkim izborima? Sumnja da ovakav kandidat može da pobedi, bar u drugom krugu, predstavnika onih koji su hteli kroz „kuharice“ da unište Srbiju deluje potcenjivački prema najvećoj partiji i njenim (Vučićevim) kadrovskim rešenjima.

Iako ga kao dokazanog lojalistu i Vučićevog saborca (a saborac je kod njih kao visok čin), mnogi i u stranci i među novinarima vide kao potencijalnog predsedničkog kandidata, Vučević kaže da „nismo razmišljali u tom pravcu“. Ne u smislu da li bi on bio kandidat, već uopšte nisu razmišljali o predsedničkom kandidatu. Iako (to ne kaže) jesu vršena merenja popularnosti (prepoznatljivosti) određenih stranačkih i „nestranačkih“ ličnosti. Za partiju koja ima više članova nego Savez komunista Srbije neposredno nakon Titove smrti (kad je taj broj bio najveći i zbog iskazivanja vernosti mrtvom Titu), bilo bi neozbiljno da ima „nestranačku“ ličnost za predsedničkog kandidata. Jer kakav onda kvalitet daje unutarstranačka kompeticija?

Iako predstojeći izbori nisu oni za mitropolita crnogorsko-primorskog SPC, Vučević kaže da kandidat SNS za predsednika mora biti „dostojan“ te kandidature. Što bi značilo da ako kandidat bude nestranačka ličnost (naravno fingirana, ne prava), najjača i ubedljivo najbrojnija partija nema „dostojnog“ sa partijskom knjižicom. Jer Vučević precizira da taj koji mora biti dostojan mora biti i onaj koji može da pobedi, koga građani mogu da podrže nezavisno da li je član ili nije član neke stranke, da li je muško ili žensko. Da je dodao da je nevažno da li je strejt ili LGBT, onda bi neko pomislio da je i Ana Brnabić u optičaju.

Ono što su u prvoj fazi prve antibirokratske revolucije Miloševiću bili Borisav Jović i Bogdan Trifunović, to su u ovoj fazi druge antibirokratske revolucije (samo radikalnije) Vučiću Vučević i Brnabić. Da postoji još Jugoslavija a da su ovi akteri na sceni, koga li bi Vučić poslao u Predsedništvo SFRJ – Vučevića ili Anu Brnabić? Kad se ustoliči mitropolit, kao što je septembra 2021. mitropolit crnogorsko-primorski SPC Joanikije u napetoj atmosferi ustoličen u Cetinjskom manastiru, vernici uzvikuju „Dostojan!“, čime se potvrđuje saglasnost Crkve i naroda sa tom odlukom. Kome će naprednjaci sad sekularno klicati „dostojan“? I da li će taj imati na neki način i podršku Crkve? Pa i Miloševiću kad nije išlo sa Zoranom Lilićem, našao je Milana Milutinovića (oba dvojica su bili viđeniji članovi SPS) koji je na kraju 1997. pobedio lidera radikalna Vojislava Šešelja (mada je neka sumnja ostala, bar kao mit).

Doduše, i Milošević je ranije (1992) umeo da odigra na nestranačke ličnosti – na Dobricu Ćosića kao predsednika provizorijuma SR Jugoslavija i Milana Panića, američkog biznismena, kao njegovog premijera. Vučićeva „nestranačka“ ličnost sigurno ne bi imala kapacitet kao Panić da se premetne u vođu opozicije, čak i njenog predsedničkog kandidata. Kao takav Panić bi verovatno pobedio Miloševića da ovoga nije presudno podržao Šešelj. Doduše, Dobrica Ćosić je za predsednika izabran u parlamentu a ne na neposrednim izborima. Šešelj, koji sad misli da je bolje da se predsednik države bira u parlamentu, najbolje je demistifikovao ulogu

intelektualaca u politici (cinici bi rekli možda zato što je i sam intelektualac), a to se i videlo kako je pomeo Ćosića sa predsedničkog mesta.

Vučević je najavio da će se izbori (naglasio je da ne zna da li će parlamentarni i predsednički biti zajedno) odigrati u devetom, desetom ili jedanaestom mesecu. Što nije svedjedno. Izbori u septembru znače zvaničnu kampanju u avgustu. Ako neko i nije još siguran da je SNS podigla rejting za garantovanu pobedu uz svu izbornu patologiju, siguran je da se stabilizovala.

Da je surfer, Vučićevi talasi bile bi ideološke razlike među studentima i opozicijom.

Pritisci su homogenizovali vladajuću partiju, što kaže Vučević, a u suštini Vučić je uspeo da „oslobodi straha“ svoje pristalice. Iako predsednik SNS zahvaljuje i mladima i starima koji su odbranili svoju zemlju, ključ izbora daju sredovečni ljudi. Upravo su sredovečni ljudi bili glavni generacijski resurs u obe tektonске promene u Srbiji i 2000. i 2012.

Kad kaže ujedinjenje, predsednik SNS ne kaže jednoulmje, ni jednopartijski sistem već pravo na različitost i raznolikost ali pod jednom kapom, kišobranom ili štitom – „to je danas Srbija koja mora da se pokrije sa svim svojim atributima“. Naprednjaci dozvoljavaju formalni višepartizam. Ali višepartizam ne mora da se ukine samo nasilno. On može da se banalizuje i tako što za njega u jednom društvu nema dovoljno interesovanja. Jednima je to nebitno, bitna im je vladajuća partija sa prirepcima i ono što ona može da pruži, dok s druge strane antipartizam i usitnjenost obesmišljavaju pravljenje realne alternative.

I u okviru vlasti dozvoljen je ideološki pluralizam, bitno je samo da ne dovodiš u pitanje vodeću ulogu neupitnog vođe. I kao što su nekad komunisti dozvoljavali izvesnu kritiku „otuđenih“ partijskih kadrova i deformacija jer se time „jača samoupravljanje“, tako i sad možeš da kritikuješ bahate i otuđene funkcionere SNS, kako bi se partija „filtrirala“. Postala zdravija. Sa predsednikom države koji ohrabruje građane da prijavе one stranačke ljude koji bahato govore „znaš li ti ko sam ja“.

Iako poziva na dijalog i nacionalno jedinstvo, Vučević ne propušta u zameni teza da podseti na „kuharice“, „da

Nije dobra Nemačka koja se naoružava kao najbitnija država EU zbog Ukrajine, ali bila bi dobra neka Nemačka Alternative za Nemačku koja bi napravila osovinu Berlin-Moskva i vratila stvari na nultu tačku - na sporazum Molotov-Ribentrop

ovo nismo videli od tridesetih godina 20. veka (valjda u Nemačkoj), da su ovo metodi Crvenih Kmera, da totalitaristički politički narativ kod blokadera zagarovara politiku segregacije. I malo iznenađujuće, Vučević kaže da je Srbija država koja „tek vraća svoj suverenitet i koristi svoju nezavisnost“. Što znači da SNS od 2012. još nije uspeła da povрати suverenitet u Srbije u punom kapacitetu. Pri čemu se naravno ne misli na povratak Kosova u sistem Srbije, a što bi nas, kao i ujedinjenje sa Republikom Srpskom (a što se mota po glavi nekima iz „autentične desnice“), odvelo u propast, kako racionalno smatra predsednik SNS. Iako zvanični propagandni narativ ne hladi dekompenzovano i isfrustrirano javno mnjenje od „nacionalne satisfakcije“. Niti razotkriva licemerje javnog mnjenja po tim pitanjima.

SNS ove godine obeležava punoletstvo – 18 godina postojanja. Maja 2012. novoizabrani predsednik Srbije Tomislav Nikolić podneo je ostavku na funkciju predsednika SNS jer „želi da bude predsednik svih građana“. Nikolić je rekao da stranku „puna srca“ na upravljanje do kongresa naprednjaka ostavlja zameniku predsednika SNS Aleksandru Vučiću. Rekao je i da stranka ne može od njega da očekuje da donosi odluke i zaplakavši dodao: „To tako mora – poraslo dete, osamostalilo se.“ Iako je sa zakašnjenjem napustio mesto predsednika stranke (suštinski je i dalje njen neprikosnoveni lider), teško je očekivati da Vučić kaže da je „poraslo dete, osamostalilo se“. Neka da se prebrojavalo u Skupštini ko je Vučićev a ko Tomin poslanik. Takav pluralizam danas je nezamisliv u stranci.

Dok ovo pišemo, najavljuje se rasplet oko REM-a. Potpredsednica Narodne skupštine Elvira Kovač rekla je da „saga oko REM-a“ (Regulatornog tela za elektronske medije) traje predugo i da je cilj „autentičnog tumačenja“ Zakona

o elektronskim medijima da se otklone nedoumice kako bi bio deblokiran proces izbora Saveta REM-a i to telo bilo formirano do kraja nedelje. Da li bi sklepani REM optimalizovao medijsku scenu u Srbiji? Greška je u sistemu mišljenja da medijske slobode i pravnu državu donose dobar REM, dobra tužilaštva, ombudsmeni i druge nezavisne institucije ako uspeju da budu nezavisni. Sve to donosi samo jaka politička alternativa, sposobna da režim natera na realne ustupke, ona koja ima kapacitet da preuzme vlast i onda može da stvori uslove medijima i pravosuđu da dovoljno slobodno i profesionalno rade svoj posao. Filtriranje vladajuće partije i njena homogenizacija sigurno ne znače reformski SNS. Suština je u konsenzusu (postignutom nacionalnom jedinstvu) da se vlast može promeniti na demokratskim izborima. Što je neprihvatljivo partijama sa revolucionarnim karakterom.

Ali promena vlasti bi značila gubitak suvereniteta (ili onoga što su od njega stigli da obnove), kako smatra predsednik SNS. Što se u suštini svodi na onu – „Ne damo im Srbiju“. Pa vi vidite. Vučević se gotovo nostalgично seća vremena studentskog protesta 1996/97. kada studentima koji nisu bili u protestu niko nije branio da uče i polažu ispite. On u tom protestu nije učestvovao, kaže. Nije napomenuo da su protesti izbili zbog izborne krađe i da ih je Miloševićev režim označio kao destabilizaciju države u sadejstvu sa spoljnim faktorom.

U srednjoj školi na novinarskom smeru (Šuvarovo usmereno obrazovanje), učili smo da postoje tri medijska sistema: kapitalistički tržišni na Zapadu (gde je informacija roba), državno-centralistički (SSSR, lagerske zemlje...) u kome je informacija planska, i kao treći socijalističko-samoupravni sistem informisanja (Jugoslavija) u kome je informacija deo suštine „podruštvljavanja“ shodno kardeljišćičkoj interpretaciji odumiranja države u ambijentu socijalističkog samoupravljanja. Prva dva sistema sam kapirao, ali ovaj treći (iako sam živeo u toj zemlji) nije mi išao u glavu.

Više ne postoji „samoupravni model informisanja“, ali imamo „patriotski“. Njega je bar lakše objasniti. Samo što njegovi promoteri više ne moraju da se eufemistički zovu „društveno-politički“ radnici. **N**

SLUČAJ NEMANJE VIDIĆA

„Ovaj sistem je destruktivan i kratkoročan. Postavlja ljude na funkcije sa sumnjivim namerama... Samo ih pitajte odakle im novac i kako su ga zaradili!“

Nemanja Vidić u pismu javnosti, novembar 2020.

NAJMRAČNIJA PRIČA SRPSKOG FUDBALA

Država je znala – i pet i po godina ćutala – da je predsednik Fudbalskog saveza naručio prebijanje jednog od najboljih svetskih fudbalera koji je potekao s ovih prostora. Poruke potekle sa mreže „Skaj“ zapravo su prvi dokument koji iznutra, u realnom vremenu i bez karakteristične spin obrade, prikazuje kako u Srbiji funkcioniše trougao politike, fudbala i organizovanog kriminala, uz obilatu pomoć navijačkih grupa. Činjenica da ništa nije dobilo epilog, a da glavni akteri i dalje ćute, još je zloslutnija...

Piše Dušan Telesković

est je zvučala potpuno neverovatno: predsednik Fudbalskog saveza naručio je prebijanje legendarnog fudbalera samo zato što je ovaj, posle neuspeha reprezentacije, javno ukazao na uzrok problema i ponudio rešenje.

Neko bi pomislio da takva vest stiže iz prošlog veka, iz neke zarobljene države u kojoj su ovakve pojave bile moguće. Nikako iz Evrope u drugoj deceniji dvadeset prvog veka.

Ali poruke sa „Skaja“ koje su otkrili istraživački novinari portala Krik pokazuju da je upravo to bila stvarnost Srbije 2020. godine. Stvarnost za koju je država znala, o kojoj je ćutala punih pet i po godina i ništa nije uradila da uhapsi osumnjičene ili sačuva jednog od najboljih svetskih fudbalera koji je potekao iz Srbije.

Poruke koje su istraživački novinari portala Krik objavili prošle nedelje čitaju se, na prvi pogled, kao hronika jedne propale odmazde protiv bivšeg reprezentativca i kapitena Mančester junajteda, i to samo zato što se usudio javno da kritikuje stanje u srpskom fudbalu nakon neuspeha da se reprezentacija kvalifikuje na veliko takmičenje.

Ali dublje, one na najplastičniji način otkrivaju kako funkcionišu stvari u današnjoj Srbiji. Ovo je zapravo prvi dokument koji iznutra, u realnom vremenu i bez karakteristične spin obrade, prikazuje kako u Srbiji funkcioniše trougao politike, fudbala i organizovanog kriminala.

KAKO JE SVE POČELO

Hronologija počinje u novembru 2020. godine.

Srbija je u baražu za Evropsko prvenstvo, posle penala, izgubila od Škotske, a nekoliko dana kasnije Nemanja Vidić je uputio otvoreno pismo javnosti. Redakcije beogradskih medija prvo nisu ni primetile ovo pismo jer je bilo poslato sa ne-

kog anonimnog mejla, ali je Vidić onda poslao i glasovnu poruku da bi potvrdio autentičnost njegovih reči.

Pisao je zapravo o „trulom sistemu“ srpskog fudbala i o ljudima sumnjivih biografija koji kroz fudbal peru i zarađuju novac.

„Ceo sistem radi u interesu menadžera i funkcionera, a ne u interesu fudbala. Dozvoljava ljudima, blago rečeno sa sumnjivim biografijama, da zarađuju ogroman novac. Sistem koji smenjuje trenera koji se plasira na Svetsko prvenstvo?! Fudbaleri i treneri su osuđeni da sarađuju s takvim ljudima, jer su, nažalost, oni ti koji odlučuju o njihovoj sudbini. Uče decu da je za put do uspeha bitno ko je tvoj menadžer, a ko trener, jer kvalitet nije merilo, ni fudbalski, a ni ljudski“, naveo je između ostalog Vidić u pismu koje je poslao medijima.

NISU SE OGLASILI NI NEMANJA MATIĆ, NI DANKO LAZOVIĆ, NI DRAGAN MRĐA. TROJICA LJUDI KOJI SU U NOVEMBRU 2020. IMALI GRAĐANSKE HRABROSTI DA JAVNO PODRŽE VIDICEVO PISMO SADA NISU IZGOVORILI NI REČ. KAD JE NOVINAR NEDELJNIKA PROŠLE NEDELJE POSLAO PORUKU MATIĆU, ON JE REKAO DA „NE ZNA ŠTA BI REKAO“. LAZOVIĆ NIJE NI ODGOVORIO NA NAŠU PORUKU

„Takav način funkcionisanja kreće od mladih kategorija. Dok igrač dođe u prvi tim, on je naučio sve suprotno od onoga što bi trebalo da mu stvara emociju i poštovanje prema dresu koji nosi (sportski i timski duh, fer-plej, da najbolji igra...). Tek kada se to bude promenilo, onda će svaki igrač da se bori da igra u takvoj reprezentaciji! Što kaže naš narod: ‘Kako seješ, tako i žanješ’“, dodao je Vidić.

Pismo je bilo oštro, ali po formi sasvim uobičajeno. I kao takvo izazvalo je podeljene reakcije.

Među prvima se obratio Nemanja Matić koji se neposredno pre toga povukao iz reprezentacije.

„Veliki Nemanja Vidić na čelu FSS, dok ovo pišem, suza mi u oku od sreće na pomisao da ovo može da se desi“, napisao je Matić.

Brzo se oglasio i Danko Lazović, rekavši da je „s ponosom stao uz Nemanju Vidi-

ća, ljudsku i fudbalsku veličinu“: „Moje je pravo da izaberem Vidića, ne libim se da to kažem i ne plašim se ničega.“

Dragan Mrđa se nadovezao: „Valjda bi bilo normalno da svi stanemo uz veličinu kakav je Vidić.“ Odgovor na pismo, legenda srpskog i engleskog fudbala nije dugo čekao.

JAVNI ODGOVOR

Marko Pantelić, u to vreme potpredsjednik FSS, rekao je da „ne pripada neka-danšnjem kapitenu reprezentacije da na ovakav način komunicira niti da u ovako teškom trenutku zabije nož u leđa“.

Sam Kokeza je bio oštiji i od Pantelića. „Definitivno želim da mu poručim, za njegovo dobro, ‘majstore na ovom terenu, po okončanju karijere, ne uklizava se, drugi se kvaliteti traže’. I poštovanje tek treba da se zasluži“, rekao je Kokeza za „Sportski žurnal“.

Vidićeve navode o vezama kriminala, menadžera i klubova, Kokeza je ocenio kao „paušalne i sramotne optužbe“.

„Svaki ozbiljan čovek koji ima konkretne podatke treba da iznese i konkretna imena i iz klubova i koji su to kriminalci sa kojima oni sarađuju. A svi klubovi sarađuju sa menadžerima iz prostog razloga jer menadžeri su ti koji odvođe igrače iz Srbije u inostranstvo. Ja pozivam sve menadžere iz Srbije i Evrope da javno kažu da li su ikad meni ili mojim saradnicima bilo šta tražili“, rekao je tada Kokeza.

VIDIĆEVE NAVODE O VEZAMA
KRIMINALA, MENADŽERA I
KLUBOVA, KOKEZA JE TADA OCENIO
KAO „PAUŠALNE I SRAMOTNE
OPTUŽBE“. „SVAKI OZBILJAN ČOVEK
KOJI IMA KONKRETNE PODATKE
TREBA DA IZNESE I KONKRETNA
IMENA I IZ KLUBOVA I KOJI SU
TO KRIMINALCI SA KOJIMA ONI
SARAĐUJU“

To je bio javni odgovor i u njemu nema ničeg neuobičajenog. Sve je bilo u granicama razmene argumenata sa pojačanom retorikom. I na tome je ostalo. Nikad se više ova polemika nije otvarala.

Vidić je nastavio da javno deluje, proširujući broj tema u kojima se zalaže za bolje društvo, Kokeza je prošao kroz prorežimskog tabloidnog zeca nakon optužbi samog Vučića jer je odbio da ide na politgraf, posle čega je napustio Srbiju, a sumnje u kvalitet puta kojim ide domaći fudbal nastavile su da rastu.

TAJNI ODGOVOR

A onaj tajni odgovor nije bio poznat sve dok Krik nije otkrio poruke sa ozloglašene aplikacije „Skaj“.

Korisnik pod nadimkom „Federer“, za koga se sumnja da je Kokeza, smatrao je da Vidić pretenduje na čelno mesto srpskog fudbala. I ta ambicija ispostavila se kao mogući „smrtni greh“.

I zbog tog pisma i tih slutnji, komunicirao je sa desetak različitih sagovornika iz sveta kriminala i huliganskih grupa. Novinari nisu uspeali da utvrde identitet svih, ali je iz sadržine jasno da su među njima istaknuti navijači Crvene zvezde, ljudi povezani sa kriminalnim krugovima u Srbiji i Italiji, kao i osobe koje iz senke imaju uticaj na domaći fudbal i mnogo bitnije – na sam politički vrh.

Plan je gotovo bio do kraja spreman, Vidića je u Milanu locirala kalabrijska mafija, jedna od najozbiljnijih kriminalnih organizacija na celom svetu. Čak su mu postavili i traker na automobil kako bi u svakom trenutku znali gde se nalazi.

„Federer“ je zahtevao da se fudbaleri prate, da im se preti i da se organizuje njihovo prebijanje. Vidiću je trebalo preneti da će, ako se još jednom oglasi, „da ide na groblje“. U drugoj poruci, prema pisanju Krika, da mora da se drži podalje od Saveza ili će „završiti u jarku“.

„I da ga ovaj kao zamoli da kaže Vidiću da se skloni od saveza ili će završiti u kanalu. Ali ne telefonom... A Pjanoviću i Lalatoviću da kaže da nazovu kuma i da mu kažu ako se još jednom oglasi i ako ne odustane od saveza da ide na groblje“, navodi se u jednoj od poruka koju je preneo Krik.

Na meti, važno je naglasiti, nije bio samo Vidić. Planirani su napadi i na bivše reprezentativce koji su mu pružali podršku – Nemanju Matića, Danka Lazovića i Dragana Mrđu.

Lazović je takođe bio lociran, jedino Mrđa nije bio, ali su „Federerovi“ sagovornici predložili plan da ovog bivšeg reprezentativca pozove prijatelj da se nađu, a da se onda pojave huligani „kao slučajno“ i prebiju ga.

Posle tri nedelje intenzivnog rada na organizovanju praćenja, pretnji i prebijanja, „Federer“ je početkom decembra 2020, kako otkrivaju poruke, bez ikakvog objašnjenja odustao od svega.

POLIGRAF, BEKSTVO I VRAĆANJE

Šta se tada desilo, ove javno dostupne poruke ne otkrivaju, ali možda odgovor daje kalendar.

Tih dana vodila se intenzivna istraga protiv grupe Veljka Belivuka, danas optuženog za sedam ubistava. U sada objavljenim „Skaj“ porukama, sagovornik koji se krio iza imena poznatog libanskog di-džeja upozorio je u jednom trenutku Kokezu da se udalji od tadašnjeg vođe navijača Partizana. Poruka je, konstatuju

novinari, stigla u vreme kada se Belivuk zaista nalazio pod prismotrom Bezbednosno-informativne agencije.

Belivukova grupa je uhapšena u februaru, a u martu je već francuska policija provalila „Skaj“ aplikaciju. U tih mesec dana, desio se iskaz ugostitelja Aleksandra Kajmakovića, zvanog Aca Bosanac, koji je saslušan u okviru finansijske predistrage u slučaju Belivuk, i koji je izjavio da ga je sa vođom „Principa“ upoznao upravo Kokeza, posle čega je Belivukova grupa angažovana za obezbeđivanje njegovih lokala.

Kokeza je, prema tadašnjim medijskim izveštajima, odbio poligrafsko testiranje, o tome je javno govorio i sam predsednik Vučić, dok su „Novosti“ pisale da mu je savet da odbije „detektor laži“ navodno dao predsednik Višeg suda u Beogradu.

Na Kokezu su tad krenuli i režimski mediji, pripisivali su mu navodnih 640 miliona evra zaradenih izigravanjem carinskih propisa, pa čak i pripremanje atentata na predsednika Srbije.

Ni za jednu od ovih stavki formalno nije vođen sudski postupak. Jedina formalna istraga krenula je od Posebnog odeljenja za suzbijanje korupcije Višeg javnog tužilaštva u Beogradu iz 2021, u vezi sa transakcijama ka FSS-u zbog donacije Fife i Uefe od 130.000 evra klubu Bežanija od koje je, prema navodima, pola „vraćeno“ Savezu. Ova istraga ni posle pet godina, prema dostupnim informacijama, nije okončana.

Sam Kokeza je posle toga nestao iz javnog života, spekulisalo se da je živio u Majamiju, da bi nedavno Beogradom prostrujala vest da se vratio u Banjaluku i da odatle pomaže pokretu Draška Stanivukovića ne samo finansijski već i operativno na organizaciji lokalnih odbora.

Zbog toga, njegovi današnji bliski saradnici misle da nije koincidencija što su ove poruke došle do javnosti posle pet i po godina.

KRIKA KAO „SMRTNI GREH“

Ceo slučaj sa sumnjama da je prvi čovek srpskog fudbala naručio prebijanje najboljeg igrača kojeg je zemlja imala u novijoj istoriji ima dakle više dimenzija. Pre svega, pokazuje kako u Srbiji danas reaguju moćnici na običnu kritiku.

Jer je Kokeza na čelu Saveza bio politički kadar Aleksandra Vučića i na tu poziciju nije došao da menja sistem koji postoji decenijama, već da sprovodi politiku vladajuće stranke.

VIDIĆ JE NASTAVIO DA JAVNO DELUJE, PROŠIRUJUĆI BROJ TEMA U KOJIMA SE ZALAŽE ZA BOLJE DRUŠTVO, KOKEZA JE PROŠAO KROZ PROREŽIMSKOG TABLOIDNOG ZEKA NAKON OPTUŽBI SAMOG VUČIĆA JER JE ODBIO DA IDE NA POLIGRAF, POSLE ČEGA JE NAPUSTIO SRBIJU, A SUMNJE U KVALITET PUTA KOJIM IDE DOMAĆI FUDBAL NASTAVILE SU DA RASTU

Ako se pogleda ponašanje današnjeg predsednika da kritika nije kritika, već „zavera“ ili „obojena revolucija“, jasno je kakav narativ je dominantan bio i tada i danas u njegovom najbližem okruženju.

Tako su i Kokeza i njegov sagovornik pitali šta je pozadina Vidićevog pisma. Nisu mogli da veruju da neko može samostalno da javno iznese mišljenje.

„Sve je jako čudno ovo što se dešava, ne mogu tačno da pogodim odakle vetar duva, ne znam odakle je lavina krenula. Ili je taj Vidić toliko debil da je sam od sebe ovo uradio“, piše sagovornik „Federeru“.

Sam Kokeza nudi svoju teoriju: „Mislim da Andrej tu vuče konce.“ U drugoj poruci se žali da ga brat predsednika „ne podnosi“ jer mu ne ispunjava želje, pa „smišlja priče i pravi afere“ ne bi li ga naterao na ostavku.

U tim rečenicama se, dakle, vidi narativ da javna reč ne postoji kao stav, već samo kao operacija, i da iza svake kritike mora stajati frakcija ili nalogodavac.

REPREZENTATIVAC PROTIV GRUZIJE

Kokeza je takoreći bio „Vučićev prvoborac“ i jedan od najbližih saradnika još iz vremena radikala. U žižu javnosti je došao posle mitinga Srpske radikalne stranke (SRS) nakon hapšenja Radovana Karađžića. Policija je, u neredima koji su nastali na tom mitingu, počela da udara Aleksandra Vučića, a Kokeza je bio taj koji se postavio između pendreka i budućeg predsednika Srbije. Zadobio je teške povrede, a Vučić mu to nije zaboravio.

Kada su naprednjaci preuzeli vlast, Kokeza je od osobe koja je prvo držala kioske, pa sa partnerima proizvodila „lavlju kandžu“ i „zeder“ i bila vlasnik jednog novo-beogradskog kafića, postao prvo predsednik Crvene zvezde, a onda i Fudbalskog saveza Srbije.

Stanje u srpskom fudbalu nije bilo ide-

alno ni te 2016. godine. Reprezentacija je propustila da se kvalifikuje na tri velika takmičenja – Evropsko prvenstvo 2012. i 2016. i Svetsko prvenstvo 2014 – a kasa je bila prazna. Prvi Kokezin potez bio je dovođenje Slavoljuba Muslina za selektora. Reprezentacija je počela da igra dobro, Muslin je konsolidovao tim, a finansije su postale stabilne.

Reprezentacija je uspela da se plasira na Svetsko prvenstvo 2018. godine, i to kao prvoplasirana u grupi, ali Muslin je, uprkos takvom uspehu, smenjen sa mesta selektora. Kažu da su tome prethodile najmanje dve situacije. Jedna je prosto neverovatna i bilo bi značajno ako bi neko od učesnika javno potvrdio priču da je do narušenih odnosa došlo kada je Kokeza navodno tražio od selektora da ga stavi na spisak reprezentativaca za poslednju utakmicu kvalifikacija protiv Gruzije.

Navodno je hteo da ga Muslin stavi na klupu i uvede u poslednjim minutima igre kako bi Kokeza zabeležio nastup za reprezentaciju. Budući da je predsednik Saveza tada bio registrovani igrač Brodarca, to je prema pravilima Fife bilo moguće.

Priča, ako je tačna, dalje kaže da su Muslim i reprezentativci mislili da je reč o šali, ali ubrzo im je rečeno da je zahtev ozbiljan. Selektor i tadašnji kapiten reprezentacije Branislav Ivanović su se energično suprotstavili i odbili zahtev da Kokeza zai-gra za reprezentaciju. Utakmica je odigrana 9. oktobra, Srbija je pobedila 1 : 0 i već 20 dana kasnije, Muslin više nije bio selektor. Mediji su zabeležili da je FSS napustio 29. oktobra. Branislavu Ivanoviću je nakon toga od strane novog selektora, Mladena Krstajića, oduzeta kapitenska traka.

Drugi razlozi za Muslimovu smenu odnose se na to što on nije hteo da „popusti“ raznoraznim menadžerima, čije igrače nije hteo da poziva u tim. To se pre svega odnosilo na Sergeja Milinkovića Savića i Adema Ljajića.

U svakom slučaju, reprezentacija je tada igrala na velikom takmičenju, da bi u sledećem ciklusu kvalifikacija za Evropsko prvenstvo došlo do neuspeha i Vidićevog pisma.

GDE LEŽI MOĆ HULIGANA

Objavljene poruke imaju još jedan sloj koji otkriva kanale kojima navijačka moć dopire do samog vrha države. Iz prepiski se, kako navodi Krik, može rekonstruisati da se predsednik Srbije sastajao sa Zvezdinim navijačima i da oni zapravo imaju ve-

liki uticaj na donošenje odluka. I sam Vučić, u reakciji nakon otkrića ovih poruka, praktično je potvrdio da se sastaje sa navijačima, nabrojajući sve vođe koje poznaje.

Simbioza tribine i države u Srbiji ima svoju dugu istoriju, i ona je uvek išla u oba smera.

Kada se krajem osamdesetih tadašnji šef policije Radmilo Bogdanović zainteresovao za severnu tribinu stadiona Crvene zvezde, to nije bilo iz sportskih nego iz političkih razloga.

OD ARKANA DO 5. OKTOBRA

Jer krajem osamdesetih godina navijači Crvene zvezde iz dotadašnje omiljene političke pesme „Crvena zvezda, to je srpski tim / Slobodan Milošević ponosi se njim“ izbacili su predsednika Srbije, a ubacili vođu opozicije („Crvena zvezda, to je srpski tim / Vuk, Vuk Drašković ponosi se njim“).

Bio je to znak za uzbunu u rukovodstvu kluba i nadležnim državnim službama.

Na severnu tribinu poslat je Željko Ražnatović zvani Arkan da „izbaci politiku“ sa stadiona, pa je dogovoreno da se navija samo za Zvezdu, Srbiju i Beograd.

Tribina koja je do tada glasno podržavala opoziciju je pacifikovana, a „Sever“ je nešto kasnije postao i mali regrutni centar za Arkanove „dobrovoljačke“ pohode po Hrvatskoj i Bosni.

Ipak, u kasnijim godinama, na Zvezdinom „Severu“ javilo se opoziciono raspoloženje, pa je odatle i krenulo skandiranje „Spasi Srbiju i ubij se, Slobodane, Slobodane“.

„Delije“ su odigrale i jednu od ključnih uloga 5. oktobra 2000. godine prilikom sukoba građana koji su branili svoj ukradeni glas sa policijom. Zbog toga su i proglašeni „herojima 5. oktobra“.

KVALITET FUDBALA I KVALITET TRIBINE

Čini se da tih godina situacija u samom fudbalu pre demokratskih promena nije drugačije izgledala od tribina. Dovoljno je samo pogledati ko su bili predsednici klubova u domaćem prvenstvu i shvatiti gde je „najvažnija sporedna stvar“ skrenula „levo od Albukerkića“. Tih godina predsednici klubova bili su već spomenuti Arkan, Brano Mićunović, Jusa Bulić, Bata Trlaja, Trojke sa Zvezdare... I sa svima njima – tadašnji premijer i predsednik Partizana Mirko Marjanović i ministar unu-

Sram vas bilo!

Šta je Vidić tačno napisao u decembru 2020.

Dosta više!

Imam potrebu da kažem ono što mi je na srcu i podelim svoje razmišljanje sa javnošću.

Ovaj sistem je destruktivan i kratkoročan. Troši fudbalske radnike, pravi fudbalere i trenere za kratku upotrebu, postavlja ljude na funkcije sa sumnjivim namerama.

Ceo sistem radi u interesu menadžera i funkcionera, a ne u interesu fudbala. Dozvoljava ljudima, blago rečeno sa sumnjivim biografijama, da zarađuju ogroman novac. Sistem koji smenjuje trenera koji se plasira na Svetsko prvenstvo?!

Fudbaleri i treneri su osuđeni da sarađuju s takvim ljudima, jer su, nažalost, oni ti koji odlučuju o njihovoj sudbini. Uče decu da je za put do uspeha bitno ko je tvoj menadžer, a ko trener, jer kvalitet nije merilo, ni fudbalski, a ni ljudski.

Takav način funkcionisanja kreće od mladih kategorija. Dok igrač dođe u prvi tim, on je naučio sve suprotno od onoga što bi trebalo da mu stvara emociju i poštovanje prema dresu koji nosi (sportski i timski duh, fer-plej, da najbolji igra...). Tek kada se to bude promenilo, onda će svaki igrač da se bori da igra u takvoj reprezentaciji! Što kaže naš narod: „Kako seješ, tako i žanješ.“

Ovakav sistem traje već dugi niz godina. Kažu, uvek su igrači i treneri krivi, što je i logično, ali ne što nisu dobri fudbaleri, već loši ljudi, neće da igraju za reprezentaciju. Nijedan trener/selektor nije valjao u poslednjih 20 godina, čak ni kada se plasira na Svetsko prvenstvo! Ali njihov sistem je i dalje dobar!

Pa iz kog sistema je izašao taj kadar?

Sram vas bilo!

Javlja se uvek poslušnici koji kritikuju posledicu, a ne uzrok problema i tako brane predsednika i truli sistem od koga sami imaju koristi godinama, a ne pominju „uspehe“ koje je postigao predsednik Saveza (neregularnost prvenstva, nesportski odnosi Zvezde i Partizana, samim tim podele u društvu, produbio nepoverenje u srpski fudbal i sudijsku organizaciju, da ne pričam o „uspesima reprezentacije“).

Sposobni ljudi kod nas u fudbalu su oni koji manipulišu sistemom i zakonom! Samo ih pitajte odakle im novac i kako su ga zaradili!

Dok se to ne promeni – nema napretka!

Baš me interesuje koji će sledeći stručnjak da se javi da brani takav sistem. **N**

trašnjih poslova Vlajko Stojiljković, kao predsednik Milicionara.

Kvalitet fudbala i igrača koji dolaze nastavio je da opada i u narednim godina još rapidnije, a to za vreme je rasla moć navijačkih grupa.

Posle 5. oktobra, tribine su otišle „udešno“. Na Zvezdin „Sever“ se vratio nacionalizam, skandiranje protiv demokratskih vlasti, dok je na Partizanov „Jug“ došla zastava Srpske radikalne stranke.

Takođe su učestvovali u politički bitnim događajima kada su, na primer, tokom pogroma srpskog naroda na Kosovu i Metohiji zapalili beogradsku Bajrakli džamiju ili nakon jednostrano proglašene nezavisnosti KiM napadali na američku ambasadu. Posle tog događaja, premijer Vojislav Koštunica je izjavio: „Ti mladi ljudi su samo branili međunarodno pravo.“

VIKEND KOJI JE PROMENIO SVE

Ako su se demokratske vlasti i tokom vladavine Vojislava Koštunice i Borisa Tadića borile protiv negativnih pojava u sportu pre svega u izjavama i formalnim donošenjem zakona, strategija i drugih propisa (koji nikada do kraja nisu sprovedeni), drugačiji pristup je nastao nakon 2012. godine i dolaska Aleksandra Vučića na vlast.

U tom kontekstu veoma je bitan vikend 2. i 3. novembra 2013. godine. Prvog dana je odigran 145. fudbalski derbi, a rezultat i igru niko i ne pamti (guglanjem se tek sazna da je bilo 1 : 0 za Zvezdu). Taj derbi obeležili su krvavi incidenti između dve zavađene navijačke frakcije na Partizanovoj južnoj tribini – Zabranjenih i Alkatraza. Došlo je do prekida, tuče, paljenja stolica, a kod uhapšenih huligana nađeni su

rekviziti poput kuke za meso ili čekića.

Dan kasnije, na severu Kosova dešavali su se izbori. Tu su, zvanično „nepoznati“ huligani prekinuli glasanje na većini biračkih mesta u Severnoj Mitrovici gde su glavni protivkandidati bili Oliver Ivanović i nosilac Srpske liste Krstomir Pantić.

Mnogi su mislili da je prekid tog dana bio posledica činjenice da su se na severu Kosova prvi put održavali izbori za gradonačelnike po kosovskim zakonima, nakon potpisivanja „Briselskog sporazuma“, ali danas mnogi uveravaju da su huligani (za koje mnogi tvrde da su iz Beograda i da su viđeni na navijačkim tribinama kasnije, a da su ih angažovale osobe koje danas pretežno zarađuju na državnim privilegijama) rasturili kutije baš na onim biračkim mestima gde je Ivanović imao apsolutnu podršku.

U svakom slučaju, posle ova dva incidenta, sazvana je sednica Biroa za nacionalnu bezbednost čiji sekretar je tada bio prvi potpredsednik vlade (PPV) Aleksandar Vučić.

Koincidencija ili ne, tek iste večeri kada se održala ova sednica Biroa za koordinaciju službi bezbednosti, 8. novembra 2013. desila se krucijalna promena na Partizanovoj tribini. Igrala se te večeri košarkaška utakmica Evrolige Partizan–Fenerbahçe i u navijačkim krugovima se prepričava kao prelomna, jer su tada Aleksandar Stanković poznatiji kao Sale Mutavi i Veljko Belivuk Nevolja preuzeli tribinu od suparničkih grupa.

Oni za koje pojedini veruju da su organizovali lomljenje kutija u Mitrovici danas su šampioni državnih tendera za izgradnju puteva, a čelnici vladajuće Srpske na predne stranke (SNS) proglašavaju jednog od njih „herojem“.

POSLOVI I POLITIČKA ZAŠTITA

I druge slične grupe, tvrdi se, nalaze se u čvrstoj vezi sa državom. O tome svedoči činjenica da su mnoge vođe dobile državne tendere i poslove. Među njima je prošle nedelje u javnost iskočilo i ime Đorđa Prelića, jednog od vođa navijača Partizana koji je svojevremeno bio osuđen za ubistvo francuskog navijača Brisa Tatona, i koji je izašao iz zatvora odmah nakon što su Belivuk i njegova ekipa završili iza rešetaka.

Osım angažovanja Preličeve firme na poslovima izgradnje Ekspa 2027, njegova povezanost sa vladajućim strukturama videla se i nedavno kada je bio gost i na omi-

NA VIDIĆEV POST O OVOM
SLUČAJU NA INSTAGRAMU,
SAMO SU DVOJICA AKTUELNIH
REPREZENTATIVACA STAVILA LAJK.
KLIK NA SRCE STAVILI SU LAZAR
SAMARDŽIĆ I MIHAJLO CVETKOVIĆ.
A PODRŠKA JE STIGLA OD, NA
PRIMER, VIDIĆEVIH SAIGRAČA IZ
MANČESTERA – PATRISA EVRE I
DMITRA BERBATOVA

ljenoj televiziji predsednika Republike. Ta emisija nosila je naslov, i ovo nije šala, „Voda Alkatraza raskrinkava tužilaštvo“.

Prošle nedelje, Prelić je zajedno sa još jednim navijačem, kako se tvrdi, pretuкао trenera Teleoptika Marka Jovanovića. Navodno, razlog tog napada leži upravo u onome na šta je Vidić u pismu svojevremeno ukazao – menadžerima i njihovim igračima koji nisu u timu.

U svakom slučaju, nema podataka da je Prelić hapšen zbog ovog napada.

I to su samo neki od primera u kojima se vidi politička upotreba huligana kao „poslednje linije odbrane vlasti“.

PUTIN KAO UZOR

Ono što se ne zna, a deluje povezano, jeste činjenica da povezanost nasilnih grupa i vlasti nije izum koji je Aleksandar Vučić izmislio već da je ceo takav sistem preuzeo od Vladimira Putina. Kad se pogledaju izveštaji stranih medija iz ranih godina Putinove Rusije, pokazuju se neverovatne sličnosti.

Na primer, moskovske vlasti su 2006. godine dekretom izdvojile 123 miliona dolara za osnivanje udruženja navijača različitih sportskih klubova.

Tamošnji mediji, pa čak i list „Izvestija“, zabeležili su niz politički motivisanih incidenata u kojima su ovi huligani učestvovali. A među njima je najznačajniji bio događaj od 2004. kada se pisalo o njihovom angažovanju kao batinaša tokom izbora za Moskovsku gradsku dumu.

Kasnije je list „Ekspert“ tih godina izveštio da su dvojica vođa navijača prisustvovali sastancima u Kremlju.

Pisalo se i o incidentu koji se dogodio u centru Moskve kada je „oko 30–40 maskiranih muškaraca naoružanih bejzbol palicama“, napalo članove omladinskih organizacija – „Crvene omladinske avangarde“, „Rodina“ i Komunističke partije. Niko nije procesuiran, a napadače su jav-

no branili zvaničnici Moskve koji su, kako su pisali mediji, bili zaduženi za „borbu protiv naranđaste revolucije“.

Baš kao ni u Rusiji tih godina, ni u Srbiji danas niko nije procesuiran, a spomenuti su „borci protiv obojene revolucije“, redovni čuvari Čacilenda, posetioci Vučićevih mitinga ili lokalnih birališta na dan izbora.

„NEKI SU JEDNAKIJI“

Posebna dimenzija slučaja „Federerovih“ poruka odnosi se i na selektivnost u pravdi. Niko nije reagovao na ove „Skaj“ poruke pet i po godina, iako su one bile u rukama srpske policije. Nije isključeno da ih je imalo i tužilaštvo jer su neke od poruka „Federera“ bile i u predmetu Belivuk, iako TOK sada tvrdi da im policija nije dostavila.

Istraga jednostavno nije pokrenuta i sad je pitanje da li je došlo i do zastarelosti celog predmeta.

Pritom, Vidić o postojanju pretnje nije znao ništa sve dok mu novinari Krika nisu pokazali poruke. Država ga nije zaštitila, iako je, ispostavlja se, znala za pretnju.

Ako niko nije procesuiran zbog ovog slučaja i ako je pravda selektivna, onda i ne čudi zašto je podrška Vidiću izostala nakon otkrića Krika.

Nisu se oglasili ni Nemanja Matić, ni Danko Lazović, ni Dragan Mrđa. Trojica ljudi koji su u novembru 2020. imali građanske hrabrosti da javno podrže Vidićevo pismo sada nisu izgovorili ni reč.

Kad je novinar Nedeljnika prošle nedelje poslao poruku Matiću, on je rekao da „ne zna šta bi rekao“. Bio je šokiran. Lazović nije ni odgovorio na našu poruku.

Niko nije reagovao ni od aktuelnih reprezentativaca. Na Vidićev post o ovom slučaju na Instagramu, samo su dvojica aktuelnih reprezentativaca stavila lajk. Klik na srce stavili su Lazar Samardžić i Mihajlo Cvetković. A podrška je stigla od, na primer, Vidićevih saigrača iz Mančestera – Patrisa Evre i Dmitra Berbatova.

I ta tišina je rečitija od svih saopštenja i tekstova napisanih na ovu temu.

Možda im i ne treba suditi, ne žele da se nađu u nekim budućim prepiskama koje se pišu ovih dana na nekim drugim zaštićenim aplikacijama.

A tako će biti sve dok u Vučićevoj Srbiji važi ona Orvelova: „Svi su jednaki, samo su neki jednakiji.“

Jednostavno je, zar ne? **N**

Bolje bukvalizam nego brutalizam

Šta je „kantar“ na Terazijama? Da je spomenik, za njegovo postavljanje bilo bi potrebno ne samo mišljenje gradske Komisije za spomenike već i Zavoda za zaštitu kulture Beograda. Sa druge strane, može biti postavljen kao neka vrsta dekoracije ili mobilijara, u kom slučaju bi morali da se izjasne Gradsko zelenilo, Urbanistički zavod ili Putevi Beograda, pošto je predmet postavljen na kružni tok u neposrednoj blizini Terazijske česme. Ništa od toga se nije desilo, a novo „obeležje“ samo je nastavak igranja sa duhom i likom glavnog grada

Piše Milica Rilak

„Dobro jutro, Beograde“, rekao bi Duško Radović, a prošlog petka stvarno bi imao šta i da vidi: na Terazijama je tokom noći na kružni tok postavljen... predmet... u obliku terazi-ja, vage ili kantara.

Društvene mreže su brzo dale svoj sud, a posebno pošto je „iznenađenje“ za ovu kulturno-istorijsku celinu pod zaštitom gradonačelnik Beograda Aleksandar Šapić najavio još krajem aprila, uz opasku „nek se ovi sprema da sikuću otrov“. Otrova nije bilo, ali su beskrayne mogućnosti veštačke inteligencije brzo iskorišćene kako bi građani vizuelno sugerisali postavljanje skulpture Nejmarra na Neimaru, gazele na mostu „Gazela“ ili stilizovane boce sredstva za pranje sudova „Taš“ na Tašmajdanu.

No, problem nije samo u estetici ili činjenici da je predmet postavljen pod okriljem noći (što ćemo posebno obraditi), već u dubokom nerazumevanju istorije sopstvenog grada, kao i u zaobilazanju institucija koje bi o ovakvim intervencijama morale da daju završnu reč. Kroz priču o ovom „obeležju“, sagovornici Nedeljnika – arhitekta Bojan Kovačević i istoričar umetnosti Branislav Dimitrijević – govore o gradu u kojem je cinizam postao jedini odgovor na nihilizam vlasti, a institucije su svedene na neme posmatrača nečega što, kako kažu, liči na lične dilove a svakako jesu politički hirovi.

Prva stvar koja upada u oči kod novopostavljenog kantara jeste šokantna doza bukvalizma, kaže Kovačević. Kao da je

neko, vodeći se logikom dečje asocijacije, zaključio da na mestu koje se zove Terazije mora stajati vaga. Međutim, istorija kaže drugačije, i to ne radi diskretno i u naznakama, već vrlo otvoreno i nadohvat ruke gradskim vlastima – na zvaničnom portalu grada Beograda. Naziv Terazije ne potiče od vage za merenje robe, već od turske reči za vodovodne kule koje su nekada regulisale pritisak vode u gradu. Bojanu Kovačeviću, međutim, deluje kao da je neko u Google translate ukucao tursku reč *terazi* i dobio rezultat – vaga.

Navika postavljanja pravih skulptura u javne prostore jedan je od najboljih načina da vidite urbanitet nekog grada. Ovo je, nažalost, kretanje Beograda nizbrdo

Bojan Kovačević, arhitekta

„Genealogija reči je verovatno u vezi sa mehanizmom za pumpanje koji podseća na klackalicu, a ne bukvalno sa vagonom. Ako se vratimo dovoljno unazad u vreme, pretpostavljam da nije potpuno pogrešno reći – vaga. Ali je potpuno pogrešno iz ugla današnjeg bukvalnog svodenja na neku ogromnu vagu. I to bukvalno, jer predmet koji je postavljen nije stilizovan niti interpretiran. Jednostavno je preprost“, zaključuje Kovačević.

Takvo svodenje simbola na nivo banalnosti prema njegovom mišljenju je poražavajuće za duh grada, pa upozorava da se ovaj predmet nikako ne bi smeo nazivati skulpturom.

„Apelujem u javnosti da se to ne zove skulpturom jer je to bogohulno. Ne znam kako bih to nazvao... Uvećan model možda, pogotovo pošto uvećavanje stvari koje su prirodno male uvek deluje nekako guliverovski“, poručuje Kovačević.

Iako se „najšira javnost“ sjajno zabavila a kolega sa N1 Veljko Pajović duhovito je zahvalio gradonačelniku na prvom spomeniku jednom horoskopskom znaku, Branislav Dimitrijević, istoričar umetnosti i član gradske Komisije za spomenike i nazive ulica i trgova iz Zelено-le vog fronta (ZLF), upozorava na opasnije aspekte ovog čina. Prema njegovim rečima, komisija čiji je član nije se sastala više od godinu dana, upravo zato što se usprotivila prethodnim idejama gradonačelnika Aleksandra Šapića. „Poslednji sastanak komisije bio je taj u junu prošle godine, kada je odbijen gradonačelnikov predlog za izgradnju spomenika Dragoljubu Draži Mihailoviću. Od tog trenutka nema ni sazivanja komisije“, rekao nam je Dimitrijević. Naglašava da predlog o postavljanju terazi-ja uopšte nije došao na komisiju, te pretpostavlja da će gradonačelnikovo objašnjenje biti da to „i ovako i onako nije spomenik“.

Šta je onda „kantar na Terazijama“? Da je spomenik, za njegovo postavljanje bilo bi potrebno ne samo mišljenje gradske Komisije za spomenike već i Zavoda za zaštitu kulture Beograda (za šta nismo dobili odgovor gradskih vlasti da je obezbeđeno). Sa druge strane, može biti postavljen kao neka vrsta dekoracije ili mobilijara, u kom slučaju bi morali da se izjasne

Gradsko zelenilo, Urbanistički zavod ili Putevi Beograda, pošto je predmet postavljen na kružni tok u neposrednoj blizini Terazijske česme (koja oblikom podseća na pomenute turske vodotornjeve) i hotela „Moskva“, „Balkan“ i „Kasina“.

Dimitrijević „kantar“ u šali naziva „umetničkom stvari“ i smatra da je njegovo postavljanje odraz duboko ukorenjene samovolje i netransparentnosti gradonačelnika i gradskih vlasti.

„Svaka stvar koja se postavi u javnom prostoru, čak i ako nije spomenik, ona može da postane spomenik, zar ne? Dobar primer je Čukur česma, koja je postavljena iz praktičnih razloga i potom spletom istorijskih okolnosti i protokom vremena postala spomenik. U slučaju ‘kantara’, rekao bih da je to spomenik gluposti i ‘ugradnji’, jer je, kao i obično, na delu bilo potpuno netransparentno i samovoljno odlučivanje o javnom prostoru kao i o ovim belezima u javnom prostoru. Znači, ne postoji nikakva jasna procedura, a komisija koja bi trebalo da bude jedino telo koje bi trebalo da vodi računa bar o tome se sastaje“, zaključuje Dimitrijević.

Podseća i da u razvijenim demokrat-

Poslednji sastanak komisije bio je taj u junu prošle godine, kada je odbijen gradonačelnikov predlog za izgradnju spomenika Dragoljubu Draži Mihailoviću. Od tog trenutka nema ni sazivanja komisije. Predlog o postavljanju terazija uopšte nije došao na komisiju, i pretpostavljam da će gradonačelnikovo objašnjenje biti da to „i ovako i onako nije spomenik“

Branislav Dimitrijević,
istoričar umetnosti

skim sistemima postoje jasne procedure i visoki nivoi participacije građana kada je u pitanju uređenje javnog prostora, gde se i te kako uzima u obzir da se spomenici i obeležja podižu u specifičnom ambijentu u kojem ljudi svakodnevno borave i žive, zbog čega te odluke ne bi smele biti isključivo čin samovolje pojedinca koji ima političku moć. Umesto toga, proces bi trebalo da bude zasnovan na zajedničkom dogovoru građana i struke, čime se osigurava da svaka nova intervencija u

prostoru ima stvarni legitimitet zajednice.

Kao konkretan primer takve prakse, Dimitrijević navodi Holandiju, gde postoje procedure koje predviđaju da se svi građani na određenoj lokaciji direktno izjašnjavaju o tome da li prihvataju postavljanje nekog obeležja u svom komšiluku. Kroz serije javnih rasprava, stanovnici imaju priliku da aktivno učestvuju u promišljanju svog okruženja i daju konačnu reč o tome šta će biti deo njihovog svakodnevnog vidokruga. Na taj način se javni prostor tretira kao zajedničko dobro, a ne kao poligon za netransparentne dilove i politička „iznenađenja“ koja osviću preko noći.

„Kantar na Terazijama“, što je posebno zabavno – ili nihilistički, kako bi rekao Bojan Kovačević, nije izolovan incident, već deo dugog niza bizarnih intervencija u javnom prostoru Beograda. Sagovornici Nedeljnika podsećaju na slučaj biste Jurija Gagarina iz 2018. godine, koja je zbog svoje disproporcionalnosti – male glave na ogromnom postamentu – postala predmet podsmeha. Tadašnji gradski menadžer Goran Vesić odgovornost je prebacio na donatora, Fondaciju Karić, navodeći da je bista

uklonjena jer „nije poštovana propisana procedura“ i da nadležne institucije nisu bile ni upoznate sa namerom da se ona postavi. Dragomir Karić je tada branio veličinu postamenta tvrđnjom da je on neophodan „da ne bi mogao neko da se popne i skine tu bistu, da je ukrade“ ali da se „čitava galama oko tog spomenika ne bi ni podigla da se njegova porodica nije potpisala kao naručilac“.

Dimitrijević se dobro seća tog slučaja:

„Ono je karikatura... napravili su, da kažem, glavicu kelerabe od čoveka i postavili na neki postament. Dobro, Gagarin jeste visoko leteo, ali ne morate baš da ga gledate kao da on leti iznad nas.“

Povlači paralelu i sa spomenikom Hejdaru Alijevu na Tašmajdanu, postavljenim 2011. godine, podsećajući da ovakva praksa nije počela sa trenutnom vlašću. „Toga je bilo i ranije, kada je recimo Boris Tadić izašao u susret predsedniku Azerbejdžana Ilhamu Alijevu i kada su postavili potpuno nerazumno spomenik njegovom ocu u Tašmajdanskom parku. Objašnjenje je bilo da nam je Azerbejdžan pomogao da sredimo Tašmajdan, i onda smo se mi kao odužili spomenikom jednom diktatoru. Pa sve da je spomenik Alijevu bio poklon, ne mora svaki poklon da se primi.“

Takav „trgovinski“ pristup kulturi sećanja doveo je do toga da Beograd postane poligon za estetske i ideološke promašaje. Dimitrijević ističe i problem novih tabli sa nazivima ulica, koje su postavljene bez konsultacija sa Komisijom za spomenike, nazive ulica i trgova, a koje sadrže bizarne hibride jezika poput Čarlija Čaplina Street. „Takve stvari se ne bi desile da je neko telo promislilo, pa reklo: ‘Aha, dobili smo neki predlog i rekli da može ovako ili onako.’“

Postavljanje nečega pod okriljem noći kao da je postalo standardna operativna procedura. Setimo se i da je u februaru u noći između subote i nedelje (vreme postavljanja je čak navedeno u zvaničnom saopštenju gradske informativne službe) postavljen „Beogradski sat“ u centru novoformiranog kružnog toka na Trgu republike, a gradski urbanista Mar-

ko Stojčić – verovatno osvrćući se na šale da je isti takav mogao mnogo jeftinije da se kupi preko Alibabe – naglasio da se nalazi „na postamentu od najkvalitetnijeg granita“.

„Postament sa satom i potkonstrukcijom je težine oko 7.500 kilograma, a visine oko 9,5 metara. Noseća konstrukcija je izrađena od čelika, dok su stub i gornji deo sata izrađeni od ručno oblikovanog i livenog mesinga sa obeležjima grada Beograda. Celokupna struktura postamenta je ručni, unikatni rad izrađen u livnici u Beogradu“, naveo je tada Stojčić i ponudio ostavku „ukoliko oni koji iznose ove neistine to i dokažu ili, još bolje, nabave identičan sat po ceni koja su naveli“. Stojčić još obavlja taj posao a i sat, posle nekoliko po pravki, i dalje radi, a pojavio se i u priči o „kantaru“, pošto se na X-u zavrteo sjajan komentar da „vaga makar ne može da se pokvari, za razliku od Beogradskog sata“.

Kada smo kod noćnih „radova“, Beograđani i sami često pribegavaju sličnom „triku“ pa prozore na stanu ili kući menjaju noću ili vikendom „jer

tada ne rade inspekcije“, Bojan Kovačević noćnu instalaciju „kantara“ objašnjava strahom vlasti od neposredne reakcije građana. „Verovatno bi nastao pičvajt, biram samo stručne termine, nastao pičvajt da su to radili po danu. Dakle, jedno pitanje je šta je instalirano, a druga stvar da čovek stavi prst na čelo oko procedura, nadležnosti, institucija i tako dalje, što je u stvari prava drama.“

Ipak, Kovačević nudi i dozu utešnog cinizma: sve što može da se ukloni, nije trajna katastrofa. Za njega, prava opasnost leži u neopravljivim intervencijama poput Beograda na vodi. „Ja sam oteglao jezik objašnjavajući javnosti da je rušenje u Savamali manje važno u odnosu na to šta se gradi u Beogradu na vodi, jer problem nezakonitog rušenja se rešava tako što će neko jednoga dana otići u zatvor, ali Beograd na vodi ne može te gumicom da obrišete.“

On ukazuje na to da Beograd polako gubi svoj urbanitet, ne samo kroz sumnjive spomenike već i kroz „oslepljivanje fasada“ bilbordima. Podsećamo na majsku misteriju bilborda na Palati Albanija, za koji je Siniša Mali tvrdio da „ne zna ko ga je postavio“, da bi na kraju predsednik Vučić objasnio da su to uradili predstavnici opštinskog odbora SNS Stari grad i da „niko nije imao lošu nameru“. Kovačević smatra da je gubitak osećaja za javni prostor ključan problem: „To je jedan od glavnih problema u Srbiji, nema više straha od sramote i blama. Zgrada kod ‘Londona’, kompletna fasada zgrade gde je bila kafana ‘London’, danas je reklamni bilbord. Naravno i to može da bude uklonjeno, ali mora prethodno i da se postavlja sa svesću o fasadi.“

Kovačević i Dimitrijević, na kraju krajeva, postavljaju i pitanje sudbine „duha grada“ u kojem se odluke o javnom prostoru donose bez struke i bez elementarnog poštovanja istorije.

Duh grada se, prema Kovačeviću, najjasnije čita kroz odnos prema javnom prostoru, koji je trenutno u fazi regresije. On naglašava da prava urbana vrednost ne nastaje gomilanjem objekata, već promišljenom estetikom: „Navika postavljanja pravih skulptura u javne prostore, pa to je jedan od najboljih načina da vidite urbanitet nekog grada. Urbanitet u smislu urbanosti, ne ono što je nominalno grad. Ja stalno govorim evo petnaest godina, da se ne brkaju rast i razvoj. Jer mi stalno natakurujemo nove zgrade gde im nema mesta, a onda objašnjavamo da je to razvoj Beograda. To je nažalost nizbrdo kretanje urbaniteta Beograda, a ne uzbrdo“, i zato ovakvi potezi za njega predstavljaju urušavanje institucija i struke.

Dimitrijević pak duh današnjeg Beograda vidi zarobljen u sistemu gde se o belezima u javnom prostoru odlučuje bez ikakve jasne procedure, i u kome je „kantara“ postavljen kao rezultat tihog rata koji gradonačelnik vodi sa svima ostalima nakon što mu ranije ideološke zamisli nisu prošle na komisiji. Tako smo, kaže, dobili po svemu sudeći „nelegalni objekat“ posred Terazija, od materijala koji je možda čak nabavljen za nesuđeni spomenik Mihailoviću i koji je od svega što je trebalo da bude samo komično iznenađenje. **N**

VINJETA ZA EVROPU U NEKOLIKO KLIKOVA

Digitalne vinjete za 9 evropskih zemalja. Bez čekanja,
bez skrivenih troškova i bez stresa na putu.

Skeniraj i saznaj više

Vrste vinjeta, period važenja i cena razlikuju se u zavisnosti od zemlje. Digitalne vinjete dostupne su za Austriju, Mađarsku, Sloveniju, Rumuniju, Slovačku, Moldaviju, Švajcarsku, Bugarsku i Češku. Više informacija na mts.rs.

mts

Kako Putin misli da promeni tok rata?

Vesti o tome da su uzeli neko seoce ne služe propagandi. Pad Konstantinovke koji je bio ekskluzivna vest u naslovima u mesecima unazad više se ne uzima kao bitna tema. I kada se poslednji ukrajinski borac povuče iz tog grada, to više neće predstavljati bitnu vest. Možda će Rusi krenuti na slabu tačku ukrajinske odbrane, na sever?

Piše Aleksandar Radić

Predsednik Putin kaže da predstoje sudbonosna vremena i da Rusija ne može da bude pobeđena na „bojnom polju“. Po njegovoj proceni ukrajinska armija je u povlačenju na čitavoj liniji borbenog dodira i zato su prešli na „otvorena teroristička dejstva“. Znači, Rusija pobeđuje ako pitate Kremlj. Protivnici su na izmaku i sledi „veliko ali“ – ukrajinski dronovi unište sve što se pomeri u zahvatu fronta, sredstva dometa oko 100 km masovno se koriste za izolaciju bojišta, tzv. dronovi avionskog modela vršljaju po ruskom nebu.

Masovnost vazdušne ofanzive potvrdili su sami Rusi zvaničnim podacima da je od 1. januara do 30. juna ove godi-

Postoje uređene odbrambene linije, prepreke su postavljene, posejana minska polja, ali proširenje linije fronta preopteretilo bi ukrajinsku odbranu razvučenu na 1.200 km. Zamislite da se tome pridoda još nekoliko stotina kilometara fronta koji se mora pokriti ljudima i tehnikom

ne ruska PVO oborila 63.993 drona velikog dometa. Rakete i cevna oruđa obore svakako veliki broj dronova, ali Ukrajinci su pokrenuli masovnu proizvodnju, i to se vidi i iz ruske statistike u kojoj je za januar navedeno uništenje 5.394 cilja u vazдушnom prostoru, zatim sle-

di u februaru 5.989 prijavljenih obaranja i u martu skok na 11.211, sledi mali pad u mesečnoj statistici na 9.372 i zatim rast, rast – maj 14.195 dronova, i jun 17.832 drona.

Da, polovina za dva prethodna meseca što predstavlja snažnu potvrdu efikasnog rada ukrajinskih pogona za montažu dronova u uslovima svakodnevne izloženosti ruskim raketama i „geranima“.

Jasno su definisani težišni zadaci u primeni dronova – po dubini pokušava se pričiniti što veća šteta ruskom petrohemijskom sistemu od proizvodnje, do skladištenja, distribucije i izvoza. Sledeća grupa objekata dejstva su pogoni vojne industrije sa težištem na elektronskim sistemima.

Na srednjoj udaljenosti od fronta pri-

oritet su automobili cisterne za prevoz goriva posebno za Krim. Na taktičkom nivou ide se na živu silu. Proleća ove godine ukrajinski pristup pokazao se kao efikasan i prinudio je Kremlj da naredi lansiranje raketa „orešnik“ iz sastava Raketne vojske strateške namene, vida ruske oružane sile koji duži sredstva za nuklearno uništenje. Frustrirani su ruski generali jer može da se pretpostavi da Kremlj traži rezultate koji su ekvivalentni uloznim sredstvima i cenom u životima koja se plaća za sitna pomeranja linije fronta.

Na osnovu tvrdog stava Putina da „Donbas mora pasti“ izrečenog prvi put decembra 2024. godine u kontekstu platforme za kraj rata, možemo za-

ključiti da se nastavlja SVO pa ko duže izdrži. Na početku leta novina je da su Ukrajinci pokazali da se može voditi rat dronovima i da se na taj način postiže i strateški rezultat i snažno frustrira ruska politika. Zato Putin tvrdi da su Ukrajinci prešli na terorizam. Svaki političar kada se nađe u problemu kako da nadvlada protivnika posegne za frazama o terorizmu, i Putin sada u ratu koji se vodi svim sredstvima i Vučić i hibridnom ratu.

Fraze o pobi penece ruski državni novinari, ali šta će učiniti armija? Tokom juna na izazove ukrajinske ofanzive dronovima uzvratili su istom merom i prekopirali su stil – udarili su i Rusi po putnim komunikacijama u oblastima iza fronta i po skladištima benzina.

Na ruskim T-kanalima (i na Maxu) likuje se jer sada i ukrajinski vozači čekaju u kolonama na benzinskim stanicama. U međuvremenu, u „staroj“ Rusiji u nekim mestima uvedene su posebne mere racionalizacije – ponedeljkom može da dođe do goriva samo vozač automobila sa registarskom oznakom koja počinje sa nulom, pa onda sledeći za utorak broj jedan, dva.

Tokom juna lansirane su desetine krstarećih raketa i sve je приметnije da Rusi prelaze sa „gerana-2“ sa dvotaktnim motorčićem na mlazne „gerane-5“. Brži su i zato su teži cilj za presretanje ukrajinskoj PVO. Zatim, deo tih dronova ima glave sa kamerama i linkom za prenos slike do zemaljske kontrolne stranice. Nekada davno, u početnim fazama rata, „gerani-2“ leteli su samo na zadatke koordinate, a sada cilj može da se traži, zabravi i uništi. Tako su Rusi zatekli u Odesknoj oblasti ukrajinski MiG-29 koji su tehničari pripremali za borbeni zadatak, za poletanje na presretanje dronova.

Ukrajinska PVO može da obara dronove, ali balističke, kvazibalističke i krstareće rakete su tvrd orah. Podzvučne krstareće su lovina aviona i lakih prenosnih raketnih sistema PVO, ali one brze rakete kao što su „iskanderi“ koje se strmo obruše sa velike visine može da eliminiše „patriot“ kada bi bilo zaliha raketa.

Računica predsednika Zelenskog da za odbranu od 70 raketa treba barem 140 „patriota“ jeste možda tačna u pogledu konkretnih iskustava primene sistema

Šanse da se rat i proširi postoje, ali manite se propagande o tome da pribaltičke države pripremaju invazione sile sve sa Nemcima

PVO. Broj „patriota“ u ukrajinskoj PVO meri se desetinama komada, a dinamika proizvodnje ne može da prati rusku potrošnju „iskandera“ i ostalih srodnih raketa. Efikasne odbrane za ukrajinske gradove nema i neće biti u skorije vreme.

To su neki taktički primeri, ali najvažnija tema je kako Rusija, tj. Putin namerava da promeni tok rata. Vesti o tome da su uzeli neko seoce ne služe propagandi. Pad Konstantinovke koji je bio ekskluzivna vest u naslovima u mesecima unazad više se ne uzima kao bitna tema. I kada se poslednji ukrajinski borac povuče iz tog grada, to više neće predstavljati bitnu vest.

Jedna zamisao za dramski obrt na frontu pomalja se u senci vesti o razmeni udara dronovima i raketama – možda će Rusi krenuti na slabu tačku ukrajinske odbrane, na sever. Mekši pristup u pogledu međunarodnih posledica je da se pokrenu borbe na severoistoku Ukrajine na pravcima ka gradovima Černigov i Sumi. Ima indicija da se to priprema. Tvrdi scenario je da Rusija kao februara 2022. godine ponovo krene iz Belorusije.

U prvim časovima rata ruske armije išle su direktno glavnim putevima ka Kijevu i ostavile su iza sebe veće gradove. Zaleteli su se i ostavili pozadinu potpuni izloženu i brzo se stišala početna euforija prodora. Na paradama slavna 1. gardijska tenkovska armija koja je od ranog jutra do posle podne u oko 16 časova 24. februara došla do kijevskog predgrada Brovari zaobišla je Černigov. Loše su procenili jer su se Ukrajinci okomili na pozadinske službe i prekinuli su dostavu goriva i municije do bataljonskih borbenih grupa isturenih daleko od ruske zemlje.

Posle nekoliko nedelja *gvardejski* iz 2. tamanske divizije i ostalih sastava armije povukli su se iz Ukrajine i ostavili su iza sebe stotine tenkova i borbenih vozila pešadije i artiljerijskih oruđa.

Možda su naučili nešto iz borbi od pre četiri godine i četiri meseca i duže, pa ako ponovo navale ko zna šta može da se desi. Svakako, odbrana severa za ukrajinsku armiju je težak teret jer tamo

se drži veliki broj bataljona, ali slabašno naoružanih. Natovska tehnika i dronovi su tamo gde su sada potrebni, na vrućim tačkama fronta. Na severu su teritorijalne brigade koje koriste sredstva vatrene podrške nasleđena iz SSSR-a.

Ukrajinska armija u dubini Belorusije i ruske prigranične oblasti svakodnevno šalje izviđačke dronove i prate šta se dešava. Ima i primera da dronovima-kamikazama unište poneko vozilo u oblasti iza granice, ponekad sivomaslina-siji, ponekad civilno.

Postoje uređene odbrambene linije, prepreke su postavljene, posejana minska polja, ali proširenje linije fronta preopteretilo bi ukrajinsku odbranu razvučenu na 1.200 km. Zamislite da se tome pridoda još nekoliko stotina kilometara fronta koji se mora pokriti ljudima i tehnikom. Mobilizacija ne prati gubitke, ali to nije obeshrabrilo glavno-komandujuće u ukrajinskoj armiji koji formiraju neke nove jedinice. Još uvek niču neke nove brigade sa trocifrenim oznakama. Zaista nije jasno koji to ljudi čine te jedinice jer izvesno je da su dobile ambleme, pečat, broj vojne pošte i da nisu farsa za obmanu protivnika.

Ukrajina se trudi da pridobije pažnju saveznika za pretnju kojoj su izloženi. U NATO-u se više ne računa na ključnu podršku SAD i sami se brinu o tome šta da učine. Na duži rok dramatično će povećati natovsku silu razmeštenu ka Rusiji. Hitne mere su novi paketi pomoći

Na osnovu tvrdog stava Putina da „Donbas mora pasti“ izrečenog prvi put decembra 2024. godine u kontekstu platforme za kraj rata, možemo zaključiti da se nastavlja SVO pa ko duže izdrži

Ukrajinska PVO može da obara dronove, ali balističke, kvazibalističke i krstareće rakete su tvrd orah

koji idu i preko saveza i bilateralno između saveznica i Ukrajine. Osim tehnike novcem se podržava ukrajinska proizvodnja i zato naravno ima dronova iznad fronta sve više.

Traže se pogodna rešenja i jedan od tih pokušaja je kontroverzni konkurs NATO-a za najbolji plan kako uništiti ruske aerodrome! Dobiće fine novce ko smisli šta da se čini po tom pitanju. U Moskvi su primetili konkurs i ukazali su na to da se radi o otvorenoj pretnji NATO-a, prelasku „crvene linije“. Još jedna od tih linija koje se stalno pomeraju na štetu ruske stvari.

Prisetite se da su Rusi tvrdili da će nastati strašne posledice ako ukrajinska artiljerija dobije rakete ATACMS za lansere HIMARS. Dobili su, pride lansirali su puno raketa na osnovu podataka satelita SAD (nekada bilo) i Francuske (posao u toku) i nikome ništa. Rat se nastavio, a Amerikanci će dati rake-

ta koliko partneri iz NATO-a plate preko posebnog računa otvorenog za ukrajinsku odbranu.

Snažan potez za demotivaciju Moskve je stav NATO-a sa samita u Ankari da se prikupi 140 milijardi evra vredna vojna pomoć saveznica u ovoj i idućoj godini, i to bez SAD. Više se ne računa na glavnu silu Saveza jer one „ostale“ države osetile su da su jake i da su u prilici da u okviru formata NATO-a nastave da podržavaju Ukrajinu (i posredno suzbijaju uticaj Rusije). Od tog novca na pomoć EU odnosi se dobar komad – 60 milijardi evra i na to se pridodaju nacionalni fondovi.

Gosn Donald lako menja stavove o tome šta je pobeda, a šta poraz u novom Zalivskom ratu, preti Kini pa ode da vidi Peking, ali pozitivan odnos prema Putinu i potiskivanje NATO-a su konstanta. Predsednik Ovalnog kabineta poručio je 2. jula, nedelju pre održavanja NATO samita u Ankari, šta SAD misle o saveznicima. Po ko zna koji put pohvalio se da Amerika troši najviše i da od tog nema koristi – konkretno kaže 999 milijardi dolara, a oni tamo preko velikog mora puno manje – Britanci samo 90,5, Francuzi 66,5, Italijani 48,8, Poljaci 44,3, a ostali uključujući Nemačku „puno manje“. Istina, ali trošiće za ukrajinsku stvar, i to puno.

Na taj način poručili su Rusiji iz NATO-a da su tu iza leđa svom partneru. Kremlj je tražio kao uslov za primirje da se Ukrajina i u ustavu odrekne članstva, ali vidi se da to nije važno ako ima stvarnu podršku NATO-a. Biće raketa, biće dronova i rat će se nastaviti dokle god Rusija namerava. Ne zaboravite, oni su počeli rat i oni će odabrati momenat kada će završiti. Šanse da se rat i proširi postoje, ali manite se propagande o tome da pribaltičke države pripremaju invazione sile sve sa Nalcima.

Možda se tamo mašta o tome. Resursi za to ne postoje i svi brinu šta će Putin da učini. Gleda on sa visoka na situaciju na terenu – ceni se da su Rusi uzeli od početka rata 10.298,38 kvadratnih kilometara. U junu nešto su zauzeli, ostali su bez ponekog parčeta i sve u svemu pripisali su sebi 112,55 kvadratnih kilometara. Ukazaćemo na duboku rezervu prema podacima koji ne računaju na to da su dronovi tamo gore na ukrajinskoj letnjoj jari i da je zato kontrola na terenu vrlo fluidan pokazatelj situacije. **N**

DOKUMENTARNI SERIJAL

TITOVA JUGOSLAVIJA

SUBOTA U 21.50

Ko će ovog puta spasti Francusku?

Sledećeg proleća, ako je suditi po ispitivanjima javnog mnjenja, Peta republika će biti blizu, kao nikada dosad, da dobije prvog predsednika sa ekstremne desnice, a Nacionalno okupljanje, to jest bivši Nacionalni front, da bude noseća snaga izvršne vlasti

Piše **Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima**

Emanuel Makron je dva puta pobedio na predsedničkim izborima u Francuskoj na talasu straha od dolaska ekstremne desnice i Marin Le Pen na vlast. Na izborima sledećeg proleća ta taktika neće biti dovoljna za pobjedu jer je Nacionalno okupljanje postalo prihvatljivo za polovinu građana Francuske.

Istovremeno, industrijska proliferacija kandidata za predsedničke izbore, na programu 18. aprila i 2. maja, ide naru ku kandidatima ekstremne desnice i radikalne levice. Prvima otvara priliku da konačno osvoje Elisejsku palatu, a drugima da stignu, premijerno, do drugog izbornog kruga.

Odlazeći predsednik Emanuel Makron ne može da se kandiduje zbog iscrpljenog broja mandata na čelu Pete republike, što je dodatno doprinelo inflaciji aspiranata za njegovog naslednika. Marin Le Pen i Žan Lik Melanšon su sigurni učesnici sledeće predsedničke utakmice, dok je prilično neizvesno koliko će biti kandidata umerene levice, umerene desnice, centra, kao i drugih političkih porodica, od zelenih do komunista.

Bivši Makronovi premijeri Eduar Filip i Gabrijel Atal, kao i predsednica Evropske centralne banke Kristin Lagard, najozbiljniji su kandidati centra. Na umerenoj levisi kruže imena bivšeg predsednika Fransoa Olanda, Rafaela Gliksmann, Marin Tondelije i još nekoliko prvaka tog bloka, dok umerena desnica takođe ima seriju kandidata, od bivšeg ministra unutrašnjih poslova Bruna Rotajoa do bivšeg premijera Dominika de Vilpena.

U takvoj konstelaciji, imajući u vidu ogromnu prednost kandidata Nacionalnog okupljanja u prvom krugu, u borbi za drugo mesto moglo bi da bude dovoljno i manje od 20 odsto glasova za ulazak u završni krug izbora. Ko bude uspeo da se ujedini oko jednog kandidata drastično će povećati šanse za prolaz u drugi krug. U suprotnom, to bi bio idealan scenario za Žan Lika Melanšona.

Sledećeg proleća, ako je suditi po ispitivanjima javnog mnjenja, Peta republika će biti blizu, kao nikada dosad, da dobije prvog predsednika sa ekstremne desnice, a Nacionalno okupljanje, to jest bivši Nacionalni front, da bude noseća snaga izvršne vlasti.

Od 1974. godine, sa izuzetkom 1981. (Žan Mari nije skupio dovoljno potpisa za kandidaturu), prezime Le Pen je uvek bilo na izbornim listićima predsedničkih izbora. Do 2007. godine sa imenom Žan Marija, a od 2012. sa Marin. U prethodnih 50 godina otac i ćerka su povećavali izbornu podršku iz ciklusa u ciklus, odnosno od 0,75 odsto 1974. do preko 40 odsto koliko je Marin dobila u drugom krugu predsedničkih izbora pre četiri godine.

Marin Le Pen ima stabilnu podršku od 30 odsto u biračkom telu, praktično duplo veću od svojih najbližih pratilaca, koji imaju 17-18 odsto podrške u prvom krugu predsedničke trke. Ipak, pobjeda kandidata Nacionalnog okupljanja nije sigurna u drugom krugu, osim ako protivkandidat nije Žan Lik Melanšon.

Kvalitativna promena u odnosu na prethodne izborne susrete u trci za Elisejsku palatu jeste to što prvi put gotovo polovina francuskih birača kaže da

bi mogla da glasa za Le Penovu. Emanuel Makron bio je brana dolasku ekstremne desnice na vlast u Parizu u poslednjih deset godina i nije isključeno da će mnogi koji ga danas žestoko kritikuju žaliti za njim, kako u Francuskoj tako i u EU.

Nije tajna da u samom Nacionalnom okupljanju postoji vrlo snažno uverenje da je pravo vreme za Bardelinu kandidaturu 2032. ili 2037. Stratezi koji razmišljaju na duge staze, veruju da bi dvojac Le Pen – Bardela mogao da rezerviše Elisejsku palatu na sledećih 20 godina. Perspektiva od koje lepenistima ide voda na usta a ostatak Francuske doživljava kao potencijalnu noćnu moru.

PARALELE SA ITALIJOM

Pobeda Nacionalnog okupljanja na izborima u Petoj republici imala bi mnogo veće, dublje i dalekosežnije posledice po EU nego što je to bio dolazak na vlast Đorđe Meloni u Drugoj republici. Francuska je nuklearna sila, jedina članica EU sa stalnom stolicom u Savetu bezbednosti UN, druga evropska ekonomija i sa daleko većom specifičnom težinom u EU nego što je ima Italija.

Pobeda Le Penove došla bi u najnevoljnijem momentu po EU, to jest u momentu kada pokušava da produbi integracije, ojača svoj uticaj na kontinentu i okruženju i traži način da se emancipuje od Sjedinjenih Američkih Država, ali i da se pripremi i ojača za konfrontaciju na više nivoa sa Rusijom, Kinom i regionalnim silama u okruženju. Ulazak prve žene predsednika u istoriji doveo bi pod veliki znak pitanja ambicije EU.

Vrlo je izvesno da Nacionalno okupljanje nema kapacitet i snagu da oblikuje EU po svojoj slici i prilici i pretvori je u labavi savez država, ali će biti u poziciji da blokira svaku inicijativu koja bi išla u pravcu federalizacije EU, njenog jačanja i njenog pozicioniranja kao suverenog igrača u odnosima sa svetskim silama, od SAD do Kine. U Briselu se plaše moguće paralize institucija EU u režiji ekstremne francuske desnice i zaustavljanja Makronovog plana da kreira evropsku nuklearnu odvratajuću snagu sa razmeštanjem „force de frappe“ u državama članicama EU i Norveškoj.

Francuska pod vodstvom Nacionalnog okupljanja imala bi specifičan odnos sa Trampovom administracijom budući da se slažu oko politike prema imigranti-ma, strancima i tzv. sitnom kriminalu, dele simpatije prema Putinovoj Rusiji, ali se razilaze oko pitanja vezanih za status američkih digitalno-tehnoloških giganta na Starom kontinentu, Grenlanda, kao i intervencija u trećim zemljama, poput Venecuele i Irana.

MAKRONOV GREH

Makron je krenuo, pre deset godina, u osvajanje Jelisejske palate sa sloganom

Marin Le Pen nije samo promenila ime stranci koju je osnovao njen otac. Ona je transformisala partiju koja je u prvim decenijama svog postojanja bila antisemitska, antievropska, anti-NATO, antiamerička, homofobična i nostalgična prema Petenu

„Ni desnica, ni levica“, obećavajući bezbolnu revoluciju, prevazilaženje klasične podele na levicu i desnicu u ime borbe protiv ekstremne desnice i klana Le Penovih. Devet godina kasnije, francusko društvo je još drastičnije podeljeno po geografskom, obrazovnom, svestonazornom i imovinskom šavu.

Na jednoj strani imamo urbanu, obrazovanu, kosmopolitsku i dobrostojeću Francusku koja ima averziju prema populistima, bilo da dolaze sa ekstremne desnice ili radikalne levece – što su pokazali i rezultati na nedavnim lokalnim izborima – a na drugoj prigradsku, ruralnu, manje obrazovanu i frustriranu. Ova druga Francuska se deli na dve grupe. Prva je dominantna jer predstavlja deo građana koji u ilegalnoj imigraciji,

radikalnom islamu i kriminalu vidi najveće probleme i traži uporište u Nacionalnom okupljanju. Druga, manjinska, upire prst u establišment i bolje nedefinisane centre moći, EU i NATO i okrivljuje Zapad za sva zla na ovom svetu.

Štaviše, kao u SAD, u Francuskoj se registruju promene strukture stanovništva u pojedinim sredinama, odnosno agregacije na etničkoj i političkoj osnovi. Primera radi, Nacionalno okupljanje ima najjača uporišta u ruralnim ili provincijskim sredinama gde žive uglavnom etnički Francuzi ili oni evropskog porekla, dok je Nepokorena Francuska prva politička snaga u predgrađima i kvartovima imigranata iz Afrike koji su, zahvaljujući „ius soli“, postali državljani Francuske.

Makron je smanjio nezaposlenost, ali nije uspeo da podigne životni standard porodica sa niskim ili srednjim primanjima i pored serije intervencija u korist građana i preduzeća. Na taj način je ublažen efekat inflacije, ali je javni dug eksplodirao i dostigao rekordnih 118 odsto bruto društvenog proizvoda, ili 20 odsto više nego što je iznosio kada je Makron stigao na čelo Pete republike 2017. godine. Samo Italija i Grčka imaju veći javni dug od Francuske u EU.

MAKRON BEZ NASLEDNIKA

Jedna od najvažnijih primedaba na račun Makrona jeste njegova nesposobnost da kreira partiju ukorenjenu na teritoriji i partijske kadrove na visini zadatka da odgovore izazovima, ali i da proizvedu nove lidere. Makronova slabost bila je tendencija da odlučuje o svemu, što je neizbežno atrofiralo kapacitet drugih grana izvršne vlasti, ali i unutar partije.

Pobeda na lokalnim izborima umernih ili tzv. mejnstrim kandidata ukazuje da većina glasača levice i desnice i dalje ima tendenciju da sprečava dolazak na vlast ekstremne desnice i radikalne levice. Već neko vreme se potvrđuje pravilo da dve tradicionalne snage koje su se smenjivale na vlasti, od kraja Drugog svetskog rata pa do pojave Makrona, socijalisti i degolisti, ostvaruju mnogo bolje rezultate na lokalnu nego na predsedničkim i parlamentarnim izborima. Primer bivše gradonačelnice Pariza An Idalgo, njenog naslednika i Socijalističke partije prilično je indikativan.

Kuriozitet je da nijedan kandidat centra nema podršku Makrona, štaviše, niko nije ni u dobrim odnosima sa predsednikom, bilo da govorimo o Eduaru Filipu ili Gabrijelu Atalu. Njima treba dodati i aktuelnog premijera Sebastijena Lekornua. U istoriji Pete republike samo dva bivša premijera postala su predsednici, Pompidu i Širak, dok nijedan nije direktno prešao iz Matinjona u Elisejsku palatu.

Filip je dugo vremena bio najozbiljniji kandidat centra, ali je u međuvremenu Atal nadoknadio zaostatak i sada su manje-više izjednačeni u istraživanjima javnog mnjenja. Neizvesno je da li će Filip ili Atal napraviti korak unazad, a izvesno je da će, ako ostanu obojica tvrđavi, poništiti jedan drugog.

LAGARDOVA BI BILA POKLON

Kristin Lagard nije prva bivša predsednica Međunarodnog monetarnog fonda sa ambicijama da postane predsednica Francuske. Pre nje tu nameru je imao Dominik Stros-Kan i verovatno bi nasledio Nikolu Sarkozyja 2012. godine da je mogao da kontroliše svoje seksualno-predatorske impulse.

Lagardova nema probleme sa ponašanjem i seksualnim apetitima kao Stros-Kan, ali nema ni šanse da izađe kao po-

Bivši Makronovi premijeri Eduar Filip i Gabrijel Atal, kao i predsednica Evropske centralne banke Kristin Lagard, najozbiljniji su kandidati centra. Na umerenoj levisi kruže imena bivšeg predsednika Fransoa Olanda, Rafaela Gliksmana, Marin Tondelije i još nekoliko prvaka tog bloka, dok umerena desnica takođe ima seriju kandidata

bednica u trci za Elisejsku palatu. Njena eventualna kandidatura bi samo dala prostor ekstremnoj desnici i radikalnoj levisi da šire teorije zavere kako „okultni centri moći“ žele da nametnu njihovog kandidata za Elisejsku palatu.

Predsednica Evropske centralne banke ostavila je otvorena vrata za svoju ostavku u najvažnijoj finansijskoj instituciji u EU kao preduslov za učešće u predsedničkoj trci u Petoj republici. Međutim, njen veliki problem je što u svojoj karijeri nika da nije učestvovala na izborima. Postala je ministarka u vladama Žaka Širaka, Dominika de Vilpena, Nikole Sarkozyja i Fransoa Fijona, a kasnije prva žena na čelu MMF-a i ECB, na osnovu CV-ja.

Zagovornici kandidature Kristin Lagard podsećaju da je i Emanuel Makron stigao u Elisejsku palatu a da prethodno nije učestvovao ni na jednim izborima. Ipak, radi se o izuzetku koji potvrđuje pravilo, tim pre što je Makron pre deset godina predstavljao novinu, nadu da nešto može da se promeni, a Lagardova je otelotvorenje

establišmenta i neka vrsta „crvene marama“ za sve populiste i suvereniste.

Valja napomenuti da je Đorđa Meloni doživela vrtoglavi rast popularnosti dok je Mario Dragi bio premijer Italije. Druga priča je što Melonijeva ide utabanom stazom Dragija i maksimalno koristi činjenicu da je stigla na gotovo i pripremljen teren. Površnost i efemerno pamćenje karakteristike su populista.

GLIKSMAN NADA UMERENE LEVICE

Francuska umerena levica ima instinktivnu reakciju da sabotira svakog harizmatičnog lidera koji se pojavi na horizontu sa idejom da je federalizuje, da ne kažemo ujedini. Čak ni katastrofalni rezultati socijalističkih kandidata na poslednjim predsedničkim izborima 2017. i 2022. godine nisu bili dovoljni da ih priзовu pameti.

Jednostavno, narcisizmi malih razlika, ideološka zaslepljenost i velike sujete lidera malih stranaka i frakcija toliko su jaki da deluju autodestruktivno. Rafael Gliksmann je jedini kandidat umerene levice koji ima ozbiljne šanse da prođe u drugi krug predsedničkih izbora, ali rukovodstvo Socijalističke partije, počev od sekretara Olivijea Fora, predano radi na tome da minira njegovu kandidaturu.

For i vrh Socijalističke partije nisu svarili uspeh Gliksmanna na izborima za Evropski parlament, kada je zajednička lista umerene levice „Place Publique“, predvođena Gliksmannom, osvojila iznenađujućih 13 odsto, pozicionirajući se iza Nacionalnog okupljanja i Renesanse,

a ispred Nepokorene Francuske.

Na nedavnom skupu u bretonskoj varoši Lifre, koji je trebalo da pokaže jedinstvo umerene levice, na površinu su izašle sve mane koje ih drže daleko od vlasti. Bivši predsednik Fransoa Oland i lider tzv. progresivne levice Metju Pigas najavili su svoje kandidature i pored toga što nemaju ni minimalnu mogućnost da stignu do drugog kruga, a kamoli da pobe na izborima, baš kao i liderka zelenih Marin Tondelije. Gliksmann je odložio svoju konačnu odluku za septembar.

Drugi krug lokalnih izbora u martu poslao je jasnu poruku umerenoj levisi u Francuskoj: pobeđuje se samo kada se ne koketira sa radikalnom levicom Melanšona. Pariz, Marselj i serija drugih gradova demonstrirali su da Socijalistička partija, Zeleni i druge manje formacije osvajaju više glasova kada ne nose teret radikalne i sve više proislamske levice u Petoj republici. U Lionu su, primera radi, napravili koaliciju sa Nepokorenim Francuskom i izgubili. Najglasniji zagovornici udaljavanja od Melanšona na levom krilu su Oland i Gliksmann.

MELANŠONOVA IGRA SA ISLAMISTIMA

Žan Lik Melanšon je i dalje opsednut Jelsejskom palatom i da bi stigao do nje spreman je na sve. Uzaludni su bili pozivi Melanšonu na pragmatičnost, to jest na činjenicu da njegov ulazak u drugi krug izbora otvara širom vrata ekstremnoj desnici da dođe na vlast.

Sedamdesetpetogodišnji lider radikalnih levičara prešao je put od slogana „Proleter svih zemalja, ujedinite se“ do „Braćo muslimani, dobro došli u Nepokorenu Francusku“. Lider francuske radikalne levice igra na kartu državljana Francuske poreklom iz Magreba i muslimanske veroispovesti da bi stigao do drugog kruga predsedničkih izbora.

Melanšon igra veoma opasnu igru jer misli da može da instrumentalizuje muslimane u Francuskoj, dok ideolozi radikalnog i političkog islama uz finansijsku ili logističku podršku Irana, Katara i Saudijske Arabije vide Nepokorenu Francusku kao idealno sredstvo za infiltraciju u francuski društveno-politički sistem i širenje podrške ili simpatija prema islamskim pokretima.

S jedne strane, Nepokorena Francuska je krcata poslanicima, odbornicima, čla-

novima i simpatizerima stranke koji podržavaju Hamas, opravdavaju ili relativizuju terorističke napade na religioznoj matrici, a s druge islamski propovednici, agitatori i radikalizovani imami pozivaju svoje sledbenike da glasaju za Nepokorenu Francusku.

Melanšon i njegovi saradnici etiketiraju svakoga ko ukazuje na prisustvo i problem radikalnog islamizma i fundamentalizma u Francuskoj kao islamofoba, predstavljaju imigraciju kao apsolutnu vrednost, a terorističke organizacije kao oslobodilačke, kombinujući crvene zastave sa palestinskim i kefijom.

Kako funkcioniše savez Melanšona i islamista najbolje je opisao francusko-sirijski novinar Omar Jusef Sulejman u knjizi „Saučesnici zla“. Sulejman je sedam godina istraživao i dokumentovao saradnju između Melanšonove partije i perjanica radikalnog islama u predgrađima Pariza. „Islamisti koriste Melanšona kao trojanskog konja da bi realizovali svoje ciljeve i infiltrirali se u institucije i Parlament. S druge strane, Melanšon koristi islamiste da bi dobio sigurne glasove.“

Sulejman, osim svedočenja pojedinaца, citira i podatke sa poslednjih predsedničkih i parlamentarnih izbora u tzv. banlieue sa visokim stepenom glasača iz Afrike. Primera radi, u Sen Deniju, velikom predgrađu Pariza sa najvećom koncentracijom imigrantske populacije, Melanšon je odneo ubedljivu pobjedu sa 61,13 odsto glasova. U Montreju je dobio 55 odsto glasova, a u Bobinjiju preko 60 odsto. Sulejman upozorava da Melanšon svojom politikom omogućava islamistima da kreiraju tzv. muslimanska ostrva u Francuskoj.

POSLEDICE POBEDE NACIONALNOG OKUPLJANJA

Trijumf dvojca Le Penova – Bardela doveo bi do usijanja sukoba dva lica istog populističkog lica Francuske i proizveo bi svakodnevne sukobe i tenzije. Svaka pogodna situacija koristila bi se za urbanu gerilu i sukob sa policijom.

Lideri Nepokorene Francuske već su obznaneli da neće priznati rezultate izbora na kojima bi pobedio kandidat Nacionalnog okupljanja. U tom smislu su najavili da će u sledećoj godini biti pet izjašnjavanja građana: dva kruga na predsedničkim izborima, dva na parlamentarnim izborima i peti na trgovima.

Pozornica za velike okršaje se sprema. Istraživanja su pokazala da 60 odsto zaposlenih u policiji glasa za Nacionalno okupljanje, a čak tri od četiri policajca koji svakodnevno izlaze na teren. Paralelno, Melanšonova partija širi propagandu protiv policije – predstavlja policajce kao ubice i siledžije koji uživaju u nekažnjivosti – s jasnim ciljem da pridobije mlade i frustrirane generacije iz predgrađa.

U Nacionalnom okupljanju imaju jasnu sliku kakva ih atmosfera u zemlji čeka ako pobe na izborima. Osim pritiska na ulicama i trgovima francuskih gradova, biće izloženi i spekulativnim napadima na berzama, dok će naići i na veliki otpor u institucijama, osim u policiji, čiji pripadnici u dobroj meri imaju simpatije za stavove Nacionalnog okupljanja.

Da bi izbegli politički cunami u prvim mesecima po preuzimanju vlasti, Nacionalno okupljanje će biti primorano na seriju kompromisa. U privatnim razgovorima prvaci stranke Le Penove ne kriju da će njihova politika u svim segmentima biti mnogo umerenija nego što je najavljuju u kampanji, dok će jedino biti rigorozni i dosledni u implementaciji njihove politike u borbi protiv kriminala i imigracionim pitanjima. U vokabularu Nacionalnog okupljanja to znači obračun sa radikalnim islamom u Francuskoj.

Marin Le Pen nije samo promenila ime stranci koju je osnovao njen otac. Ona je transformisala partiju koja je u prvim decenijama svog postojanja bila antisemitska, antievropska, anti-NATO, antiamerička, homofobična i nostalgичna prema maršalu Petenu u političku formaciju koja je i dalje evroskeptična, ali se ne zalaže za izlazak iz EU i evrozone, nije više antiamerička, a ne zalaže se više ni za izlazak iz vojnog komandnog lanca NATO-a, barem ne na kratak i srednji rok. U redovima Nacionalnog okupljanja više nema ni snaga koje za sve probleme sveta okrivljuju Jevreje i njihove lobije, tim pre što je sada glavni neprijatelj radikalni islam.

U Nacionalnom okupljanju postoje dve duše: jednu predstavlja Marin Le Pen, a drugu Bardela. Njihov uspeh i uspeh partije zavisi od postojanosti odnosa između Marin i Žordana. Ako oni budu nastavili kao neka vrsta tandema, šanse Nacionalnog okupljanja da osvoje vlast biće realne. **N**

*Koliko uzvišenosti,
koliko prolivene krvi...*

ZAŠTO JE FRANCUSKA REVOLUCIJA NAJVAŽNIJI DOGAĐAJ U NOVIJOJ ISTORIJI

Revolucija je počela u opštem ushićenju za opštečovečansko, slobodno, jednako i zbratimljeno. Završila se Bonapartinim izrazitim nacionalizmom. Svojevrсна laboratorija različitih političkih i ideoloških ogleda koji su, u potonjim decenijama i stolicima, isprobavani u gotovo svakom delu sveta, nezavisno od rasne, religijske ili kulturne identifikacije, karakteristika i mentaliteta pojedinih naroda

Piše Milan St. Protić

Na pomen pojma epoha, odmah na um pada Francuska revolucija 1789. Ovaj događaj, u svojoj višeznačnosti, stoji kao razmeđa između epoha. Kao kraj jedne i početak druge. Kraj stare i početak nove. Kraj postojeće i početak predstojeće.

Posle Francuske revolucije ništa više nije bilo isto. Ni svest ljudi, ni javne institucije, ni merila vrednosti.

No, u kojim će se sve pravcima razvijati ideje Francuske revolucije obeležilo je potonje doba. Doba kojem i mi pripadamo. Doba koje i dalje traje.

Epoha modernosti. Epoha savremenosti. Epoha tehnološkog napretka do tad nepoznatog u istoriji čovečanstva. Epoha globalnih ideologija. Ekstremističkih, liberalnih, autoritarnih...

Biće ovo napis o Francuskoj revoluciji, toj čvorišnoj tački novije istorije Evrope i sveta. Šta je to tako epohalno, tako značajno i tako dalekosežno što nam je donela Francuska revolucija? Kako je i zašto do nje došlo? Ko su bili njeni inspiratori, a ko njeni protagonisti? Koliko je različitih vidova uzimala, koliko je faza imala, koliko dostignuća i koliko ogrešenja? Koliko uzvišenosti i koliko prolivene krvi?

NAJZAD, ŠTA NAM JE U AMANET OSTAVILA FRANCUSKA REVOLUCIJA?

Tomovi su napisani o ovom događaju. Tomovi na stotinu jezika i hiljadu autora. I nijedan od tih tomova nije bio indiferentan. Ravnodušan, nezainteresovan. Neutralan. Jer, u razmatranju Francuske revolucije, kao i o Ruskoj revoluciji 1917, nemoguće je biti pasivan. Ili joj se divite ili je se gnušate. A u njima, u oba ova revolucionarna poduhvata, naći će se argumenata za oba zaključka.

Jedan od autora oduševljenih Francuskom revolucijom zabeležio je ovu rečenicu:

„Nema ničeg iznad ili izvan Francuske revolucije.“

Možda malo preterano. Ali ima trun istine u tome.

Opšte mesto je da su francuski prosvetitelji pripremili filozofski teren za nailazeću revoluciju i da su se revolucionarni vođi nadahnjivali njihovim idejama. Monteskeje, Volter, Ruso, Didro, Holbah... Imena široko poznata. I dan-danji.

A ŠTA NAM KAZUJE ISTORIJSKA FAKTOGRAFIJA?

Počelo je sazivanjem Skupštine tri staleža u Versaju maja te sudbonosne 1789. Tri staleža su činili: sveštenstvo, aristokratija i treći stalež (građanstvo). Ovo telo se nije sastajalo od 1614, za vladavine Luja Trinaestog (onog iz romana „Tri musketara“ Aleksandra Dime Oca), stotinu godina pre smrti Luja Četrnaestog, „Kralja sunca“ i simbola apsolutne monarhije.

Francuska je, očigledno, bila podeljena na tri društvene klase u odnosu na stepen privilegovanosti. To je, u stvari, ono ustrojstvo u kojem su ljudi funkcionisali od epohe prvobitnih plemenskih zajednica u različitim pojavnim oblicima i različitim povlasticama za pojedine grupe stanovništva. Ali princip je ostao nepromenjen: struktura društva zasnovana na pripadnosti kolektivu s većim ili manjim pravima.

Pariska sirotinja je revoluciju gurala sve dublje u ekstremizam. Pobesnela od gladi, poniženja i obespravljenosti, željna osвете nad vinovnicima njene mizerije, ona je od svojih predstavnika očekivala i tražila primenu najrigoroznijih mera

Skupština tri staleža sazvana je usled teške ekonomske situacije u državi. Nekontrolisana i neekonomična potrošnja kruna sa neograničenom vlašću, uprkos naporima prvog ministra Nekera da stvari dovede u red, naterala je Luja Šesnaestog na ovakav korak.

U svakodnevnom životu, u narodu i u javnosti, ništa nije nagoveštavalo dramatična zbivanja u najbližoj budućnosti.

Istorija, međutim, povremeno ume da primi sasvim neočekivan i nepredvidiv pravac. Da se uskovitla u trenu u kom nagomilane i potisnute frustracije naroda odjednom eksplodiraju i povedu stvari neslućenom brzinom.

Zasedanje Skupštine tri staleža nije okončano. Prekinuto je bez ključnih odluka i pozitivnog rezultata. Treći stalež se svojevolumno izdvojio, smatrajući da on jedini poseduje narodni legitimitet, proglasivši se za Narodnu skupštinu. Ovo predstavničko telo s punim demokratskim legitimitetom usvojilo je

epohalnu Deklaraciju o pravima čoveka i građanina u kojoj su, zna se, precizirani glavni postulati ove ere. Pisac je bio markiz Lafajet uz savetničku ulogu Tomasa Džefersona, tadašnjeg američkog ambasadora u Francuskoj i autora Deklaracije nezavisnosti iz 1776. Obrazloženje je dao opat Sejes u svom legendarnom spisu „Šta je to treći stalež“, objavljenom upravo 1789. Ovim činom počela je Francuska revolucija. Pad Bastilje, zloglasnog pariskog kazamata, 14. jula bila je puka formalnost. Bila je slabo branjena, u njoj je preostalo samo sedam kažnjenika.

Prvo se pokušalo sa sporazumom, to jest kompromisom, između narodne skupštine i monarha. Zamisao je bila stvaranje jedne parlamentarne kraljevine s podeljenom suverennošću između dva ustavna činioaca. Donošenje ustava predstavljalo je temelj ovog eksperimenta koji je oličavao i predvodio grof Mirabo, ražalovani i odbačeni izdanak francuskog plemstva. Prethodno se proslavio svojim političkim tekstovima jednako koliko i svojim životnim skandalima. Mirabo je stao na čelo, preciznije stavljen je na čelo, revolucionarnog pokreta u povelju, možda baš stoga što je poticao iz staleža privilegovanih, ali se od njih odmetnuo. On je najviše radio na traganju za srednjim rešenjem u sukobu naroda i Luja Šesnaestog. Briljantan orator, Mirabo je izrastao u vodeću ličnost ne samo narodne skupštine već sveukupne građanske pobune u Francuskoj. Nezaboravan je njegov trijumfalan upad u zdanje opštine grada Liona 1790, sve sa fanfarama i duvačkim orkestrom. Umro je već 1791.

Docije je utvrđeno da je za te usluge bio bogato nagrađivan iz ličnog kraljevog trezora. Plaćenik ili revolucionar? Presudi sam, poštovani čitaocu.

A onda je krenula lavina. Na dan 17. jula 1791. Parižani su pozvani na Marsova polja kako bi svojim potpisima podržali peticiju za svrgavanje Luja Šesnaestog. Hiljade ljudi se sjatilo na poljanu usred Pariza. Odjednom se pojavila nacionalna garda, proglašeno je vanredno stanje i narod je pozvan da se razide. Pošto naredba nije poslušana, gardisti su započeli paljbu po masi protestanata. Naredenje je izdao isti onaj markiz Lafajet koji je dve godine ranije svojom rukom napisao Deklaraciju o pravima čoveka i građanina.

O TEMPORA, O MORES.

Po dostupnim podacima nije bilo više od pedesetak žrtava i stotinjak ranjenih. I pored toga, atmosfera među nezadovoljnicima se dramatično radikalizovala. Svaki pokušaj kompromisa je time postao nemoguć. Francuska se definitivno i neopozivo pocepala na dve zaračene polovine. Na monarhiste i revolucionare. Potonja istorija pokazaće da će stvari nastaviti kretanje ka sve izraženijim ideološkim krajnostima. A ideološke krajnosti vodile su ka sve većoj netrpeljivosti, uzajamnoj omrazi i masovnom nasilju.

NAREDNA, 1792. U TOM SMISLU JE BILA PRELOMNA.

Izbori za Konvent dali su ubedljivu većinu revolucionarima. Ukinuti su privilegovani staleži, građani su izjednačeni pred zakonom, uvedeno je opšte pravo glasa (za muškarce). U septembru je, posle nereda i upada pobunjenika u Tiljerijski park i Pale Roajal, ukinuta kraljevina i inaugurisana republika. Prva francuska republika. Dotadašnja istorijska tabla Francuske je izbrisana od poslednjeg slova. Luj Šesnaesti je uhapšen i izveden pred Konvent u funkciji suda. Ukinut je dotadašnji kalendar i uveden nov, s početkom od prve godine. Totalan reset, savremenim rečnikom.

Uporedo s revolucionarnim previranjima, Francuska je vodila ratove protiv konzervativnih evropskih monarhija. Isprva protiv Austrije i Pruske, potom protiv Velike Britanije i Nizozemske

Krivični proces bivšem kralju organizovan je kao suđenje običnom građaninu Kapeu (naziv originalne francuske dinastije iz desetog veka čiji je rođonačelnik bio Igo Kape). Debata se koncentrisala oko sledećeg pitanja: Luj je odgovoran za zločine koje je počinio kao monarh; ako mu se sudi kao građaninu, on je nevin jer nijedno krivično delo nije počinio u svojstvu građanina. Da bi bio proglašen krivim, moralo bi mu se suditi kao kralju.

Ovo je bio stav umerenijih revolucionara, takozvanih žirondista. Radikalni revolucionari iz Jakobinskog kluba smatrali su ovu tezu nepotrebnim i štetnim naklapanjem i, još gore, kao relativizaciju revolucionarnog razloga.

Luj Šesnaesti ili građanin Kape pogubljen je pod sečivom giljotine u januaru 1793.

BIO JE TO KRAJ STARE EPOHE KOJA JE TRAJALA STOLEĆIMA.

No, zahuktala revolucija se nije na ovom zaustavila. Naprotiv. Nastavila je svoj marš u epohalnost. Epohalnost i ludilo, u jedan mah. Pariska sirotinja je revoluciju gurala sve dublje u ekstremizam. Pobesnела od gladi, poniženja i obespravljenoosti, željna osвете nad vinovnicima njene mizerije, ona je od svojih predstavnika očekivala i tražila primenu najrigoroznijih mera. Smrtna kazna je normalizovana, a javnim izvršenjima prisustvovalе su hiljade Parižana i Parižanki kličući u osvetničkoj histeriji. Kad je 1793. u čuvenom atentatu žirondinke Šarlot Korde ubijen njihov miljenik Mara, smrtonosni pir je dostigao svoj vrhunski zamah. Giljotina je radila danonoćno odrubljujući glavu svakom za kog se posumnjalo da je „neprijatelj revolucije“. Ako nije bilo hleba, bilo je krvi. Masovna glad najnižih slojeva tolila se nemilosrdnom vendetom. Osvetoljubivost je zacarila pariskim „sankilotima“.

Te 1793. Nacionalni konvent je formirao ozloglašeni Odbor javnog spasa sastavljen od radikalnih jakobinaca (ili montanjara, kako su ih takođe zvali) sa praktično neograničenim ovlašćenjima izvršne vlasti. Predvodio ga je, naravno, Maksimilijan Robespjer, dok su pojedine resore držali Danton, Sen-Žist, Demulen, Eber i drugi. Period vladavine „Terora“.

Srećom, Teror nije trajao duže od jedne godine, mada je ostavio najdublji trag. Robespjer je pogubio Dantona marta meseca; Robespjerovi saborci su zarobili i sutradan giljotinirali samog Robespjera u julu 1794.

TAKO JE ZAVRŠENA DRUGA FAZA VELIKE FRANCUSKE REVOLUCIJE.

Uporedo s revolucionarnim previranjima, Francuska je vodila ratove protiv konzervativnih evropskih monarhija. Isprva protiv Austrije i Pruske, potom

protiv Velike Britanije i Nizozemske. U oslobađanju luke Tulon od britanske okupacije proćuo se mlad oficir i komandant revolucionarne armije imenom Napoleon Bonaparta i rodom sa ostrva Korzika.

Sledeće razdoblje, od 1795. do 1798, Francuzi su proveli pod vlašću Direktorijuma, na osnovu novog ustava donetog 1795. Bila je to konzervativna republika, ali ipak republika, koja je, uprkos izazovima i sa strane rojalista i sa strane jakobinaca nekako uspela da opstane. Slab i korumpiran, Direktorijum nije rešio nijedan gorući problem. I dalje je vladala nestašica hrane, i dalje je bilo nestabilnosti i zloupotreba, i dalje je finansijska situacija u zemlji bila očajna. Umesto revolucionarnog ekstremizma jakobinaca, sad se Francuska našla u vremenu bezidejnog zatišja. Kao da se narod umorio od revolucionarstva.

Zato je francuska vojska pod zapovedništvom Napoleona Bonaparte redala ratne trijumfe jedan za drugim. Spoljašnje pobeде zamenile su težnju za unutrašnjim preobražajem. Već 1796/97. Francuzi su zauzeli severni deo Italije. S kakvim oduševljenjem je Bonaparta doćekan u Milanu živopisno svedoće uvodna poglavlja Stendalovog romana „Parmški kartuzijanski manastir“.

Zatim kampanja u Egiptu i Siriji 1798. Ubrzo i uspešna osvajanja u Evropi ovenćanih slavom sve do invazije Rusije 1812.

Godine 1804. Napoleon Bonaparta, do-

tadašnji prvi konzul, budući da je državnim udarom preuzeo svu vlast, krunisao se za cara Francuza, ne Francuske.

Dobro je poznato da je Napoleon poražen 1814, ali da se vratio sa ostrva Elbe gde je bio konfiniran preduzevši svoju poslednju vojnu ofanzivu. Doživeo je katastrofalan slom u bici protiv ujedinjenih Evropljana kod Vaterloa, naredne 1815.

UTAMNIČEN NA SVETOJ JELENI UMRO JE 1821.

Napoleonova vladavina predstavlja, u stvari, završnu fazu Francuske revolucije. Napoleon jeste bio ratnik i zavojevač, ali je istovremeno bio i revolucionarni reformator. Gde god je stizao na čelu svojih trupa, uspostavljao je političke i socijalne odnose proistekle iz Francuske revolucije. Otud su ga neki doživljavali ka okupatora, drugi kao oslobodioca.

Dva pravna dokumenta iz Napoleonovog doba udarili su temelje moderne epohe celog sveta: Građanski zakonik (Code civil) 1804. i Krivični zakonik (Code pénal) 1810.

Osnovni principi Građanskog zakonika bili su ovi: jednakost svih građana pred zakonom, neprikosnovenost privatne svojine i potpuna sloboda ugovaranja. Osnovni princip Krivičnog zakonika ticao se tereta dokazivanja na strani tužioca (pretpostavka nevinosti) u postupku pred sudom.

Francuska revolucija je iznedrila ideje, vrednosti i načela takvog zamaha i značaja da im nema ravnja. Ruska revolucija stvorila je jedan od najgrozomornijih sistema represije koje je čovečanstvo videlo. Videlo i iskusilo

Svi potonji pravni akti slične vrste i u civilnom i u kaznenom pravu bili su, manje ili više, replike Napoleonovih kodeksa. A ti kodeksi su, nesumnjivo, odslikavali ideje i duh Francuske revolucije.

Tokom tih sudbonosnih godina na zalasku osamnaestog veka izglasana su četiri ustava: 1791. (parlamentarna monarhija), 1793. (Jakobinski ustav), 1795. (konzervativna republika) i 1799. (konzulatski posle Bonapartinog puča od 18. brimera).

Napoleon je, sa ustavom ili bez ustava, kao konzul ili kao car, vladao apsolutistički, o svemu odlučujući samostalno i inokosno.

Tako je Francuska revolucija za četvrt stoleća prešla ogroman put od jedne monarhije do druge. U međuprostoru bila je republika: isprva radikalna, kasnije direktorijumska.

Revolucija je počela u opštem ushićenju za opštečovečansko, slobodno, jednako i zbratimljeno. Završila se Bonapartinim izrazitim nacionalizmom.

Svojevrsna laboratorija različitih političkih i ideoloških ogleda koji su, u potonjim decenijama i stolicima, isprobavani u gotovo svakom delu sveta, nezavisno od rasne, religijske ili kulturne identifikacije, karakteristika i mentaliteta pojedinih naroda.

Francuska revolucija je uistinu bila i ostala univerzalan događaj čiji je domaćaj i neograničen i vanvremen. Epohalan, ponavljam još jednom.

Izvesno nisam jedini koji ne odoleva poređenju Francuske i Ruske revolucije. Revolucionarni tok u Rusiji svakako zasluži poseban osvrt. I poseban zapis.

Zasad ću se zadržati na sledećem.

U fenomenološkom, istoriografskom, pogledu sličnost dveju revolucija je zbilja frapantna. Snaga, atmosfera, frustracija, narodnih masa u obe revolucije je istovetna. I tendencija u oba primera od tražanja za političkim kompromisom do pobeđe ekstremizma je očigledna. I lideri su jedan nalik drugom. Robespjer – Lenjin, Danton – Trocki. Jedino što nema paralele Napoleon – Staljin.

Razume se, suštinska razlika leži u motivima. Francuska revolucija je htela pravdu za sve. Boljševici su hteli dobrobit jedne klase, klase proletarijata.

U konačnom efektu, Francuska revolucija je iznedrila ideje, vrednosti i načela takvog zamaha i značaja da im nema ravnja. Ruska revolucija stvorila je jedan od najgrozomornijih sistema represije koje je čovečanstvo videlo. Videlo i iskusilo.

Istorija ljudskog roda deli se na pre i posle Francuske revolucije. Ruska revolucija je možda vododelnica za Ruse, ali sigurno ne važi za čitavu zemaljsku kuglu. Najzad, Francuska revolucija je širila ideje, Ruska je usavršavala režim vladanja. Francuzi su bili revolucionari sa sekundarnim stranačkim predznakom. U Ruskoj revoluciji, boljševička partija je bila sve i svja. U Francuskoj je na delu bila neprikosnovenost revolucije i njenih ideala. U Rusiji je partija boljševika bila nosilac revolucije, njen uzrok i njen protagonista.

Krvožednost im je, mora se priznati, bila zajednička. I to je imanentno revoluciji.

Cinik bi rekao da epohe počinju i završavaju se u potocima prolivene krvi. U masovnosti vinskih i nevinih žrtava.

Ruku na srce, nije sasvim netačno. **N**

SVE IDE PO PLANU

Bilo je preokreta, čudesnih zapleta, mnogo politike, strašnih uzbuđenja, ali analiza pokazuje da su favoriti manje-više svi uradili ono što je projektovano

Piše Vladimir Novaković

Ovo Svetsko prvenstvo donelo je neslućenu količinu uzbuđenja, dramatičnih preokreta, zapleta kojih se ne bi postideli u Hollywoodu, raspleta u poslednjim minutima, ali kad god se odmaknete i analizirate hladno, manje-više sve ide po planu.

Iz cele grupne faze ispala je samo jedna od top 20 reprezentacija, Urugvaj, koja je i inače smatrana timom na silaznoj putanji što tek očekuje ozbiljan restart, i projektovana za ispadanje već na sledećem koraku.

Njihovo mesto preuzeli su reprezentativci Zelenortskih Ostrva, svakako najbolja priča ovog Mundijala ne samo za ljubitelje propratne drame nego i za fudbalske puriste. Ovaj tim, sastavljen na veoma kreativne načine od momaka poreklom sa grupe ostrva uz zapadnu obalu Afrike, pokazao je da dobro pripremljen stručni štab čini pola mundijalskog uspeha, i ko zna da li bi stali u šesnaestini finala da sa druge strane nije bila Argentina.

Šesnaestina finala je zbog sistema takmičenja bila pravi ispit, jer je žreb parove poredao na veoma neuravnotežen način, ali čak ni posle njega se nije mnogo toga promenilo. Jedino stvarno iznenađenje u 16 parova bilo je ispadanje Nemaca od Paragvaja, obavijeno velikom kontroverzom.

Čak i takav ishod se može pogledati iz drugog ugla: kada je FIFA pred Novu godinu upriličila čuveni žreb, među nosioce je smešteno devet vodećih nacija na FIFA listi i tri domaćina. Od tih devet nacija Nemačka je bila – deveta, dakle po definiciji najsklonija padu.

Onaj drugi od nosilaca koji je ispao, Holandija, poražen je od tima koji je zapravo na SP stigao kao bolje rangiran od njih – Marokanci su bili sedmi, a naran-

Uprkos tome što je bila duplo veća od bilo koje do sada, nikada u istoriji nismo imali uzbudljiviju eliminacionu rundu

džasti osmi. Na sve to, oba raspleta dogodila su se za bele tačke, tako da su oba nosioca neporažena otišla kući (Nemci su u grupi poraženi nakon što su se kvalifikovali u dva kola, Holandani ni tamo).

Sva tri domaćina i osam od devet najboljih sa liste na dan otvaranja turnira i dalje su bili tu na startu osmine finala. Svi uslovi za fudbal visoke klase do samog kraja su tu.

Ako ste pomislili da je mali broj iznenađenja na kraju dana negativno uticao na uzbudljivost turnira, sigurno ga niste pomno pratili. Zvuči neverovatno, ali na deset od šesnaest utakmica prve nokaut runde rezultat je bio nerešen unutar petominutnog perioda koji obuhvata istek 90. minuta.

Na dve utakmice, bilo je 1 : 1 do 86. minuta, kada su Erling Haaland i Harry Kane ispunili svoju dužnost i eliminisali rivale iz Afrike. Issa Diop je šest sekundi po isteku 90. minuta izjednačio na 1 : 1 i odveo duel Maroka sa Holandijom ka produžecima i penalima.

Tri momka kojima je maternji portugalski – Stephen Eustaquio, Gonalo Ramos i Gabriel Martinelli – obezbedili su svojim reprezentacijama pobjedu joř dublje u sudijskoj nadoknadi. Belgija je od Senegala do 86. minuta gubila 0 : 2, a izjednačila je u stotinak sekundi pred istek 90, pre nego řto je preokret kompletirala u 125. minutu, řto je novi mundijalski rekord.

Na tih sedam utakmica ishod se promenio u samoj zavrřnici (od toga u dve tako da odu u produřetke), a pored njih joř tri su potrajale i posle tri zviřduka – Argentina je slavila posle produřetka, a Egipat i Paragvaj na penale.

GOLOVI KOJI SU MENJALI ISHOD POSLE 85. MINUTA

Haaland	
Norveřska – Obala Slonovače	2 : 1 85:22
Kane	
Engleska – DR Kongo	2 : 1 85:33
Tielemans	
Belgija – Senegal	2 : 2 88:13
Diop	
Maroko – Holandija	1 : 1 90:06
Eustaquio	
Kanada – Juřna Afrika	2 : 1 91:03
Ramos	
Portugal – Hrvatska	2 : 1 93:09
Martinelli	
Brazil – Japan	2 : 1 95:00

Pet utakmica koje su terale bar do 120. minuta, joř pet koje su odluene od 86. do 96. minuta i samo řest u kojima se pet minuta pred kraj znalo ko ide dalje, to je znatno viře uzbudenja nego řto je iko smeo da očekuje, pogotovo u rundi u kojoj joř uvek postoje velike razlike u kvalitetu. Čak i u onih řest „reřenih“ Gana je do samog kraja bila jedan gol iza Kolumbije, a BiH do 82. minuta imala gol manje i čoveka viře protiv SAD.

Jedina četiri tima koja su zaista lagano odradila řesnaestinu finala bili su veliki favoriti Francuska i řpanija, kojima su řvedska i Austrija i stilski legle savršeno, řvajcarska, koja je imala sličnu situaciju sa Alžirom, i Meksiko, koji je iskoristio domaći teren da potpuno poremeti Ekvador.

Neću preterati ako kařem da, uprkos tome řto je bila duplo veća od bilo koje do sada, nikada u istoriji nismo imali uzbudljiviju eliminacionu rundu.

Čim su krenule borbe u osmini finala, postalo je jasno da smo stupili na potpu-

no novo tlo, i da su sada uloži podignuti. Lake pobjede viře nisu opcija. Glavna tema ove runde je oprořtaj od svih domaćina – u tri uzastopne večeri, sa turnira su ispali Kanada, Meksiko i konačno SAD. Sve tri su ispale od ekipa iz top 8 FIFA liste.

Zajednički utisak o nastupima sve tri ekipe je veoma povoljan – ukupno su zabeleřili devet pobjeda, a u 15 nastupa jedini pravi podbačaj dogodio se na samom kraju, ne toliko zbog američkog ispadanja od Belgije, koliko zbog manira. Sa druge strane, od sve tri ekipe upravo su Amerikanci ostavili daleko najbolji utisak.

Vreme kada je Seleao bio među favoritima za trofej davno je prořlo, ali sasvim je drugačiji osećaj kad ih na tri vezana turnira izbacuju Belgija, Hrvatska i Norveřska

Neću preterati ako kařem da je Pochettino tim lansirao ceo Mundijal u stratosferu fantastičnim prvim poluvremenom protiv Paragvaja. Bilo je to drugog dana Mundijala, a hajp zbog te ubedljive pobjede sasvim sigurno je ključno doprineo da se zapali atmosfera. Sve do poslednje utakmice američki tim igrao je vrlo impresivno, i sigurno ima ispred sebe lepu perspektivu ako ostvari kontinuitet dobrog vođenja.

Meksiko je svih pet utakmica odigrao na domaćem terenu, uglavnom protiv ekipa od kojih bi i na neutralnom bili bolji, sve dok nisu naleteli na Engleze. El Tri je pronařao sebe posle desetak godina tumanaranja, a Azteca je u nedelju uveče bila popriřte jedne od nekoliko do sada odigranih utakmica koje će izvesno ui u mundijalski folklor. U ovom trenutku njihov plafon ne izgleda visoko koliko američki, ali su dobra

vremena ponovo na vidiku za tim koji je na prelazu vekova dvaput kao gost igrao finala na turnirima Copa America.

Kanada je uprkos ozbiljnim problemima, jer su joj povrede sasvim limitirale učinak dva od tri najvařnija igrača, uspe-la ne samo da se prvi put plasira u eliminacije nego i da napravi korak dalje, iako su dva poslednja mea igrali u SAD. Čak su i u sudaru sa Marokom, gde je rival imao većinsku podrřku sa tribina, dominirali u prvom poluvremenu, i time nagovestili da revolucija započeta pre desetak godina moře da dovede do stalnog mesta za svetskim stolom.

Ispadanjem domaće trojke od turnira se oprostila CONCACAF zona, nakon řto je jedini predstavnik Okeanije ispao u grupi, a poslednja dva azijska tima u řesnaestini finala. Maroko očekivano predvodi „Fudbalski treći svet“, pořto sada ima jednak broj nokaut pobjeda od 2022. koliko sve ostale afričke selekcije zajedno u kompletnoj istoriji.

Juřna Amerika čekala je rasplet poslednjeg dana osmine finala, u kojem su na terenu Argentina i Kolumbija, bez ijednog već overenog mesta, jer su ispali Paragvaj i Brazil. Paragvajci generalno nisu prikazali niřta zbog čega bi ih iko řalio, naprotiv, mnogima řirom planete ostavili su gorak ukus svojim ponařanjem.

Ali to nije niřta naspram Brazila, koji se protiv Japana provukao, ali su zatim na red dořli Norveřska i Erling Braut Haaland, i tu Ancelottijev tim nije imao řanse. Vreme kada je Seleao bio među favoritima za trofej davno je prořlo, ali sasvim je drugačiji osećaj kad ih na tri vezana turnira izbacuju Belgija, Hrvatska i Norveřska. Od kad su 2002. pobedili Nemce za svoju pentu, Brazilci su dobili sve nokaut utakmice sa ostatkom sveta i izgubili svih sedam od evropskih ekipa.

Evropljani su, nasuprot tome, dobro, kao i obično. Aklimatizacija na potpuno različit kriterijum suđenja, ponařanje rivala, klimu i nadmorsku visinu nije trajala kratko, tri tima ispala su veoma brzo, a posle řesnaestine finala u konkurenciji je ostalo manje od polovine predstavnika nařeg kontinenta, ali je osmina finala stvari potpuno stavila na svoje mesto.

Među osam najboljih biće najmanje pet nařih komřija. Jedini koji je na ovom stepeniku posustao, Portugal, pao je od boljeg evropskog tima, svog direktnog rivala řpanije, ponovo golom u nadoknadi. **N**

Kako sam snimio svoj prvi film

Đida se ponudio da bude snimatelj tog filma. U stvari, vodio me je kroz njega nenametljivo, ne sugerišući mi rešenja, ali mi je kroz logična pitanja davao do znanja šta je dobro a šta možda nije. Da budem jasan, bez njega nikada ne bih snimio svoj prvi film. Sa njime sam položio prijemni ispit u Pragu, u aprilu 1965...

Piše Goran Marković

Beograd, 1963

Prvi susret sa filmom imao sam u Kino-klubu Beograd. Tome je prethodio jedan čudan događaj.

Kada sam se u februaru 1963, kao sedamnaestogodišnjak, posle višerasovne operacije polipa u centru glave, u kanalu između grla i nosa, probudio na Odeljenju za uho, grlo i nos pri Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu, prvo što sam ugledao bila je bočica iznad moje glave iz koje je kapala tečnost. Pogled mi je krenuo za kapima koje su se iz nje spuštale cevčicom i završavale svoj put u mojoj desnoj ruci. Ponovo sam pogledao uvis i pored po-

sude sa infuzijom spazio glavu sitnog čoveka čije su uho i pola lobanje bili uvijeni debelim slojevima zavoja. Ponestajalo mi je vazduha i mahinalno sam krenuo da iščupam veliku količinu gaze kojom su bili ispunjeni moj nos i grlo. Ruka čoveka me je sprečila u tome. „Ne smeš da kidaš tampone, ugušićeš se“, rekao je. Pozvao je sestru koja se pojavila posle izvesnog vremena i rutinski mi promenila tubus kroz koji sam disao.

Ona je ubrzo otišla ali je onaj sa čalom oko glave ostao pored mog kreveta (onako drogiran od anestezije u jednom času sam pomislio kako se nalazim u turskom haremu, a da je tip sultan lično). On me je nekoliko puta, kada god

bi mi ruka mahinalno krenula ka tamponima koji su me davili, sprečavao da pokidam to sa sebe. Sedeo je, kao pas čuvar, ko zna koliko pored mog kreveta taj nepoznati, smešni čovečuljak i motrio na moje pokrete. Ja sam posle nekog vremena, još uvek omamljen od anestezije, zaspao dubokim snom. Predveče me je probudio nesnosni svrab u grlu i nosu. Ovoga puta je moj čuvar morao da me drži za ruke i tako spreči katastrofu. Nisam siguran, ali rekao bih da je celu tu noć proveo pored mene.

Čovek koji mi je, moram to reći bez najmanjeg patosa, spasao život zvao se Mihailo Ilić Ilke i ležao je na mom odelje-

nju posle teške operacije srednjeg uva. Ali, uskoro sam to saznao, bio je kino-amater. Dok smo u bolnici krali bogu dane, on mi je pričao o filmu i polako me uvlačio u taj svet. Po izlasku iz bolnice, upisao sam u Kino-klubu Beograd početni kurs za kino-amatera. Jedan od predavača bio je Ilke.

Kino-klub Beograd u to vreme je bio centar novog jugoslovenskog filma. Samo što ja to nisam znao. Smucao sam se unaokolo ne shvatajući šta to toliko uzbuđuje matorce koji su se zvali Žika Pavlović, Dušan Makavejev, Kokan Rakonjac i Aleksandar Petković. Dok su oni pisali istoriju filma, ja sam nastojao da sustignem Đidu. Oni su obarali staro i u krvi rađali novo, a ja sam hvatao vezu za polaganje kursa za kino-amater. Njima su sudili za „Kapi, vode, ratnici“, a meni je šniranje trake u kameru bilo nerešivo pitanje.

Ipak, nastojao sam da simuliram ozbiljnu zatrovanost medijem. Tako je trebalo, tako su se svi ponašali. Kada sam položio kurs, moji prijatelji su mi na svečan način saopštili da sada mogu da pristupim snimanju. Čim priložim scenario, naravno.

Nisam se usudio da pitam, ali izgleda da se samo po sebi podrazumevalo da ću biti autor tog filma, da ću ga re-

Kino-klub Beograd u to vreme je bio centar novog jugoslovenskog filma. Samo što ja to nisam znao. Smucao sam se unaokolo ne shvatajući šta to toliko uzbuđuje matorce koji su se zvali Žika Pavlović, Dušan Makavejev, Kokan Rakonjac i Aleksandar Petković. Dok su oni pisali istoriju filma, ja sam nastojao da sustignem Đidu

žirati. Iz onoga što sam za tih nekoliko meseci uspeo da oko sebe primetim činilo mi se najvažnijim da taj moj budućni film bude što misaoniji, što ekskluzivniji, i da po mogućstvu predstavlja enigmu oko koje će se kasnije povesti debata.

U kino-klubu je, naime, postojala demokratska tradicija da se po završetku film pokaže javno, svim članovima kluba na uvid, pa su ti, u privatnom životu sasvim obični ljudi, lekari, milicioneri, domaćice, đaci i sitne barabe, na ovim skupovima postajali teoretičari i kritičari, ponašali su se prema svakom filmu kao da se radi o najvažnijem delu savremene umetnosti i govorili o tim iz-

grebanim i meni sasvim nerazumljivim parčadima filmske trake svečano i dramatično, kao u crkvi.

Moj prvi amaterski film zvao se (ako se ne varam) PUSTITE ME DA PRODEM. Siže je bio tipičan: mladić (moj drug Zoran Mandžuka) luta gradom ophrvan nekim nepoznatim problemima. Vidi se da mu to teško pada, jer na licu ima stalno očajnički izraz. Sreće devojku nejasnog statusa (ne može se reći da li je poznaje ili ne, da li mu se sviđa ili mu ništa ne znači) koja, izgleda, pokušava da uspostavi kontakt s njim (moja drugarica iz Pete beogradske gimnazije Ljupka). Ali vezu osujećuje neka tačako nepoznata sila, nešto što mladića od početka kolje ali nikako da se pojavi u bilo kakvom razumljivom obliku. Kako bilo, mladić se okreće i odlazi od devojke koja je izvisila iz samo autoru poznatih razloga. Mladić nestaje u haosu velegrada (Terazije i okolina)...

Đida se ponudio da bude snimatelj tog filma. U stvari, vodio me je kroz njega nenametljivo, ne sugerišući mi rešenja, ali mi je kroz logična pitanja davao do znanja šta je dobro a šta možda nije. Da budem jasan, bez njega nika da ne bih snimio svoj prvi film. Sa njime sam položio prijemni ispit u Pragu, u aprilu 1965. **N**

NASTAVAK BESTSELERA
MILANA DAMJANCA

“Još ovo ti fali za sreću”

JOŠ OVO TI FALI ZA LJUBAV

Obezbedi svoj primerak na nstore.rs

Kako je jedan izbor zapalio region (i ispraznio antikvarnice i police knjižara)

Pretpostavljali smo da ova akcija ima sve preduslove da bude popularna, da se o njoj priča, da podseti na neka možda zaboravljena dela jugoslovenske književnosti, ali je odziv i sve nas iznenadio. A tek smo počeli, tek smo zabeležili prvih pola miliona čitanja i objavili prvih osam članova žirija

Piše Marko Prelević

Nijedan od autora i autorki najboljih romana na našem govornom području nije koristio kliše i fraze – zato su najbolji, uostalom – a ne vole ih ni članovi našeg žirija – zato smo ih i birali, uostalom – ali u skladu sa Svetskim prvenstvom u fudbalu, evo nekoliko sportskih fraza koje najbolje opisuju sam početak akcije „100 najboljih“, koju zajednički organizuju Nedeljnik i portal Velike priče.

Znali smo da imamo potencijal, ali nismo ni sanjali da će sve izgledati ovako...

Ovo predstavlja veliku čast, ali i odgovornost...

Pre svega moramo da zahvalimo ovoj divnoj publici koja nas je podržala...

Šalu na stranu, jer su stvari zaista ozbiljne, pretpostavljali smo da književna debata koju smo pokrenuli ima sve preduslove da bude popularna, da se o njoj priča, da otvori neka pitanja i podseti na neka možda zaboravljena dela jugoslovenske književnosti, ali je odziv i nas iznenadio.

Nešto se ne može izmeriti, ali ponešto i može: prvi „glasovi“ članova našeg žirija, a koji će činiti više od dve stotine ljudi s ovih i svih drugih prostora gde žive ljudi koji razumeju isti jezik, bili su ubedljivo najčitaniji tekstovi na portalu Velike priče. Svaki od njih pregledan je više od 100.000 puta za svega nekoliko dana, a broj komentara na društvenim

mrežama meri se stotinama.

I svi su komentari – dobro, bilo je i onih koji su cepidlačili oko jezika, te zašto se zove ovako, a ne onako, te čija je to stvarno književnost – bili lepi, ili makar korisni. Čitaoci su reagovali na tuđe liste, čitaoci su sastavljali svoje (i dalje možete da nam ih šaljete na adresu roman@nedeljnik.rs), čitaoci su zahvaljivali piscima, lekarima, novinarima, a poneko čak i uredništvu.

Bilo je i kritika: nekima je zasmetalo što nema previše žena među prvim pristiglim „rezultatima“, neki su smatrali da je premalo dela napisanih u 21. veku. Ono što možemo da obećamo jeste da ćemo se svim tim temama koje će ovaj izbor zagrebat i baviti u „pratećem programu“, odnosno u tekstovima koji će izlaziti paralelno sa glasanjem.

Nešto se, kažemo, ne može izmeriti, kao na primer poziv koji je jedan od naših „glasača“ dobio od poznanika, vlasnika jedne antikvarne knjižare. Da ne otkrivamo previše, bilo je dovoljno da on na svoju listu uvrsti roman jedne autorkice, ne čak ni u „top 3“, pa da staro izdanje bude rasprodato za svega dan-dva, a da onda ostali zovu i raspituju se kako da dođu do tog dela.

Kako ne bismo uticali na „vox populi“, nećemo tokom trajanja čitave akcije – a s njom ćemo se i na stranicama Nedeljnika družiti celog leta – praviti nikakve „preseke“ niti privremene i povremene tabele. Ali hoćemo objavljivati

kako su glasali neki od onih koje smo pozvali, jer i njihovi „laureati“, ali i njihova obrazloženja, govore mnogo. Ako neko od čitalaca baš želi da vodi svoju statistiku, pozdravljamo i poštujemo.

Tako je, recimo, Miljenko Jergović sastavio svoju listu – vraćamo se fudbalu nakratko – dan posle poraza reprezentacije Bosne i Hercegovine od Sjedinjenih Država, i to u Hajdelbergu, uz opasku „sve to valja naglasiti jer bi moj izbor bio drukčiji jučer, ili da sam ga načinio u Zagrebu, Sarajevu, Beogradu... Kao što će biti drukčiji sutra, ili već danas popodne“.

Možda se u toj poslednjoj rečenici ne vešto krije i jedan od razloga što smo pokrenuli ovu debatu, i njeno najlepše opravdanje.

Simpatično je, i simptomatično, što se ni članovi žirija ne slažu kako se ovaj jezik zove. Srđan Valjarević ga je nazvao „nekada srpsko-hrvatski, danas BHS“, Jergović se opredelio da ga nazove „štokavsko jezično područje“, ali da se ne uvrede kajkavci i čakavci.

Neki su, kao što na ovim stranicama možete da vidite, smatrali da je zadatak lak; drugi su se baš namučili; treći su se pitali da li su pozvani da odgovore; četvrti su znali da jesu. Neki su malo „izvrđali“ pravila, u granicama dozvoljenog, kao kada je Srđan Dragojević na prvo mesto stavio roman „Levitani“ Vitomila Zupana, izvorno napisan na slovenačkom; kao kada je Marko Tomaš

100 NAJBOLJIH ROMANA NA NAŠEM GOVORNOM PODRUČJU

uvrstio pripovetke Miroslava Krleža „Hrvatski bog Mars“.

Neki su, i to je uredništvu svaki put izmamilo osmeh na lice, stavljali na svoje liste druge članove žirija, svesni toga ili ne.

Mnogi su imali fusnote, otvorivši tako ceo jedan „podžanr“ ovog izbora: romane koji su bili baš blizu, romane u senci, romane na klupi za rezervne igrače.

I takvi su, vratimo se samo još jednom na fudbal, sposobni da uđu i da osvoje „boginju“.

Na kraju, ali kraju samo ovog teksta, nije naodmet da podsetimo i na osnovna pravila našeg izbora:

- Pozvali smo više od 200 (dve stotine!) pisaca, autora, novinara, univerzitetskih profesora, književnih kritičara, izdavača, filozofa, teoretičara, stručnjaka, svih koji imaju nekih dodirnih tačaka sa jezikom i pisanjem, bez obzira na to da li su iz Zagreba ili Rijeke, Sarajeva ili Jagodine, Bara ili Zrenjanina. I Ljubljane i Skoplja, što da ne...
- Među njima su i sami pisci romana, i ponosni vlasnici bestselera, ali i novi glasovi, oni koji će tek obeležiti pisanu reč.
- Svako od njih rangira svoje omiljene, ili tek romane koje smatra najboljim, od prvog do desetog mesta.
- Mogu, ali i ne moraju, dati svoje ob-

razloženje. Mogu, ali i ne moraju da budu objektivni. Da li je najbolji roman onaj koji je promenio našu književnost, onaj koji je postavio nove standarde? Onaj koji je obeležio jednu istorijsku epohu? Ili onaj koji je njima lično najdraži? To je na svakom od naših ispitanika...

- U obzir dolaze svi romani koji su objavljeni na bilo kom i svakom od naših jezika. I na srpskom i na hrvatskom, i na srpsko-hrvatskom i na hrvatsko-srpskom, i bosanskom i bošnjačkom, i crnskom i gorskom, i BCS i štokavski jezički prostor (ali, kao što ćemo videti, ima i onih ne-štokavaca među romanima koji su već dobili glasove!), kako god da ga drugi zovu, pa i na slovenačkom i makedonskom, ukoliko su prevedeni na bilo koji od prethodnih jezika.
- Liste ćemo svakodnevno, celog leta, objavljivati na Velikim pričama, a u Nedeljniku ćemo svake sedmice pratiti razvoj događaja i objavljivati prigodne tekstove.
- Pozivamo čitaoce da na Velikim pričama ili na roman@nedeljnik.rs komentarišu izbore članova žirija, da šaljū svoje top-liste, da naprave spisak knjiga koje nisu pročitali, a koje bi obavezno morali, da se priseteavnog hita ili da otkriju nekog novog autora.

- Cilj je da do oktobra imamo jasnu sliku i da proglasimo najbolji roman ikada napisan na našem jeziku.

Svetislav Basara

Književnik sa više od pedeset objavljenih književnih dela, dvostruki dobitnik NIN-ove nagrade

1. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
2. Nišči
Vidosav Stevanović, 1971.
3. Životopis Malvine Trifković
Mirko Kovač, 1971.
4. Cink
David Albahari, 1988.
5. Sudbina i komentari
Radoslav Petković, 1993.
6. Semper idem
Borđe Lebović, 2005.
7. Opsada crkve Svetog Spasa
Goran Petrović, 1997.
8. Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji
Bora Ćosić, 1969.
9. Peščanik
Danilo Kiš, 1972.
10. Princ vatre
Filip David, 1987.

Miljenko Jergović

Književnik, esejista, pisac priča, dramskih tekstova, pjesama i novinskih članaka, autor više desetina književnih djela, dobitnik dvocifrenog broja književnih nagrada

Ovo je moj izbor deset romana književnosti štokavskoga jezičnog područja i pripadaćućih kajkavskih i čakavskih narječja, načinjen za kratkog, dvodnevno boravka u Heidelbergu, jutro nakon bosanskog nogometnog poraza od Amerike. Sve to valja naglasiti jer bi moj izbor bio drukčiji jučer, ili da sam ga načinio u Zagrebu, Sarajevu, Beogradu... Kao što će biti drukčiji sutra, ili već danas popodne.

Kriterij mi nije bio zasnovan na pokušaju objektivizacije: ne znam, a ni ne zanima me previše kojih bi to bilo deset najboljih romana. U kriterij nije upisan nacionalni ključ: jutros pretežu srpski romani, a večeras možda neće. U kriterij čak nije upisana ni čitateljska bliskost s pojedinim romanopiscima. Recimo, u izboru se nekim čudom nije našao Miloš Crnjanski, čije barem tri romaneskne građevine za mene predstavljaju čudo: „Roman o Londonu“, „Dnevnik o Čarnojeviću“, i gle iznenađenja – „Kod Hiperborejaca“. Ali ovo jutro, eto, nije za Crnjanskog.

Osnovni kriterij jest sjećanje na vremena mog života, davna i nedavna, kad su me nabrojani romani mijenjali i preobražavali. Dakle, taj je kriterij krajnje ličan, intiman, autobiografski. Premda važi samo za ovo jutro.

Među nabrojanim romanima nema, recimo, ni knjige Slobodana Novaka „Zlato, mirisi, tamjan“, kao što nema ni genijalnog Matavuljevog „Bakonje fra Brne“, koji pripada dvadesetom, premda je objavljen u devetnaestom stoljeću.

Svih deset romana koji su mi jutros nadošli u pamet napisali su danas pokojni pisci. Moglo je biti i obrnuto, da svih deset bude od živih pisaca. Među deset mrtvih su mi, dok sam sastavljao listu, na um pala dva živa, čiji su me romani odistinski preobražavali. Ali odmah sam od obojice odustao, iz straha da im ne naudim, uvrštavanjem među pokojnike. U naše izbore upisana je i praznovjerica.

1. Zimsko ljetovanje
Vladan Desnica, 1950.

2. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.

3. Zastave
Miroslav Krleža, 1969.

4. Uvod u drugi život
Mirko Kovač, 1983.

5. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.

6. Peščanik
Danilo Kiš, 1972.

7. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.

8. Tvrđava
Meša Selimović, 1970.

9. Hajka
Mihailo Lalić, 1960.

10. Kapo
Aleksandar Tišma, 1987.

Marko Tomaš

Pesnik, pisac i publicista iz Mostara

1. Hrvatski bog Mars
Miroslav Krleža, 1922.

Svako je stradanje besmisleno, ono ratno pogotovu. Pripovijetke su ovo koje Krleža piše od početka dvadesetih godina prošlog stoljeća i stoji uz bok, stilski ih možda i nadilazi, velikim europskim romanima o besmislu tzv. Velikog rata poput „Na zapadu ništa novo“ ili „Dobri vojnici Švejk“. I danas me strašno nervira što smo diljem Europe obilježavali stogodišnjicu od početka tog međunarodnog pokolja a sto godina od kraja iste klaničice obilježeno je tek u televizijskim kalendarima. Tim obilježavanjem početka Velikog rata kao da smo upozoravani kako nas uskoro čeka novo globalno klanje.

2. Pobune
Derviš Sušić, 1966.

Kako su od Ostojića nastale Pilavije, kakva je sudbina generacija te obitelji od početka pa do konca osmanlijske vladavine. Nema kod Sušića takozvane pripovjedačke Bosne. Sušić ima svoj stil, svoj jezik. Je-

dan je od najboljih poznavatelja povijesti osmanlijske vladavine na ovim prostorima i taj osebujan i eruptivan stil uvezuje s tim znanjem kroz sudbinu pojedinaca zatečenih poviješću a vođenih onom malom dozom ljudske sebičnosti koja nas održava na životu kroz razne nedaće.

3. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.

Knjiga kojoj se vraćam svake godine. Fascinira me način na koji je Andrić uspio proniknuti u ovdašnji mentalitet koji određuje kako privatne odnose tako i način na koji se stvaraju institucije kao pokušaj da se uredi odnosi među stanovnicima nekog područja. Pišući „Travničku hroniku“ vjerujem da je Andrić posredno pisao o globalnim političkim odnosima svog vremena, onog u kojemu je bio i politički akter. Posebno mi je zanimljiva činjenica da i dan današnji mogu prstom uprijeti u skoro svakog lika iz ovog romana. Ljudi se ne mijenjaju. Mi smo replike ljudi koji su nam prethodili. U ovom trenutku shvaćam da sebe nisam ni pokušavao pronaći u likovima iz „Travničke hronike“. Možda bi to bilo zabavno.

4. Ugursuz
Nedžad Ibrišimović, 1968.

Stilsko remek-djelo, ne volim ništa tako ocjenjivati ali Ibrišimović je, ponajprije zbog svoje biografije, pisac skrajnut i nedovoljno cijenjen a svojim je djelima, po mom skromnom sudu, stvorio književni kanon što ima reći da se nesumnjivo radi o klasiku. Dakle, ni on, kao ni Sušić nije dio „pripovjedačke Bosne“ koja se najviše naslana na Andrićevu književnu ostavštinu, on je autentičan pisac koji u djelu „Ugursuz“ kroz oči glavnog junaka, kojeg nitko i ne gleda kao ljudsko biće pa su pred njim slobodni činiti ono što skrivaju od drugih, opisuje svakodnevni život velike i bogate muslimanske obitelji. Opisujući taj mikrokozmos Ibrišimović opisuje doba velikih carstava u fazi propadanja kojoj uvijek prethodi dekadencija, raspad vrijednosti i svakojake ljudske izopačenosti.

5. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.

Knjiga koju se ne ispušta iz ruku zato što kod čitatelja stvara osjećaj ugođe i topline,

sigurnosti kakva se može osjećati samo u djetinjstvu kad smo samim izostankom odgovornosti bili zaštićeni od kaosa i ljudskih odnosa koji su se još u vremenu koje opisuje Lebović počeli svoditi isključivo na ekonomske odnose. Uistinu, sve je uvijek isto, opet živimo u vremenu kada se zlo pojavljuje sporadično kako bi preuzelo vlast nad čovječanstvom. Ovaj mi je roman bio i putovanje kroz moj život s obzirom da sam i sam rastao u Somboru i poznajem ulice i atmosferu koje Lebović savršeno precizno opisuje, a neke sam formativne godine i bitna razdoblja života proveo i u Zagrebu u kojemu je Lebović djelomice rastao, pa mi je i taj ambijent blizak i poznat. Knjiga za koju sam htio da joj se dodaju stranice kako sam se bližio kraju, mogao bih je čitati zauvijek.

6. Kap španske krvi
Miloš Crnjanski, 1970.

Meni jako zabavna knjiga zato što Crnjanski naprosto ne može, i kada to svjesno pokušava, napisati petparački roman koji bi postao predložak za film što bi riješilo, barem na neko vrijeme, egzistencijalne probleme s kojima se Crnjanski tih godina suočavao u emigraciji. Njegov jezik, rečenica pokazuju kako i naoko banalne teme jezik kojim se koristimo može učiniti velikom književnošću. Dakako, ovaj roman nikada nije postao filmski predložak.

7. Štefica Cvek u raljama života
Dubravka Ugrešić, 1981.

Velika književnost može ujedno biti i zabavna. To nam dokazuje ovaj roman krojen po svim postmodernističkim zakonitostima kojima se istovremeno, u nekim detaljima, ruga. I ta prividna jednostavnost, ta lakoća kojom knjiga flertuje s čitateljem pokazatelj je autoritativnog majstorstva. Ovaj roman je pak postao predložak za film koji je napose i snimljen i gotovo je jednako zabavan. No, u odnosu na knjigu film snimljen po njoj ne bih mogao nazvati remek-djelom koje po sebi postavlja kanon u okviru jedne kulture omeđene jezikom.

8. Fama o biciklistima
Svetislav Basara, 1987.

Ovo je još jedno, po meni, kanonsko djelo ovdašnjih književnosti. Na izvjestan

način knjiga je i proročanska s obzirom na to da je barem jedan dio svijeta preuzet od strane biciklista koji i promoviraju pedaliranje kao najzdraviji i najodrživiji oblik transporta jer je dobar za nas a ujedno i za okoliš. Osobno, pasionirani biciklizam smatram duševnim poremećajem. Ali svatko ima neki oblik duševne pomaknutosti tako da biciklisti po tome nisu bolesnici osim ako ih ne shvatimo kao jedine duševne bolesnike koji se ponose svojim poremećajem, dapače pokušavaju ga prenijeti i na druge. Svetislav Basara ovim romanom otvara svoj književni put ljestvicom postavljenom na nedostižnu visinu za dobar dio suvremenih autora. Ujedno, Basaru smatram jednim živim književnim klasikom ovih prostora iza kojeg će ostati kanon, jedan, za ove književnosti, nov, svjež pogled na literaturu i njenu ulogu u društvu.

9. Tišine
Meša Selimović, 1961.

Gorak roman koji govori o ratnom pobjedniku koji to nije. Gorka priča o pobjedi koju smo izvojevali uz mnogo osobnih, za pojedinca nenadoknadivih, gubitaka. Samoća u vremenu masovnog revolucionarnog zanosa. Čovjek u duševnom stanju koje ne može zaliječiti niti ljubav jer bi, smatra junak ove priče, njegova „bolest“ bila osnova, temelj tog odnosa. Ako bi partnerica u odnos ušla u ulogu njegovateljice, junak bi za opstanak odnosa umjesto da ga se rješava morao negovati vlastito rastrojstvo. Stilski, Selimović u „Tišinama“ još nije uzeo zamah po kakvom ga veći dio čitatelja poznaje ali već ovdje vidimo izuzetnog nijansera i poznavatelja ljudske duše. Ili, da pojednostavim, Meša Selimović se već u ovom radnom djelu pokazuje kao vrstan psiholog.

10. Grozdanin kikut
Hamza Humo, 1927.

Iako se ovaj roman smatra primjerom ekspresionističke literature, ja bih ga nazvao hamsunovskim. Zamislite Knuta Hamsuna na Mediteranu, seoski ambijent, patrijarhalni odnosi i strast, tjelesnost koja se otima svim nametnutim formama odnosa i takozvanog morala. Humo je prepoznat kao pjesnik, a i to nedovoljno, i mišljenja sam da bi za dobro ovdašnje kulture valjalo ponovno vrjednovati njegov ne tako mali prozni opus.

Olja Bećković

Novinarka, voditeljka, glumica, autorka „Utiska nedelje“

1. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
2. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
3. Dragi moj Petroviću
Milovan Danajlić, 1986.
4. Arzamas
Ivana Dimić, 2016.
5. Mamac
David Albahari, 1996.
6. Tvoj sin, Haklberi Fin
Bekim Serjanović, 2015.
7. Ljepši kraj
Bekim Serjanović, 2010.
8. Deca
Milena Marković, 2021.
9. Bašta, pepeo
Danilo Kiš, 1965.
10. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.

Dr Vladimir Kostić

Lekar u penziji, bivši predsjednik SANU

Poziv da se i sam izjasnim o 10 meni najznačajnijih „domaćih“ romana doživio sam kao smišljeni poziv priređivača ankete jednoj laičkoj osobi iz podgrupe „vox populi“, koja sem amaterskog žara nema nikakve ekspertize u književnosti, pogotovo ne one da pravi hijerarhije (sačuvaj me Bože hijerarhija!). Stoga sam se, svestan svojih neuporedivih ograničenja, opredelio samo za mrtve autore iz dva razloga: prvo, ionako bi bili velika većina (voleo bih da živi književnici prihvate da sam ih prevideo usled zaostajanja u čitanju, koga se stidim), i drugo, zbog činjenice da su mrtvi autori izgleda ipak manje osetljivi na grehove naše subjektivnosti. Moj metodološki pristup izboru jednostavno se zasnivao na psihosomatskim posledicama čitanja pojedinih

romana, tipa dužine stezanja u sredogrudi ili stomaku, nedefinisanog stanja neodlučnosti, pa čak i privremene obamrlosti, broju uspešnih ili neuspešnih ugrađivanja pročitanih delova u budno snevanje – s obzirom na to da se veliki deo ovih simptoma u životu starijih pojedinaca javlja i iz sasvim drugih razloga nego što bi to bilo samo čitanje romana, nije nekorektno zaključiti da je moja metodologija potpuno pogrešna i neupotrebljiva. Bilo kako bilo, samo da se oni kojih se nisam setio ne naljute i ne prestanu da pišu za ovakve neozbiljne čitaocce.

1. Travnjčka hronika
Ivo Andrić
2. Seobe
Miloš Crnjanski
3. Povratak Filipa Latinovića
Miroslav Krleža
4. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović
5. Peščanik
Danilo Kiš
6. Uvod u drugi život
Mirko Kovač
7. Deobe
Dobrica Ćosić
8. Tetralogija dnevnika
Peja Grujovića
Mihailo Lalić
9. Sudbina i komentari
Radoslav Petković
10. Tvrđava
Meša Selimović

Aleksandar Misojčić

Psihijatar i psihoterapeut, autor knjige „Sve ono što jesmo“ (u izdanju Nedeljnika)

1. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.

Po mom mišljenju najbolji roman napisan na našem jeziku. Neponovljiva atmosfera prvog čitanja. Još čuvam prvi primerak sa podvučenim rečenicama koje su mi tada bile važne. Važne su mi i danas.

2. Očevi i oci
Slobodan Selenić, 1985.
- Meni najdraži srpski roman. Najveće životne drame nisu između neprijatelja, a najdublji tragovi istorije ostaju među najbližima.**

3. Nečista krv
Bora Stanković, 1910.

Spora težina juga. Dert, vrelina, ćutanje i sudbina.

4. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.

Vlast nije samo politika, vlast je i priča o ljudskoj prirodi.

5. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.

Prerano pročitane „Seobe“ ostale su mi u sećanju kao teške. Krajnje je vreme da im se vratim. Zato je izbor onaj „lakši“ Crnjanski. Ipak, za mene će zauvek ostati „Mizera“ i „Lament nad Beogradom“.

6. Bezдно
Svetlana Velmar-Janković, 1995.

Psihologija ljudi koji na svojim plećima nose istoriju. Veliki istorijski događaji i lični tereti.

7. Život čoveka na Balkanu
Stanislav Krakov

Prijatelji su mi govorili da ovu knjigu moram da pročitam. Bili su u pravu. Lektira.

8. U potpalublju
Vladimir Arsenijević, 1994.

Knjiga o generaciji koja je odrasla očekujući jedan život, a dočekala sasvim drugi. Priča o mojoj mladosti.

9. Komo
Srdan Valjarević, 2006.

U ovoj knjizi nisam pronašao svoju generaciju, pronašao sam sebe. Treći „svoj“ roman čekam. Samo još malo da ostarim.

10. Ukop oca
Mladen Markov, 2002.

Jedan od tih romana koji ostanu u čitaocu. Odnos oca i sina, večita tema.

Srdan Dragojević

Režiser, autor tri zbirke pesama i najmanje dva bestseler

1. Levitan
Vitomil Zupan, 1982.
2. Crveni petao leti u nebo
Miodrag Bulatović, 1959.
3. Pesma
Oskar Davičo, 1952.
4. Treće poluvrijeme
Emir Imamović, 2014.
5. Smrt devojčice sa žigicama
Zoran Ferić, 2002.
6. Što je muškarac bez brkova
Ante Tomić, 2000.
7. Naš čovek na terenu
Robert Perišić, 2007.
8. Zadah tela
Živojin Pavlović, 1982.
9. Peščanik
Danilo Kiš, 1972.
10. Kako upokojiti vampira
Borislav Pekić, 1977.

DŽEGER JE OPET LJUT

Slušali smo pre vas *Foreign Tongues*, novi album Rolingstonsa

Pedeset godina nakon mog prvog kupljenog albuma Rolingstonsa ovaj bend je i dalje briljantan, a ja pišem o njima i njihovom novom albumu koji izlazi 10. jula i za to dobijem platu koju velikim delom i dalje spucam na muziku i oko nje

Piše Branko Rosić

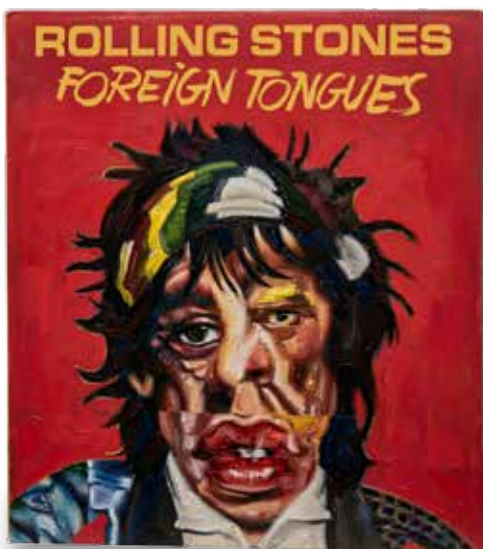
Patim od simbolike, od elipsi, događaja koji se zaokruže, ponove, ukažu... Iz mojih zvučnika dopire *Foreign Tongues*, novi album Rolingstonsa koji će se zvanično pojaviti sutra, 10. jula. Zahvaljujući Universal Serbia iz svetske centrale Universala stigao mi je link „confidential” i novi album koji slušam pre ostalih, a zapravo uz već nekoliko svetskih redakcija u čiji inbox se ulio isti link.

Moja prva ploča Rolingstonsa bio je album *Black and Blue* iz 1976. i nju mi je kupio otac, a sada ravno pola veka kasnije osećam se povlašćeno jer slušam pretpremijerno Stonse. I to je ta elipsa, i da je štrikliram pre nego što krene otvarajuća *Rough and Twisted*. Što bi se reklo šahovski, „sjajno otvaranje za Stonse”, i negde je sve tu skockano, stonski skockano, onaj *salunski* brzi klavir, usna harmonika i pršteće gitare. U već sledećoj pesmi, *In the Stars* sa još stonskim gitarama, naježim se. Pomislim: čoveče, zar je moguće da Džeger i Ričards imaju osamdeset i tri godine? I već na toj drugoj pesmi jasno je ono što će biti još jasnije na kraju albuma – ovo je potentan album a ne neko dokonno odradivanje tipa „Eto skupimo se mi nekadašnji maturanti Treće gimnazije pa odemo nedeljom na...”

Na *Jealous Lover* uz Džegerov isprekidani tipičan polukrešćeći polufalset volkal gde mačije preskače i urlikne.

U pesmi *Mr Charm* oni su žestoki, visokooktanski rasplamsavaju refrenski karakter albuma. I ovde je ono što karakteriše novi materijal. Džeger je angažovan, osvrće se na svet, na aktuelnu Ameriku, opali po Masku. Meni se pričinilo da urla Mr Trump.

U sledećoj numeru *Divine Interventi-*

Džegerova lirika na novom albumu je angažovana i aktuelna, opaljuje po savremenom svetu ali ne kroz usta nostalgичnog starkerle već nekog ko je zabrinut kuda sve stvari idu

on opisaće milijardere koji beže i grabe ka svojim bunkerima na nebu. Dok se njegov kolega iz arhineprijateljskih Bitlsa – Pol Makartni na svom novom i odličnom albumu *The Boys of Dungeon Lane* vratio u prošlost na autostopiranje sa Lenonom i Harisonom i još mnogo toga iz sirotinskog kvarta Liverpula, Džegerova lirika na novom albumu je angažovana i aktuelna, opaljuje po savremenom svetu ali ne kroz usta nostalgичnog starkerle već nekog ko je zabrinut kuda sve stvari idu. Ono što je zajedničko za nove Stonse i Makartnija jeste isti producent – Endru Vat koji je svu tu žestinu prilepio i oblikovao držeći se da je Makartni Makartni

a Stonsi su Stonsi. On je radio i prošli album „kamenja” – *Hackney Diamonds* zadržavajući kvalitet prethodnog. I da, na ovom albumu Stonsa je gost Pol Makartni. Pre nekoliko dana Kit Ričards je rekao za svog kamara-da Mika Džegera da ima toliku energiju i da nikada neće stati (kotrljajuće kamenje?). I ja sam pomislio nešto slično gledajući Džegera poslednje dve godine. Protekle fudbalske sezone često je bodrio svoj Arsenal u šampionskoj godini. Mislim da je sve to bila potreba da se isprazni ta stalna povišena energija i da je to kompenzacija za prolongiranu turneju koja je i dalje neizvesna zbog nedostatka želje (i zdravstvene forme) Kita Ričardsa za nju. Naravno da su i Ričards i Vud spremni da ga prate uz armirani saund Endrua Vata i sada već bespre-

kornu ritam sekciju – basista Deril Džons i bubnjar Stiv Džordan. Od gostiju, pored Pola Makartnija, tu je Stiv Vinvud, Robert Smit iz The Cure, ali i Bruno Mars?!

Never Wanna Lose You je ono disko-fank pumpanje basom omaž Stonsima s kraja sedamdesetih i tradicionalno za ovaj album odličan refren. Veoma pitak i hitičan. *Hit Me in the Head* zaista je takav uz otvaranje rifovima koji te zakucaju i nešto kao vožnja luna-parkom na pragovima Vudove i Ričardsove gitare.

Foreign Tongues je odličan album i logičan nastavak briljantnog prošlog *Hackney Diamonds* zbog kojeg sam se kao i Stonsi slikao ispred Hackney Theater, pored opštine u kojoj se udala Charli XCX a ja krenuo na koncert Oasis na Vembliju. Pedeset godina nakon mog prvog kupljenog Stons albuma ovaj bend je i dalje briljantan, a ja pišem o njima i za to dobijem platu koju velikim delom i dalje spucam na muziku i oko nje. **N**

Zašto su svi tako čudni? Zašto me ljudi u prodavnici gledaju?

Britanska zvezda je pred svoj koncert u Beogradu pričala o saradnji sa Mikom Džegerom i Ringom Starom, zašto je njen prijatelj legendarni Džef Bek imao veću tremu od nje, kako je u dokumentarcu o FK Liverpoolu tražila svog oca i pozvala srpske fanove Liverpoola da dođu na koncert i zajedno s njom otpevaju „You'll Never Walk Alone“

Razgovarao Branko Rosić

Britanska zvezda, pevačica i kantautorka Joss Stone održaće 22. jula koncert u Luci Beograd. Joss je hvaljeni i nagrađivani debi album „The Soul Sessions“ objavila sa samo 16 godina. Usledile su Gremi i Brit nagrade i tiraži albuma u više od petnaest miliona primeraka. Sarađivala je sa legendama poput Jamesa Browna, Burtina Bacharacha, Stevieja Wondera, Stinga, Vana Morrisona, Jeffa Becka, Micka Jaggera i sakupila više od milijardu strimova samo u SAD.

Izuzetno šarmantna započela je naš razgovor sa „Lepo je videti tvoj smeh“, ja sam odgovorio sa „Takođe“ usput glumeći eksperta za severnoengleski industrijski art, a završili smo sa fudbalom.

Sa svojim prvim albumom ostvarila si veliki uspeh, kako u prodaji, tako i u popularnosti. Isto se desilo i

sa drugim albumom. Da li si osećala pritisak tog ranog uspeha i pitala se šta treba da usledi?

Bila sam jako mlada, imala sam 16 godina. Nisam imala sa čim to da uporedim, nikada pre toga nisam imala drugi posao. Samo sam radila svoj posao. Mislim da nisam ni shvatala koliko je to uspešno jer nisam imala mobilni telefon na kom bih to pratila. Nije bilo društvenih mreža. Išla sam sa svirke na svirku, a kada bih se posle nekoliko meseci vratila kući, pitala bih se: „Zašto su svi tako čudni? Zašto me ljudi u supermarketu gledaju?“

Nije mi bilo jasno, mislila sam da je to baš čudno. Tada sam shvatila da je to postala ozbiljna stvar i da je to uspeh, ali sam takođe pomislila: „Ovo je prilično neprijatno.“ Jer ja sam zapravo samo htela da pevam.

Bio je to vrlo zanimljiv period. Takođe, bila sam tinejdžerka; nisam bila

samo osoba kojoj se to desilo, već tinejdžerka kojoj se to desilo. A tinejdžeri su vrlo nesigurni i brinu se oko svega. Bilo je tu puno hormona i briga. Bio je to zanimljiv period, ali drago mi je što se desio dok sam bila tako mlada, jer sam naučila šta volim, šta ne volim, šta želim da zadržim, a šta ne. Tako da je to bila dobra lekcija za mene.

Dolaziš u Beograd 22. jula. Da li se sećaš svoje prethodne posete Srbiji?

Sećam se, da, i mnogo mi se svidelo. Ljudi su bili divni i sve je bilo prelepo. Drago mi je što dolazimo ponovo. Veoma smo srećni što imamo priliku da se vratimo, ne dobija svako šansu da ponovo dođe u Beograd.

Kako je bilo sarađivati sa legendama kao što su bubnjar Bitlsa Ringo Star i jedan od najboljih gitarista sveta slavni Džef Bek?

Znaš šta? Džef Bek mi je bio veoma dobar prijatelj, a Ringo Star je bio stvarno zabavan. Sa Ringom sam provela malo vremena, onog dana kada smo pisali pesmu, i uglavnom smo se glupirali. Bilo je kao da se igraš sa detetom u pesku. Ali Džefa sam baš dobro poznavala godinama i mnogo mi nedostaje jer je bio neverovatan čovek. Veoma sam blagoslovena i srećna što sam provodila vreme s njim.

Bio je veoma skroman. Nije ni znao koliko je talentovan. Bilo je čudno, on bi pred svirkom imao veću tremu nego ja, ako je to uopšte moguće.

A šta je sa još jednom zvezdom, kako je bilo kada te je Mik Džeger pozvao da se pridружиš bendu?

Aha, misliš na bend SuperHeavy sa Mikom Džegerom? Da, zapravo me nije pozvao Mik. Pozvao me je Dejv Stjuart...

Iz grupe Eurythmics?

Da, Dejv iz Eurythmicsa. On je jako dobar prijatelj sa Mikom Džegerom i došao je na tu ideju. Pretpostavljam da su se okupili i odlučili koga žele u bendu. Dejv me je nazvao i rekao: „Džoslin, imam ovu ideju. Stvarno želim da napravim bend. Hoćeš li biti u njemu?“ Rekla sam: „Da, volela bih da budem u tvom bendu. Nikad ranije nisam bila u takvoj grupi.“ A on na to: „Želiš da znaš ko je još u bendu?“ Rekla sam: „Pa, okej, naravno. Reci mi.“ A on: „Pa, tu će biti Mik.“

Znala sam da je on dobar prijatelj sa Mikom, a upoznala sam ih obojicu u isto vreme, s tim da sam više vremena provodila sa Dejvom.

Zatim je rekao: „Dolazi Mik, dolazi Demijan Marli i dolazi A. R. Rahman.“ Ja sam bila u fazonu: „Okej. Hoćete da budem devojkica u bendu? Jedna jedina devojkica?“ Bila sam toliko uzbuđena. Bilo je to kao da te izaberu za neku predstavu ili film. Bilo je baš kul.

Mnoge zvezde su snimile božićni album. Šta je tebe privuklo da i ti napraviš božićni album?

Godinama sam želela da napravim božićni album, a mislim da to ranije nisam uradila jer nisam htela da napravim neko „ljigavo sr.nje“. Zato što mnogi prave božićne albume, i retko su sjajni, retko su prelepi. Često budu prosto loši, i uvek se razočaram. Mislim da je to zbog

Nisam bila samo osoba kojoj se to desilo, već tinejdžerka kojoj se to desilo. A tinejdžeri su vrlo nesigurni i brinu se oko svega

mog ukusa. Volim staru muziku. Zato sam sebi rekla: „Neću to da radim osim ako ne mogu da imam pun orkestar tako da to bude nešto prelepo što možeš da puštaš u pozadini tokom cele praznične sezone, a da ne bude iritantno.“

Konačno sam dobila priliku za to. Čovek koji je izdao prva dva albuma koja si pomenuo, izdao je i ovaj božićni sa punim orkestrom i da uradim tačno onako kako sam želela, i zaista je prelep album na koji sam ponosna. Obožavam ga, ali to nije neki zabavan, praznični, parti album.

Znam da svi imaju različit doživljaj Božića. I svako želi da čuje drugačiji zvuk tokom praznika. Ja volim onaj božićni ugođaj Frenka Sinatre i Neta Kinga Kola. To sam zapravo pokušala da napravim, nešto što podseća na to.

A kada govorimo o Božiću, Božić u Nešvilu i Božić u Kentu... Da li ti ikada nedostaju Devon ili Kent dok živiš u Nešvilu?

Nedostaje mi Dover. Stvarno mi nedostaje. Tamo sam rođena i živela sam tamo do svoje osme godine. A onda sam se preselila u Devon, gde sam zapravo provela celu svoju mladost. Ali i dalje mi nedostaje Dover. Sećam se Božića u Doveru sa tetkom i tečom. Moje detinjstvo je nekako podeljeno. Podeljeno je između Dovera i Devona, a to su dva vrlo različita mesta. Devon je više seoski kraj, sa ovcama, kravama i pticama koje ti pevaju na uvo, dok je Dover urbaniji. Nije baš veliki grad, ali je grad, i ujedno je luka. Pa je nekako malo grublji oko ivica, što mi se sviđa. Humor je tamo malo drugačiji i ljudi su jako duhoviti.

S druge strane, ljudi iz Devona su veoma nežni i slatki, to je drugačija energija. Ali kada sam bila u Tenesiju, mislim da sam osetila taj „Devon“ vajb, jer su tamo ljudi bili u kantri stilu, veoma slatki i ljubazni, ali niko od njih nije bio moja porodica. Nisam ih poznavala dvadeset godina i upoznala sam ih prošle nedelje. Potrebne su godine i godine da

se stvore prave, istinske veze. I ja to prepoznajem.

Koji je tvoj omiljeni engleski fudbalski klub?

Liverpul mi je omiljeni klub! Moja baka, tatina mama, rođena je u Liverpulu. A moj tata je bio na onoj utakmici u Istanbulu.

Stvarno? Protiv Milana?

Da, protiv Milana, i bukvalno smo sinoć gledali dokumentarac o tome. Muž i ja smo ga gledali, a ja sam pisala tati poruke: „O moj Bože, gledam dokumentarac i tražim te, da li si u publici?“ A poslednja rečenica dokumentarca je tako dobra.

Ako te to zanima, moraš ga pogledati. Najbolji je. Poslednja rečenica je čist *mic drop* momenat. Ne želim da ti pokvarim, samo ga pogledaj. Ako voliš fudbal, moraš ga pogledati. Odličan je. I toliko sam ponosna jer je to, naravno, moj tim. Sviđa mi se ta „duša“ fudbala.

Ovo su godine ekspanzije ženskih pop zvezda. Da li imaš neku omiljenicu? Bili Ajliš, Čarli XCX, Lord?

Volim Bili Ajliš, ali znaš koga jako volim? Volim Raye. Ima odličan glas. A čula sam i još jednu devojkicu pre neki dan. Zove se...

Olivija Din?

Da, Olivija Din! Obožavam Oliviju Din. Mislim da je preslatka. Volim je jer je vrlo ženstvena, ima tu neku slatku, nežnu ženstvenost i istovremeno snagu.

To je kul i svaka devojkica želi da bude takva. Ne želimo da izgubimo svoju ženstvenost dok se držimo svoje snage, a možeš imati i jedno i drugo, i mislim da je Olivija Din baš to. Mislim da je ona i jedno i drugo. I vrlo je inspirativno za mlade devojkice da to vide. Moram više da pratim šta je trenutno aktuelno. Ali ako je nešto dobro, obično mi pošalje neko od prijatelja, pa ne moram da slušam gluposti.

Hvala ti puno. Dobro došla u Srbiju!

O, hvala ti puno. Jako sam uzbuđena što ponovo dolazim u Srbiju.

Možda će i mnogo navijača Liverpula iz Srbije doći na tvoj koncert.

E to bih baš volela! Mogli bismo svi da pevamo „You'll Never Walk Alone“. **N**

Najpoznatije tajno venčanje svih vremena

Taylor Swift i Travis Kelce rekli su „da“ jedno drugom u Madison Square Gardenu

Piše Ivan Radojčić

Bio je to prizor koji ne bi odu-
dario ni od scene opevane u
nekoj njenoj pesmi.

Vladale su rekordne vru-
ćine tih dana na Menhet-
nu, a ulice su vrvele od mornara koji su
doputovali zbog Fleet Weeka, fudbal-
skih navijača iz celog sveta koji su stigli
na Svetsko prvenstvo, kao i turista koji su
došli da vide istorijske jedrenjake usidre-
ne u luci povodom Dana nezavisnosti.

A onda, u okolini Madison Square Gar-
dena, karavan slavnih ličnosti iz goto-
vo svih sfera javnog života – od kojih su
mnogi doputovali sa svih strana sveta
zbog Taylor Swift i njenog sadašnjeg su-
pruga Travisa Kelcea, a da pritom gotovo
ništa nisu znali o samom događaju.

Baš kao i Met Gala, druga čuvena nju-
jorška zabava zbog koje prestonica pla-
nete stane na jedno veče, i ova je okupila
pažljivo osmišljenu i impresivno razno-
liku listu zvanica koje su pristizale jed-
na za drugom u crnim kombijima mar-
ke Sprinter.

Ovde Karlie Kloss i Josh Kushner; tamo
Hugh Grant. Ovde članovi Kansas City
Chiefsa; tamo Bradley Cooper i Gigi Ha-
did. Ovde Sombr; tamo George Stepha-
nopoulos. Ovde Nikki Glaser; tamo Da-
kota Johnson.

Sušтина je upravo u toj mešavini, a te-
ško je zamisliti moćniji spoj od ovog na

celeb svadbi godine upriličenoj u ikonič-
nom MSG, bastionu moći entertainment
industrije. Bio je to možda najjavniji mo-
gući ambijent, a istovremeno i najprivat-
nije venčanje slavnih u poslednje vreme,
potpuno obavijeno velom tajne.

Sama proslava odvijala se iza zatvorenih
vrata, uz strogu zabranu korišćenja tele-
fona i društvenih mreža, ali je podjedna-
ko opčinila publiku koja je ostala napo-
lju, željnu da makar posredno učestvuje
u spektaklu, komentarišući ko je stigao s
kim i šta je ko obukao. Nekoliko kilome-
tara dalje, na Franklin Streetu u TriBeCi,
ispred rezidencije Taylor Swift, vladala je
znatno mirnija atmosfera. Nekolicina fa-
nova ipak je prkosila vrelini kako bi foto-
grafisala kuću, dok su ulicu obezbeđivala
brojna vozila njujorške policije.

Obezbeđenje je bilo izuzetno jako,
uključujući i policajce u taktičkoj opre-
mi. Grupe Swiftie fanova okupile su se
iza metalnih ograda ispred Gardena, gde
su radnici danima unazad, uprkos nesno-
snim vrućinama, istovarivali hranu, de-
koraciju i sav potreban materijal za Taylo-
rinu i Travisovu basnoslovnu terevenku.

Možda je najveće iznenađenje bilo ime
osobe koja ih je venčala: Adam Sandler.
Predstavnik za štampu Taylor Swift po-
tvrdio je da su ceremoniji u Madison Squ-
are Gardenu prisustvovali i Austin Swift,
pevačin brat, koji je imao ulogu njenog

„čoveka od časti“, kao i Jason Kelce, koji je
bio kum svom bratu.

Postojali su i nagoveštaji da će komi-
čar imati važnu ulogu na venčanju. San-
dler je u četvrtak viđen u Madison Squ-
are Gardenu, gde ga je britanski tabloid
The Sun fotografisao kako unosi torbu sa
odelom uoči male probne večere održa-
ne u jednom od pozorišnih prostora unu-
tar kompleksa.

Među zvanicama nije bilo teatralnih
kostima niti modnih ekstrema. Glasi-
ne da će cilindri i duge operetske rukavi-
ce biti obavezni pokazale su se netačnim.
Umesto teme koja balansira između ele-
gancije i apsurdna, strogi black-tie kodeks
oblačenja omogućio je gostima da jed-
nostavno izgleđaju svečano onako kako
sami smatraju da treba.

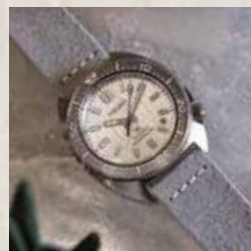
Spektakularni prikazi bogatstva posled-
njih godina nisu nailazili na odobravanje
u svetu ophranom ratovima, inflacijom,
rastom cena goriva i drugim društvenim
krizama. Dovoljno je setiti se Jeffa i La-
uren Bezosa, čije je venčanje u Veneciji u
junu 2025. postalo simbol ozloglašene ra-
skoši oligarha i ego trip nad tripovima.

Taylor Swift je, međutim, i ovoga puta
pokazala političku i medijsku pronicljivi-
nost. Već u četvrtak ujutru objavila je da
donira 26 miliona dolara brojnim huma-
nitarnim organizacijama širom Njujorka,
uključujući banke hrane i SPCA. **N**

X two stitch straps

By watch enthusiasts
for watch enthusiasts.

Highest quality
leather watch straps.

Handmade.

SATOVIIINAKIT
.SHOP

shop.satoviinakit.rs

SKENIRAJ I PORUČI

Jedna ulaznica, jedna poruka, milioni razloga za osmeh

ODIGRANE ČETIRI PREMIJERE U PRODUKCIJI FONDACIJE MOZZART
I DONIRANO VIŠE OD 11.000.000 DINARA

P ostoje sezone koje pamtim po velikim predstavama, snažnim glumačkim ostvarenjima i dugim aplauzima. Ali postoje i one retke, posebne sezone koje ostavljaju trag mnogo dalje od pozorišne sale – u životima ljudi kojima je pomoć bila najpotrebnija. Upravo takva bila je sezona novog gradskog teatra na Dorćolu – Teatra humanosti Fondacije Mozart, gde su se umetnost i humanost susretale iz večeri u več, dokazujući da pozorište nije samo mesto emocija, već i mesto nade.

Svaki dolazak u novo gradsko pozorište u Cara Dušana 35 nosio je sa sobom i plemenitu misiju. Jedna ulaznica značila je jednu poslatu humanitarnu SMS poruku za

lečenje Jovana, Elene, Slobodana, Darije, Marijane... a svaka poslata poruka postajala je mnogo više od simboličnog gesta zahvaljujući Fondaciji Mozart, koja je svaki prikupljeni iznos udvostručavala. Tako su se svetla reflektora pretvarala u svetlost podrške, a svaka predstava u novu priliku da zajedno učinimo dobro. Rezultat ove zajedničke priče o humanosti jesu 5.830.000 dinara prikupljenih za lečenje građana, kao i više od pet miliona dinara pomoći namenjene Univerzitetској dečjoj klinici Tiršova i KBC „Dragiša Mišović“.

Tokom meseci ispunjenih vrhunskim pozorišnim ostvarenjima, scena Teatra humanosti ugostila je neka od najznačajnijih imena domaće glumačke scene, ali i pokazala da umetnost svoju najveću vrednost

dobija onda kada inspiriše zajedništvo, empatiju i veru da zajedno možemo da menjamo svet na bolje.

Sezonu je otvorila predstava „Prah“, snažna i emotivna drama koju su maestralno izneli Nataša Ninković i Zoran Cvijanović. U nastavku su usledile brojne večeri za pamćenje. Publika je sa velikim interesovanjem pratila predstavu „Anđela“, u kojoj su glavne uloge tumačili Mima Karadžić, Goran Šušljik i Staša Nikolić, dok su „Zagonetne varijacije“ još jednom potvrdile zašto su među omiljenim komadima pozorišne publike.

Posebno mesto zauzela je predstava „Uspomene Sare Bernar“, koju je svojim neponovljivim talentom i harizmom obeležila čuvena Tanja Bošković. Veliku pažnju publike privukla je i predstava „Svlačenje“, duho-

vit i emotivan komad u kojem su briljirale Jelica Sretenović i Katarina Žutić. Na repertoaru se našla i snažna drama „Bogojavljenje“, u kojoj su Svetozar Cvetković, Milovan Filipović i Nebojša Milovanović doneli upečatljive glumačke kreacije koje su publiku ostavljale bez daha.

Na sceni Teatra humanosti gostovale su i izuzetne predstave Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada – „Zajedno“, „Lutka sa kreveta broj 21“ i „Jazavac pred sudom“, donoseći publici raznovrsne umetničke poetike i snažne pozorišne doživljaje.

Među naslovima koji su ostavili posebno snažan trag izdvojili su se „Dečije povrede“, predstava u kojoj su Vuk Kostić i Sloboda Mićalović kroz izuzetno partnersko glumačko ostvarenje doneli priču o ljubavi, odrastanju i životnim raskršćima, kao i „Frenki i Džoni“, emotivna i duhovita predstava koju su maestralno izneli Sloboda Mićalović i Igor Đorđević, osvojivši publiku iskrenošću i snagom svojih interpretacija.

Na novoj gradskoj sceni izvedena je i jubilarna monodrama „Naši dani“, kojom je Rale Milenković još jednom potvrdio status jednog od najautentičnijih i najznačajnijih glumačkih stvaralaca naše scene. Ovo izvođenje predstavljalo je svojevrsnu krunu dugogodišnjeg umetničkog puta i susret publike sa delom koje ne gubi na aktuelnosti ni posle mnogo godina.

Posebnu dimenziju sezoni dale su i brojne književne i pesničke večeri koje su potvrdile da Teatar humanosti nije samo mesto susreta sa pozorištem, već i sa najlepšom pisanom rečju. Publika je sa velikim interesovanjem pratila večeri posvećene poeziji i književnosti sa Mirjanom Bobić Mojsilović, akademikom Matijom

Bečkovićem i pesnikom Markom Miloševićem, koji su svojim stihovima, pričama i promišljanjima stvarali nezaboravne trenutke bliskosti između umetnika i publike. Posebnu notu repertoaru dalo je muzičko veče Nikole Koja i benda Girls, Boys & Toys pod nazivom „Kako sam prestao da pevam pod tušem“ za koje se tražila karta više.

Posebno poglavlje prve sezone Teatra humanosti ispisale su predstave u produkciji Fondacije Mozzart, koje su dodatno potvrdile posvećenost stvaranju kvalitetnog i značajnog pozorišta

Posebno poglavlje prve sezone Teatra humanosti ispisale su predstave u produkciji Fondacije Mozzart, koje su dodatno potvrdile posvećenost stvaranju kvalitetnog i značajnog pozorišta.

Svetla pozornice obasjala je prva premijera predstave „Bašta sljezove boje“ u režiji Egonu Savina i maestralnoj izvedbi Nebojše Milovanovića. Ovaj susret književnog klasika i vrhunske glumačke interpretacije doneo je publici večeri pune emocija, nostalgije i lepote. Svaka karta bila je pomoć Fondaciji NORBS plus koja je od prikupljenih sredstava u saradnji sa Fondacijom Mozzart donirala medicinska sredstva Univerzitetnoj dečjoj klinici Tiršova.

U predstavi „Španska pita“, briljantna ženska postava koju čine Isidora Minić, Dragana Mićalović i Ivana Zečević, pod rediteljskom palicom Irfana Mensura, hrabro i upečatljivo otvorila je ozbiljnu i složenu temu. Predstava je publiku istovremeno dirnula do suza, nasmejala i podstakla na duboko promišljanje.

Svoj pozorišni život započeo je i komad „Ljubinko i Desanka“ po tekstu Ace Popovića. Sjajni glumački trio – Janko Cekić, Aleksandra Vulanović i Ljubomir Bandović – uz rediteljski pečat Gorana Šušljika, stvorio je komediju koja se vešto poigrava granicama između smeha i tuge, stvarnosti i iluzije.

Publiku je posebno obradovao i povratak Darka Bajića pozorišnoj režiji. Posle kulturnih ostvarenja „Crni bombarder“ i „Sivi dom“, jedan od najznačajnijih autora domaće filmske i pozorišne scene predstavio je komad „Rejting tajm“. Njegova režija i adaptacija teksta Mire Ojdanić doneli su savremen, vizuelno upečatljiv i dramaturški slojevit komad, u kojem su zapažene uloge ostvarili Ana Franić, Srđan Karanović, Tamara Šuštić i Darija Vučko.

I dok se spušta zavesa na prvu uspešnu sezonu novog gradskog teatra, ostaje saznanje da je Teatar humanosti uspeo da spoji ono najvrednije – vrhunsku umetnost i humanost. Svaki aplauz bio je podrška, svaka predstava pružena ruka, a svaka poruka nada nekome kome je bila najpotrebnija.

Zato ova sezona nije završena poslednjim izvođenjem. Ona nastavlja da živi u izlečenim osmesima, pruženoj pomoći i veri da pozorište, kada mu se pridruže ljudi velikog srca, zaista može da menja svet. A novi naslovi čekaju vas na dobro poznatoj adresi već od septembra kada humanost nastavlja da cveta u Cara Dušana 35 na Dorćolu.

Еуромедик на 15 локација

1

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

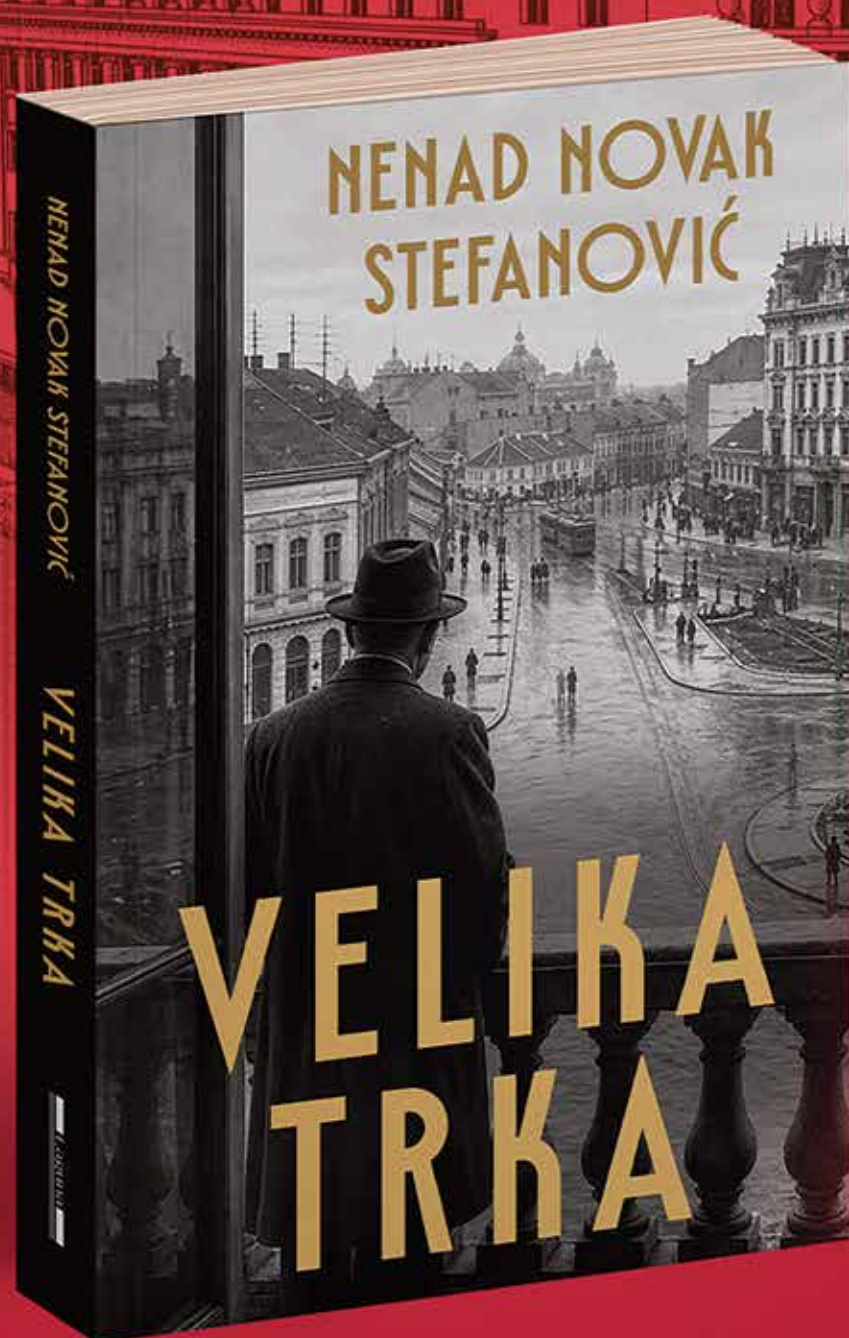
ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

BEOGRAD JE PRED RATOM

Islednik
Krsta Pavlović
pokušava da
reši ubistvo
koje je uzdrimalo
čitav grad.

Laguna

O NOVOM ALBUMU

ZOE KIDA

Svemirska vibracija

Razgovarala Dragana Gaga Bugarčić

Posle uspešnog EP-a „Žena dete“ koji je više okrenut ženama, objavljuješ svoj prvi solo album pod nazivom „Cosmic Delivery“. Oseća se uticaj muzike na kojoj si odrastala, koju privatno slušaš. Kakve su prve reakcije?

Reakcije su zasada sjajne. Ono što često čujem je da se album sluša u cugu, što me posebno raduje. Ljudi ga doživljavaju kao celinu, iako su pesme vrlo različite. Komentariše se malo drugačija produkcija, angažovaniji tekst, žanrovska eklektika, neka nova muzička atmosfera koju možda nisu očekivali od mene. Meni je važno da album publika doživi kao celovitu, vanvremensku priču koja je napisana da traje. Volela bih da u njemu svaki put pronade nešto novo, neki novi sloj značenja.

Na albumu se smenjuju različite pesme, od angažovanih, do ljubavnih, životnih pesama, pesama za žurke. Da li je takva i Zoe Kida privatno? Koja pesma tebe najviše oslikava?

Istina, potpuno se identifikujem. Odvek slušam raznorodnu muziku i to me je vrlo muzički razgranalo. Bilo bi planski, samim tim *fake*, ograničavati se i sputavati kreativni proces, tako da sam ostavila brisan prostor inspiraciji. Sa muzikom nema kontrole, ona je kao voda koja pronalazi svoj put. Mi dajemo filter, ton, kanalishemo u kom pravcu se kreće taj stvaralački tok koji je tako fascinant i neuhvatljiv. Magija nadahnuća. Inspiriše me život kao takav, ljudske navike, fenomeni današnjice, međuljudski odnosi, karakteri, trenuci, lepota... Kada nešto dovoljno dugo odjekuje u meni, transformišes svoj

oblik kroz muziku. Zato nijedna pesma ne nastaje po unapred zadatoj formuli; svaka je odgovor na osećanja, utiske, doživljaje...

Teško mi je da izdvojim samo jednu pesmu koja me predstavlja, jer svaka osvetljava neki deo mene. Ceo album je, zapravo, screenshot emotivnog trenutka u kom se nalazim. Možda pesma „Cosmic Delivery“ na najbolji način predstavlja moj odnos prema životu i poverenju u unutrašnji glas i daje dominantni ton čitavom albumu.

I dalje si ostala dosledna sebi, slušaš svoju intuiciju, ne prilagođavaš se toliko masovnom ukusu, ne ideš po

principu hiperprodukcije. Da li je to hrabro u današnje vreme?

Ne doživljavam to kao hrabrost, više kao svoj izbor. Mislim da je to put kojim se rede ide, teži je, neizvestan je. Odrasla sam na muzici koja je postavila veoma visoke muzičke i estetske kriterijume: EKV, Idoli, Bebi Dol, Slađana Milošević i mnogi drugi umetnici koji su pokazali da popularna muzika može istovremeno da bude autentična, inteligentna i hrabra. Na neki način osećam pripadnost toj tradiciji. Iako je moja muzika žanrovski drugačija, pokušavam da nastavim ideju da moderna srpska muzika može da bude umetnički relevantna, da ima stav i da ne potceňuje svoju publiku. To je put od kog ne želim da odustanem, bez obzira na trendove ili pritisak hiperprodukcije.

I dalje se priča o promociji albuma, pomerila si i sopstvene granice, a opet ostala autentična, prepoznatljivog muzičkog izraza?

Bilo mi je važno da promocija ne bude samo događaj na kojem će se album samo preslušati i nazdraviti njegovom izlasku. Želela sam da ljudi na trenutak uđu u njegov svet, i svim čulima ga osete. Zato mi nije bilo dovoljno da samo pustim pesme, želela sam da ih oživim i kroz performans, scenografiju i celokupno iskustvo, da prenesem atmosferu, simbole i lična značenja koja su utkana u album. Zahvaljujući neobičnoj arhitekturi Silosa, napravili smo niz zasebnih scena kroz koje su ljudi mogli da se kreću. Svaki segment otkrivao je jednu pesmu sa albuma sa svojom specifičnom atmosferom, tako da publika nije bila samo posmatrač već i učesnik. **N**

Gradovi i himere

VRHUNAC SRPSKOG PUTOPISA JOVANA DUČIĆA

Specijalno za **Nedeljnik** piše književnik, filmski i književni kritičar Đorđe Bajić

Divni Dučić. Božanski Dučić. Neponovljivi Dučić... Nijedan epitet nije dovoljno jak da bi se opisao značaj i domet poezije našeg slavnog pesnika. Ali, da li ste znali da je Jovan Dučić pisao i prozu? Niste? Imajte onda u vidu da je Laguna objavila novo izdanje čuvene knjige „Gradovi i himere“, u kojoj su sakupljeni Dučićevi putopisi sa raznih svetskih destinacija. Njegovi zapisi nas vode u Ženevu, Rim, Atinu, Madrid, Pariz, Jerusalim, Kairo i druge znamenite gradove, ali svako putovanje istovremeno postaje i razmišljanje o umetnosti, istoriji, veri, lepoti, ljudskoj prirodi i prolaznosti civilizacija.

Iako je široj publici najpoznatiji kao poeta vrhunskog lirskog izraza, Dučić je bio i diplomata, esejista, mislilac, dendi i strastveni putnik. Upravo su ta iskustva sa njegovih putešestvija pretočena u ovu jedinstvenu zbirku putopisa. Ali pazite! U „Gradovima i himerama“ čitalac neće pronaći običan turistički vodič niti puki opis znamenitosti. Dučić gradove posmatra kao živa bića sa sopstvenim karakterom, istorijom i dušom. Pišući raskošnim i značenjima bremenitim stilom, Dučić u ovoj svojoj knjizi, kako su kritičari i čitaoci odavno primetili, spaja preciznost diplomate sa senzibilitetom pesnika. Njegove rečenice odišu lepotom jezika, ali i neverovatnom erudicijom, pa se knjiga čita podjednako kao književno delo, istorijska studija i filozofska meditacija.

PRECIZNOST DIPLOMATE I SENZIBILITET PESNIKA

Dučić gradove posmatra kao živa bića sa sopstvenim karakterom, istorijom i dušom. Pišući raskošnim i značenjima bremenitim stilom, Dučić u ovoj svojoj knjizi, kako su kritičari i čitaoci odavno primetili, spaja preciznost diplomate sa senzibilitetom pesnika

Novo Lagunino izdanje predstavlja ovo bezvremensko delo novim generacijama čitalaca i podseća da veliki klasici nikada ne izlaze iz mode. Naprotiv, u vremenu brzih putovanja i površnih utisaka, Dučićevi putopisi nas uče da je pravo putovanje ono koje menja naš pogled na svet. Možda je upravo u tome najveća vrednost ove knjige. „Gradovi i himere“ nisu samo svedočanstvo o mestima koja je Dučić posetio, već i o čoveku koji je umeo da iza spoljašnjeg sjaja gradova otkrije njihovu skrivenu prirodu. Čitajući ove stranice danas, lako ćemo shvatiti zašto Dučićeva proza ni posle gotovo jednog veka nije izgubila ni svežinu ni snagu. Ona nas podseća da prava književnost ne poznaje rok trajanja i da se velikim piscima uvek iznova vraćamo – sa istim divljenjem i novim otkrićima. **N**

Piše Hana Piščević

Bam

Stižu me rokovi sa svih strana, frilens poslovi, neoprani sudovi, načete kolumne, nepročitani mejlovi, neotvorene poruke. Iz ćoška me proganja kutija fugomala kojim treba spasti kupatilo od poplave, omekšali batat i šargarepa koji će se uskoro ubudati. Da ne pričam o kurčlusu misli koji vrišti da izađe napolje iz glave tako što ću sve zapisati. A oko mene rastavljene igračke, mokre barice koje nesrećnim slučajem nisu izvršile u noši, mrvice hleba, otvoreni flomasteri.

More se izazivački šepuri ispod terase, kao da te preklinje da staneš, da žmirkaš kroz trepavice pune sunca i da mu se zaljubljeno diviš. I ja ne znam šta ću pre. Samo premećem taj džak obaveza po glavi, pokušavam da pronađem najbolji redosled ali nijedan nema smisla jer ono što treba uraditi hitno ne može da stane u jedan dan. Uzimam laptop i sedam da pišem. To je ipak i najteže i najlakše. Možda i najvažnije.

Pišem kao da su reči krompiri koje manično čupam iz zemlje. Neki nezreli, neki prezreli, uglavnom grbavi i prljavi. Ne liče ni na šta ali kasnije ću im se posvetiti. Odgurnem laptop da bih joj otela flomaster kojim upravo pokušava da izvrlja kauč, ili da loptu zafrljači s terase, da joj doturim nošu pre nego što ono neželjeno završi na tepihu...

Tim povodom, čudnovate, zvučne, nepostojeće reči završavaju mi u tekstu – pec-pec, bambam, buć, bljak. Isto onako kako mi delići lego kocke nežno plutaju po kafi. Ništa nije za kuknjavu, dovoljno mi je dece prošlo kroz život da znam da je ovo naprosto faza. Ali dovoljno sam sa sobom živela da znam da moja potreba da uradim sve u jednom danu i da istovremeno budem deset i po osoba nije faza. Ta potreba preživela je i sepsu, i rat, i tešku saobraćajku, carski rez i smrt tri kućna ljubimca.

Zaključak je jasan – teže je nositi se sa sobom nego sa detetom. To je bolna istina ali ipak istina. Zato odlučujem da pre-

kinem sve svoje planirane obaveze. Ležem posred terase, na tople pločice, pored nje koja se već rasprostrla na leđima, opuštena kao mačor na haubi. Gledam u more u istu tačku gde i ona. Oduševljena je mojim gestom. Zabavno je kako zamišljamo da će deca biti ponosna na nas što smo zreli i odmereni, a često su najponosnija, a svakako najsrećnija kada se ponašamo upravo kao oni. Oko nas mravi, svaki nosi koliko može da ponese, vredno negde odnose one mrvice hleba.

Mravi su oduvek bili komunisti. Ona se pridiže, primiće svoje mekano telo do mene a onda ponovo leže. Krišom je gledam, kako je vešta u ovom nečinjenju ničega. Deca to rade s takvom lakoćom kao što se bez ogrebotine provuku kroz malu rupu u ogradbi ili pregibaju svoja mala tela u svakakvim pravcima. Ali onda kako porastu i ulete u masu koja juri, te veštine im nećujno ispare. Galeb se sunovraćuje u more u potrazi za plenom, a ona uzbuđeno uperi prst u njega i kaže: „Daj mi!“ Kako je lepo što misli da ja mogu da joj dam pticu iz mora. Što su za nju roditelji i dalje svemoćni. Da je sreća da stvarno jesam, i da stvarno jesu.

U trenutku shvatim koliko je glupo što sam ovu subotu nameravala da provedem u jurnjavi umesto u veličanstvenom dangubljenju. Ali odmah zatim, utrčava druga misao koja me zlokobno podseća da ću već sutra zažaliti što sam sve obaveze odložila za sledeći dan. Koliko je tužno što epifanije tako brzo i lako izblede. Prosvetljenja su sunce ali sunce na kraju dana svaki put zađe.

Nešto tupo me odjednom tresne u slepoćnicu. Uzimam nemili predmet u ruku. Noga od plastične, polomljene bebe. Jebiga. U pravu je. Kakve epifanije, kakvi zalasci, šta serem. Pesimistične, distopijske misli i patološka nesposobnost uživanja u trenutku, isprazno overthinking. Hvala ti, Eni, kao i uvek, ti si toliko pametnija od mene. Ponekad čoveka prosto mora da pogodi plastična noga u glavu da bi se dozvao pameti. **N**

Blago cara Radovana Jovan Dučić

Knjiga mudrosti i lepote velikog srpskog pesnika, jedno od najčitanijih dela srpske književnosti. Riznica poetičnih filozofskih razmatranja o sudbinskim temama koje zaokupljaju svakog čoveka. Izvor znanja i životnog nadahnuća. Knjiga koja generacije čitalaca podstiče na razmišljanje, pruža podršku u teškim trenucima i pomaže svakome ko uroni u njene redove da lakše pronade svoj put. **N**

Jutra sa Leutara Jovan Dučić

U „Jutrima sa Leutara“ Jovan Dučić objašnjava različite pojave pa i apstraktne pojmove (mirnoću, mržnju, ples, ljubomoru, sujetu, strah, razočaranje, rodoljublje, karakter i uljudnost) pomoću grčke i rimske mitologije, istorijskih događaja, znamenitih ličnosti i narodnih umotvorina ne bi li čitaocu bili jasni i opipljivi. **N**

UŽIVO IZ UBER EATS MUSIC HALL, BERLIN

SUEDE

Čas britpopa bez nostalgije

Piše Goran Vojteški

Unajavama aktuelne UK potom i evropske turneje, Suede su insistirali da su u fazi anti-nostalgije, što im je uspešno balansiranim setom pesama koji nas je vodio kroz decenije i karijeru od deset albuma. Veče je počelo dinamičnim nastupom škotskog indie rock benda Swim School. Nije delovalo da je neko u publici slušao njihovu muziku do te večeri, ali siguran sam da su, pored mene, dobili još nekoliko fanova. Ignorisanje publike doživle su mnoge predgrupe i uvek mi je drago da vidim dobru reakciju kakvu su Alis Džonson i ekipa doživeli u hali pred 4.500 ljudi.

Svedenu i mračnu binu ubrzo je ispunila harizma Breta Andersona. Suede koncerti su pre

svega njegov šou. Od konstantnog kontakta sa publikom, što je podrazumevalo i nekoliko šetanja kroz prve redove, do pevanja bez mikrofona Bret nas je, teatralan taman koliko treba, sve očarao i naterao da ga još više volimo i hvalimo. Sama set-lista bila je iskusno složena, i ravno-pravno je predstavila katalog.

Koncert je otvoren sa četiri pesme koje su odlično „popločale put“ za celo veče: „Disintegrate“, „Antidepressants“, „Trash“ i „Animal Nitrate“. „Vozili“ smo se posle toga kroz varijante britpop zvuka, posebno reagujući na „Life Is Golden“ i „So Young“ i završili svi pevajući „Beautiful Ones“.

Sve vreme Bret je, i ovo nije fraza, davao sve od sebe. Trošio se i fizički i emotivno do te mere da je na kraju koncerta izgledao kao da je poliven kofom vode.

Siguran sam da smo na kraju, pogotovo mi stariji fanovi, pomislili na nekoliko pesama koje su nam nedostajale, ali izvođenje svih hitova iz perioda kada je Suede dominirao top-listama bilo bi u suprotnosti sa stavom da poenta nije u nostalgiji. Koncert je trajao prekratkih sat i po. Novije pesme smo zavoleli a stare pevali i na putu do kuće.

Bend je, kao celina, bio kompaktan, pun samopouzdanja koje možete da imate samo kada dobro znate svoj posao i imate plan. Po odnosu prema aktuelnim pesmama i energiji na koncertima verujem da je deo tog plana da bend nastavlja da stvara i nastupa. **N**

Kad znanje sretne praksu

Poseta studenata Rudarsko-geološkog fakulteta kompaniji NIS

Najvrednije lekcije ne uče se samo u amfiteatrima, već i na terenu – naročito ukoliko je u pitanju oblast tehničkih nauka, gde su znanje i iskustvo stečeni praksom dragoceni. Studentima tehničkih fakulteta je potrebno da vide kako izgledaju realni proizvodni procesi, savremeni tehnološki izazovi, kao i na koji način se donose odluke koje utiču na bezbednost, efikasnost i održivost poslovanja. Upravo zato kompanija NIS u okviru svog programa „Energija znanja“, u saradnji sa visokoškolskim ustanovama u Srbiji, organizuje posete studenata partnerskih fakulteta, potvrđujući da najbolji stručnjaci nastaju tamo gde se znanje i praksa susreću. Nedavno su studenti različitih godina Rudarsko-geološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu posetili kompaniju NIS, čime su dobili priliku da „iz prve ruke“ upoznaju radne procese i ljude koji stoje iza njih.

Tokom višednevnih poseta, studenti su obišli Naftne servise kompanije, trening centre NIS-a u Zrenjaninu i Elemiru, kao i Naučno-tehnološki centar NIS-a u Novom Sadu (NTC).

Tokom ovih poseta upoznali su se sa procesima bušenja i remonta bušotina, alatne službe, laboratorije za isplaku i cementaciju, kao i radionice alata na žici i savitljivog tubinga. Poseban segment posete bio je obilazak automatizovanog bušačkog postrojenja Tesla HH220.

Značaj takve posete istakao je i vođa smene na bušačkom postrojenju Nebojša Perić, koji je tokom studija i sam učestvovao u sličnim aktivnostima.

„Terenska nastava studentima pruža priliku da steknu iskustva koja nije moguće preneti kroz nastavu u učionici. Neposredan kontakt sa tehnologijom, procesima rada i ljudima iz industrije pomaže im da bolje razumeju kako izgleda inženjerska profesija u praksi i lakše povežu stečena znanja sa njihovom primenom na terenu“, istakao je Perić.

Da su ovakva iskustva studentima dragocena potvrđuje i profesor Rudarsko-geološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu Miroslav Crnogorac.

„Studenti su imali priliku da se iz prve ruke upoznaju sa različitim aspektima rada u naftnoj industriji, od primene teorijskih znanja u realnom industrijskom okruženju, do shvatanja koliko su bezbednost, timski rad i profesionalna odgovornost temeljni stubovi inženjerske profesije. Ovo partnerstvo iz godine u godinu postaje sve sadržajnije, a ja verujem da smo tek na početku onoga što zajedno možemo postići“, izjavio je profesor Crnogorac.

Madona

NOVI ALBUM „CONFESSIONS II“

Madonna je objavila svoj dugo iščekivani novi album *Confessions II*. Novi album predstavlja nastavak kulnog prethodnika *Confessions on a Dance Floor*. Suštinu novog izdanja sažela je citirajući prve stihove pesme *One Step Away*: „Ljudi misle da je dens muzika površna, ali greše. Plesni podijum nije samo mesto, već prag: ritualni prostor u kojem pokret zamenjuje jezik. Plesni podijum je ritualni prostor. To je mesto povezivanja – sa sopstvenim ranama, sa sopstvenom ranjivošću. Refj je umetnost. On znači pomeranje sopstvenih granica i povezivanje sa zajednicom istomišljenika. Zvuk, svetlo i vibracija oblikuju našu percepciju uvodeći nas u stanje nalik transu. Ponaavljanje basa ne samo što čujemo već ga i osećamo, menjajući svest i brišući granice ega i vremena.“

U domaćim okvirima, Madonina izdanja beleže više od 150 miliona strimova na digitalnim platformama, dok se novi album trenutno nalazi među TOP 3 najprodavanija izdanja.

„Confessions II“ je više od muzičkog albuma – to je celovito zvučno i emotivno iskustvo inspirisano ličnim preokretima i idejom da ples može da leči, oslobađa i obvezuje. Koncipiran kao jednostavno muzičko putovanje, album prati ritam kretanja, treninga i fizičke energije. Na Tribeca Film Festivalu Madonna je premijerno predstavila i prateći kratki film „Confessions II“, senzualno i energično vizuelno proširenje albuma, dok je u okviru aktuelne ere već objavila singlove „I Feel So Free“, „Bring Your Love“ (u saradnji sa Sabrinom Carpenter) i „Love Sensation“, kao i niz muzičkih kolaboracija.

„Trebalo je da snimim film o svom životu. Na scenariju sam radila dve godine, a zatim sam još dve godine provela u Universal Studios sa izvršnim producentima, radeći budžet i kasting. Na kraju smo se razili, Universal i ja, upravo zbog budžeta, jer meni je bio potreban – imala sam izuzetno bogat život. Veliki život, tako da mi je bio potreban i veliki budžet. Oni jednostavno nisu mogli da razumeju tu ideju. Našla sam način da ga snimim za manje novca u Srbiji“, otkrila je Madonna u ekskluzivnom intervjuu. **N**

Wonderwall

Nemanja Vidić će u podkastu koji smo radili pre oko godinu dana pričati o raznim temama pa i o tome kako se slavilo kada pobedi Mančester junajted. Rekao je: „U jednom momentu naravno dođe gitara i krene Wonderwall od Oasis.“

Pitao sam ga da li je smetalo jer su Oasis ipak fano-vi „arhineprijateljskog“ gradskog Mančester Sitija. Nemanja je odgovorio da su Oasis pesme zajedničke i iznad podela, onih klupskih.

Ovih dana na Svetskom prvenstvu u Americi se to potvrđuje. Svaka pobeda Engleske „zaliva“ se na tribinama horskim pevanjem hita „Wonderwall“. Da su Oasis narodna muzika (britanska) skapirao sam kada sam na veliku radost, sreću, zahvalnost, uspeo da dođem do karata za njihov kambek na Vembliju.

Tada sam shvatio jedno, a to mi je rekao kasnije B. M. kada sam ga težio da će ih gledati negde u Evropi. Rekao mi je: „Ali Oasis treba gledati u Britaniji.“ I jeste tako, jer na svakom drugom evropskom i svetskom mestu bi to bila isključivo publika rok koncerata, na koncertima braće Galager u Engleskoj to je folklor, to je „narodna muzika“.

U Evropi bi to bilo nivelisano sa najvećim rok spektaklima, ali na Vembliju to nije samo rok koncert, to je i fudbal, i sve... Neko je napisao posle onog prvog horskog pevanja na aktuelnom SP, eto Englezi ne izvlače neke njihove pesme iz prošlosti, mitologiju... Fudbalere prati rokenrol, pop kultura. Ali zato se stvar i zove pop(ularna) kultura jer je masovno odomaćena i popularna po nazivu. A i već je mitologija.

I na OI 2012, u Londonu, ceremonija otvaranja i zatvaranja Igara bila je čista pop kultura,. Nije bilo Šekspira, Dikensa već ono po čemu najviše raspoznaju Ostrvo. Džejms Bond, trotočkaš braće Trotter, The Who i ostali... Zato je i kraljica ušla u helikopter agenta 007 u promo spotu. Nije joj smetalo što ne čita Dikensa svetu već se druži u realnosti sa fiktivnim likom. Ne, jer je znala da ga najbolje prepoznaju u stvarnosti. Zato se i za svoj jubilej družila u spotu sa Paddingtonom jer zna da tog medvedića znaju svi.

Mi (a i ostali) često mislimo da bi predstavljanje moralo biti neka stvar ulegnuta od patine tradicije i vremena. Okej, neko će reći, ali lako je Englezima i Amerikancima kada su nedavno gotovo svi svetski hitovi bili na njihovom jeziku. Kome bi značilo bilo koje domaće ime?

Ali ovde ne govorimo o plasmanu već o tome što navijači pevaju pesmu iz nedavne istorije i kako se nedavna istorija pretvorila u onu „staru“ istoriju i tradiciju. **N**

Kako sam postao Paragvajac i psihopata

Uvek bi se našao neko stariji ko bi ti se nasmejao, često u lice, pa ti još i prebacio: „Ma šta se nerviraš... Nerviraju li se oni zbog tebe? Baš njih briga, puni su love, a ti se tu jedeš...“

Dobro, možda sam previše ozbiljno shvatao fudbal, ali ima i gorih stvari koje mogu da te općine kao klinca; nije mi žao nijedne suze i nijednog stresa, i možda sam budala što se nerviram, mrmljao sam sebi u bradu, ali makar nikad neću biti budala koja ni za koga ne navija.

Na svakom Svetskom prvenstvu, a ovo mi je *jubilarno deseto* (nema ih niko od nas mnogo i zato mi ne smetaju podočnjaci i nespavanje ovog juna i jula), imao sam svog favorita, reprezentaciju za koju sam se nadao da može da stigne do one „zlatne boginje“, samo da bi mi slomila srce.

Nekada su to bili *naši* – nedavno smo pisali o tome baš na ovom mestu – a nekada bih se, iz ličnih, umetničkih ili sportskih razloga, opredelio za razne Urugvaje ili, najčešće, Engleske, i grizao nokte i čupao kosu kada bi oni neumitno, i često vrlo tragično ispali.

A ONDA JE DOŠAO OVAJ MUNDIJAL, toliko prekriven politikom da je to bilo nemoguće sakriti, i naravno da sam opet potpao pod hajp, i naravno da sam gledao skoro svaku utakmicu, i na skoro svakoj za nekoga navijao, ali se, uz rizik da sam postao onaj naporni matorac iz prvog pasusa, nisam emotivno vezao ni za jedan tim.

Shvatiću to kada me kolega A. iz Amerike, odakle je izveštavao, pita „Je li, a za koga navijaš ovog puta?“ i kada ne budem imao direktan, ma nikakav odgovor.

Ispostavilo se da je to što sam dozvolio da me ekipe *kupe*, da me oduševi, to što sam menjao naklonost čak i u toku devedeset minuta, najbolja stvar

koja mi se desila, eto, na mom desetom Svetskom prvenstvu.

Dobro, kad bih morao baš da biram, rekao bih – uz rizik da su već ispali dok se ovaj broj Nedeljnika dopelja do kioska – da želim da osvoji Kolumbija, ali samo zato što mi se dopalo kako igraju, i pomalo zbog Luisa Dijasa; i želeo bih da ne osvoji Engleska, ali samo zato što mi se ne dopada koga je Tuhel poveo i kako je to izgledalo sve do Meksika i stadiona Asteka.

SAMO, KADA SU VAM SIMPATIJE

TAKO varljive, onda postoji opasnost da vas neko, kao na primer pojedini članovi redakcije, zbog samo jednog meča optuže da ste psihopata, samo zbog fudbala. (Nadam se da je samo zbog fudbala!)

Zahvaljujući ovoj Trampovoj pizdariji, sada je već reč o drugoj najkontroverznijoj i drugoj najpolitičnijoj utakmici odigranoj na Mundijalu. Francuzi, aktuelni svetski viceprvaci i repka koja je stvarno pokazala najviše – a i na onom su notornom papiru najjači – igrali su protiv Paragvaja.

Pobedili su, golom iz penala, ali su dobili i batine: usledilo je na desetine tekstova, na hiljade tvitova, na milione poruka u raznim mesendžerima, o tome kako su Paragvajci odigrali prljavo, kako su sramota za fudbal i za ovo prvenstvo, kako takve treba stvarno deportovati i iz Amerike i iz sporta.

Čak smo i mi na Velikim pričama naručili tekst o tome kako treba gubiti, suprotstavivši paragvajskom cinizmu i brutalnosti one divne momke sa Zele-nortskih Ostrva, koji su poginuli protiv Mesija i šampionske Argentine tako što su igrali fudbal i davali golove; Paragvajci su se branili, tukli, grebali i pomalo vrištali, a na kraju su gađali lop-tom Kilijana Mbapea.

Utakmica je imala i svoje nulto, a onda i treće poluvreme: pre početka je legendarni golman Paragvaja Hose Luis Čilavert rasistički izvredao francusku

selekciju i naciju, a po njenom svršetku isto je uradila jedna senatorka. Nećemo, iz razloga pristojnosti, ponavljati šta je napisala, ali znajte da je bilo užasno grozno.

No valjda i mi ovde znamo da glasna manjina, uključujući i neke *legende*, ne može i ne sme da predstavlja ceo narod, kao što znamo i da fudbal uvek privlači mnogo idiota.

A da se vratimo samo na fudbal: Paragvaj je malena, društveno razuđena, ali ponosna nacija koja, među sportskim aždajama svog kontinenta, tera loptu na svoj način. Njihov se konkretno zove „La Garra Guaraní“, a ova „kandža“ simbolizuje hrabrost, ono ispod pojasa i neukrotivi duh paragvajskog naroda, pa tako i njihovog nacionalnog tima.

PARAGVAJCI, UKRATKO, NISU DAROVITI ZA FUDBAL

(možda su mi se zato, ovakvom antitalentu, i dopali?), ali lepota velikih takmičenja je što i neko takav može da prođe dalje; tom *grintom* izbacili su Nemce, a onda su se ukopali još dublje da probaju da zaustave Francuze.

Uživao sam u svakom klizećem startu i, da, u svakoj sitnoj prevari njihovih igrača, prevari koju je omogućilo ispodstandardno suđenje; navijao sam da „Albirroja“ izdrži, da ostane 0 : 0 i da izazove zemljotres. Nisu uspeali, mada su u svojoj domovini – treba im zavide-ti na tome, jednako kao na identitetu – dočekani kao heroji.

Poginuću, ako treba, na braniku paragvajske otadžbine i drugačijeg fudbala, onog koji nije nužno lep, tešeći se da nisam sam: i Kilijan Mbape, jedan od retkih sportista koji se ne libi da uprlja ruke politikom i aktuelnim dešavanjima, priznao im je, u jeku svađe sa onom poganom senatorkom, da treba da budu ponosni i da ne postoji *pravi* ili *nepravi* način da se igra fudbal.

Ali postoji, i hvala mu na tome, pravi ili nepravi način da se proslavi pobe-da. **N**

OVDE
SADA

PUTNO OSIGURANJE

20 GODINA NA PUTOVANJIMA,
SPREMNI NA SVE.

generali.rs

POLA

PLATI
SADA

POLA

NA RATE BEZ
KAMATE

YARIS CROSS HEV

OD **209** €*
MESEČNO

DO 10 GODINA GARANCIJE
TOYOTA RELAX

TOYOTA YARIS CROSS: cena 24.990,00 EUR; učešće 12.495,00 EUR; iznos beskamatnog kredita 11.995,00 EUR; period otplate 60 meseci; NKS godišnje 0,00% p.a.; mesečna rata 208,25 EUR; **EKS 0,01% p.a.**; Kamata stopa je fiksna tokom celog perioda otplate kredita. U EKS ulazi trošak obrade zahteva 0%, naknada za vođenje iRačuna 0,00 RSD, trošak menice: 50,00 RSD, trošak povlačenja izveštaja kreditnog biroa: 246,00 RSD. Ponuda je primenljiva isključivo na vozila za koja je oglašeno beskamatno finansiranje. **"Budite odgovorni, pozajmljivanje novca košta"**.

Do 10 godina garancije uz Toyota Relax: 3 godine fabričke garancije + do 7 godina ili 200.000km (šta pre nastupi) dodatne garancije koja se aktivira obavljanjem redovnih servisa kod ovlašćenog Toyota partnera prema uputstvima proizvođača. Za sve detalje u vezi sa Toyota Relax garancijom posetite www.toyota.rs ili kontaktirajte ovlašćenog Toyota partnera.

Yaris Cross 1.5 HEV: Zvanična kombinovana potrošnja goriva od 4.4-5.1l/100km; Zvanična kombinovana emisija CO₂ od 101-115g/km; Zvanični nivo izduvne emisije EURO 6; Zvanična vrednost specifičnih emisija azot oksida (NOx) 0.0033-0.007g/km. Detaljnije podatke o novim putničkim vozilima možete pronaći u Vodiču o ekonomičnosti potrošnje goriva, emisijama CO₂ i zagađujućih materija u vazduh koji je besplatno dostupan na prodajnom mestu dobavljača putničkog vozila.

Ponuda je informativnog karaktera. Slike su simbolične. www.toyota.rs